

Święty był wśród nas.
Białostocka pielgrzymka Jana Pawła II
05.06.1991 r.

Marek Kietliński

Święty był wśród nas.
Białostocka pielgrzymka Jana Pawła II
05.06.1991 r.

katalog wystawy

Białystok 2016

Zadanie sfinansowano z budżetu Miasta Białegostoku

Urząd Miejski w Białymstoku
ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok
tel. 85 869 60 00, 85 869 62 09
e-mail: prezydent@um.bialystok.pl
www.bialystok.pl

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W BIAŁYMSTOKU

Archiwum Państwowe w Białymstoku
Rynek Kościuszki 4, 15-426 Białystok
tel. 85 743 56 03
e-mail: sekretariat_ap@bialystok.ap.gov.pl
www.bialystok.ap.gov.pl

Projekt okładki – Cezary Korzeniecki

Redakcja techniczna – Marta Konopko

ISBN 978-83-7657-191-1

Mariusz Śliwowski
ul. Kolejowa 19; 15-701 Białystok
tel. 602 766 304, e-mail: prymat@biasoft.net
www.prymat.biasoft.net

WSTĘP

5 czerwca 2016 r. minie 25 lat od wizyty Jana Pawła II w Białymstoku. Pobyt Papieża w Białymstoku miał charakter lokalny, a zarazem uniwersalny, jak napisał w publikacji autorstwa Marka Kietlińskiego i ks. Adama Szota *Błogosławiony wśród nas* Arcybiskup Edward Ozorowski Metropolita Białostocki. Ojciec Święty przyjeżdżał do ludzi zamieszkujących Podlasie: katolików, prawosławnych, protestantów, wyznawców Mahometa i Mojżesza: Polaków, Białorusinów, Litwinów, Ukraińców, Tatarów i Żydów. Na spotkaniu z Janem Pawłem II przybyło około 300 tysięcy pielgrzymów.

Zamysł zorganizowania wystawy i napisania katalogu miał na celu pokazanie przygotowań i przebiegu tego bardzo ważnego w dziejach Białego-stoku wydarzenia. Mam nadzieję, iż udało mi się ukazać trud i zaangażowanie władz kościelnych, państwowych, samorządowych i wielu białostoczian, którzy nie szczędzili sił ani pieniędzy, aby uświetnić wizytę Jana Pawła II w Białymstoku. Także publikacja *Błogosławiony wśród nas*, Białystok 2011 była inspiracją i w znacznym stopniu posłużyła do powstania i zorganizowania wystawy i napisania katalogu o wydarzeniach, które miały miejsce w Białymstoku 25 lat temu.

Cennym źródłem informacji okazały się materiały archiwalne wytworzone przez stronę kościelną i przechowywane w Archiwum Archidiecezjalnym w Białymstoku. Materiały źródłowe wytworzone przez administrację samorządową i rządową, obrazujące wizytę Jana Pawła II są przechowywane w Archiwum Zakładowym Urzędu Miejskiego w Białymstoku. Ciekawe też okazały się archiwalia przechowywane w Archiwum Państwowym w Białymstoku. Wiele materiałów mających kapitalne znaczenie dla pokazania tamtych wydarzeń znajduje się w zbiorach prywatnych. Opis wydarzeń, zdjęcia, plakaty uzupełniono o teksty homilii i przemówienia. Wykorzystane

zostały także publikacje i artykuły prasowe. Informacje bibliograficzne zamieszczone zostały pod tekstem katalogu.

W katalogu, który ma charakter popularyzatorski nie oceniałem wydażeń, zrezygnowałem też z aparatu naukowego. Wydaje się, iż istnieje potrzeba napisania pełniejszej publikacji przedstawiającej to najważniejsze wydarzenie w dziejach Białegostoku.

Katalog będzie dostępny w siedzibie Archiwum Państwowego w Białymstoku przy Rynku Kościuszki 4. oraz na stronach internetowych Archiwum i Urzędu Miejskiego w Białymstoku. Bardzo nam zależy na propagowaniu historii regionalnej wśród uczniów białostockich szkół, studentów wyższych uczelni i wszystkich zainteresowanych mieszkańców Białegostoku. Jak się wydaje jest to ważne zadanie, gdyż coraz więcej młodych mieszkańców Białegostoku nie pamięta już tamtego dnia, 5 czerwca 1991 r.

Zadanie zostało sfinansowane z budżetu Miasta Białegostoku.

Realizując wystawę, spotkałem się z dużą życzliwością i pomocą kierownictwa i pracowników Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Archiwum Archidiecezjalnego w Białymstoku, Funduszu Białystok Ojcu Świętemu, wielu osób, które udostępniły swoje materiały, za co składam serdeczne podziękowania.

Marek Kietliński

1. Zaproszenie Jana Pawła II do Białegostoku w 1989 r.

Latem 1989 r. zrodził się pomysł, by zaprosić do Polski po raz kolejny Papieża Jana Pawła II. Ówczesny Prymas Polski kardynał Józef Glemp w wielu wydarzeniach widział działanie ręki Bożej, m. in. w wyborze Papieża, w ideałach „Solidarności”, w nauczaniu Prymasa Stefana Wyszyńskiego, w zmianach politycznych i państwowych po roku 1989, w przybyciu do postkomunistycznego państwa nuncjusza papieskiego, w powstawaniu kościelnych programów telewizyjnych i radiowych czy wreszcie w rozpoczęciu i prowadzeniu budowy wielu nowych kościołów i kaplic.

Na trasie wizyty Ojca Świętego w czerwcu 1991 r. znalazł się Białystok. Już w październiku 1989 r. biskup Edward Kisiel, ówczesny administrator apostolski archidiecezji w Białymstoku, zwrócił się do kardynała Józefa Glempa z prośbą, by przy projektowaniu programu IV pielgrzymki Ojca Świętego do Polski uwzględnić Białystok. W imieniu własnym i całej archidiecezji wystosował oficjalne zaproszenie skierowane na ręce Jana Pawła II. Zaproszenie zostało osobiście wręczone Ojcu Świętemu w dniu 18 października 1989 r., w bazylice św. Piotra w Rzymie, w czasie audiencji papieskiej. Dokonali tego przedstawiciele Kapituły Bazyliki Metropolitalnej Wileńskiej w Białymstoku z biskupem Edwardem Kisielem na czele.

Biskup Edward Kisiel, podejmując się trudu przygotowania diecezji do wizyty Ojca Świętego, podczas prowadzonych rozmów nie tylko z duchownymi, ale i z wieloma osobami świeckimi, propagował od samego początku trzy wiodące myśli. Wizyta Jana Pawła II w Białymstoku miała stać się okazją do ukazania dziedzictwa wiary, związanego z 600-leciem diecezji wileńskiej. Zadaniem lokalnego, białostockiego Kościoła miał stać się przekaz wiary i kultury zachodniej na Wschód. Ideą przewodnią wizyty papieskiej miała stać się wspólna modlitwa o jedność Kościoła Zachodniego i Wschodniego, za przyczyną nowej błogosławionej s. Bolesławy Marii Lament.

Biskup Edward Kisiel proponował także, aby podczas wizyty papieskiej w Białymstoku podziękować Bogu za otwarcie się możliwości ewangelizacyjnych w Związku Radzieckim i za wszelkie zmiany, które w nim zachodziły, korzystne dla rozwoju tego dzieła. Informował organizatorów papieskiej pielgrzymki, iż Białystok byłby odpowiednim miejscem na spotkanie ekumeniczne, gdyż na terenie Białostocczyzny mieszka wielu wyznawców prawosławia i muzułmanie, czyli polscy Tatarzy. Komitet Pielgrzymkowy w Warszawie, w czerwcu 1990 r., podjął jednak decyzję, iż spotkanie ekumeniczne z Ojcem Świętym podczas IV Pielgrzymki do Polski miało odbyć się w Warszawie.

5 sierpnia 1990 r. we wszystkich kościołach i kaplicach województwa białostockiego odczytano odezwę biskupa Kisiele z okazji zapowiedzianej wizyty Ojca Świętego w Białymstoku. Było już wiadomo, iż wydarzenie to zapisze się jako jedno z najważniejszych w dziejach miasta.

W wydanej odezwie z 1 sierpnia 1990 r. biskup Edward Kisiel powiadomił wiernych o terminie wizyty i wskazał na potrzebę starannego przygotowania się na spotkanie z Papieżem. Do dnia 5 czerwca 1991 r., daty zapowiedzianej wizyty papieża w Białymstoku starano się przygotować poprzez pogłębienie rozumienia nauki Kościoła o miejscu i roli Biskupa Rzymu w Mistycznym Ciele Chrystusa, jakim jest Kościół.

2. Projekty wizyty Jana Pawła II w Białymstoku

Nuncjusz apostolski w Polsce, arcybiskup Józef Kowalczyk, w październiku 1990 r., po wcześniejszym przedyskutowaniu z Janem Pawłem II w Rzymie, przedstawił ramowy program wizyty papieskiej w Polsce w czerwcu 1991 r. Tematykę kolejnych stacji papieskiej pielgrzymki wyznaczał Dekalog. Przypomnienie praw zawartych w Dekalogu stanowiło nie tylko przypomnienie Przymierza zawartego przez Boga ze swoim ludem, ale także uświadomienie na nowo podstawowych norm moralnych, zarówno w wymiarze osoby, jak i życia społeczno-politycznego. Polska, a przede wszystkim Polacy potrzebowali odnowy sumienia wypaczonego przez długie lata panowania komunistycznego systemu.

Białystok był siódmym miastem – stacją na drodze papieskiej pielgrzymki. Tematem głównym tej stacji były słowa: „Prawo Boże fundamentem własności”. Ramowy zarys treści pielgrzymki z 3 października 1990 r. informował o tym, iż Papież w swej homilii może poruszyć takie tematy, jak: własność jako narzędzie wolności i granice tej wolności, dobro społeczne i poszanowanie własności społecznej, ochrona człowieka w obliczu niesprawiedliwych stosunków społeczno-ekonomicznych, humanizacja pracy ludzkiej, czy też godność pracy ludzkiej i jej pierwszeństwo przed kapitałem. Ojciec Święty miał także ewentualnie wspomnieć o zagrożeniach takich, jak traktowanie ludzi jako towaru, materializm praktyczny wielu współczesnych społeczeństw, szukanie celu życia w gromadzeniu dóbr materialnych czy poślizgnięcie dla kradzieży mienia osobistego i społecznego.

Pierwotna propozycja porządku IV Wizyty Ojca Świętego w Polsce, mającej się odbyć pod hasłem: „Wielkie dziękczynienie wolnego Narodu” zakładała pobyt Jana Pawła II w Białymstoku w niedzielę 2 czerwca 1991 r. Jan Paweł II miał przybyć z Warszawy, po planowanym spotkaniu z Episkopatem Polski. W Białymstoku miała się odbyć po południu celebra połączo-

na z uroczystością beatyfikacji s. Bolesławy Marii Lament, jak również nabożeństwo dziękczynne za rozwój ekumenizmu i zgodę między narodami. Według pierwszego harmonogramu Ojciec Święty miał także przenocować w Białymstoku i dopiero następnego dnia udać się w dalszą drogę, do Olsztyna.

Z czasem program został jednak zmodyfikowany. Pierwszy projekt programu wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku w dniu 5 czerwca 1991 r. zakładał Mszę świętą na lotnisku na Krywlanach wraz z uroczystością beatyfikacją s. Bolesławy Marii Lament. Papież miał spożyć obiad w gmachu Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego przy ul. Warszawskiej i rozpocząć w prokatedrze białostockiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny I Synod Archidiecezji w Białymstoku.

W międzyczasie wpłynęło wiele próśb o spotkanie i rozmowę z Ojcem Świętym. Prosili o to Polacy z Litwy i Białorusi, jak i Tatarzy, wyznający islam, a zamieszkujący Białostoczną. Czczyciele Miłosierdzia Bożego prosili, by Jan Paweł II odwiedził grób Sługi Bożego ks. Michała Sopoćki. Komitet Budowy Pomnika ks. Jerzego Popiełuszki w Białymstoku prosił o jego poświęcenie. Siostry ze Zgromadzenia Jezusa Miłosiernego prosiły o poświęcenie wizerunku Jezusa Miłosiernego. Ludzie nauki, młodzież i robotnicy chcieli spotkać się z Janem Pawłem II na specjalnych audiencjach.

Biskup Edward Kisiel na życzenie dyrekcji, nauczycieli i młodzieży z Suchowoli chciał, by w czasie Eucharystii na lotnisku w Krywlanach został poświęcony sztandar Liceum Ogólnokształcącego im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli i pamiątkowa tablica dedykowana Kapłanowi - Męczennikowi, która miała zostać umieszczona w murach szkoły. Proponował także, by w Białymstoku odbyło się spotkanie Ojca Świętego z przedstawicielami świata nauki i twórcami kultury. Do spotkania miało dojść w Auli Magna Akademii Medycznej. Biskup Kisiel planował również, aby na placu przed Pałacem Branickich odbyło się spotkanie Papieża z ludźmi pracy. Spotkanie z Janem Pawłem II miało zakończyć się Apelem Jasnogórskim przed prokatedrą białostocką z udziałem młodzieży. Następnego dnia Papież miał udać się na krótkie nawiedzenie i prywatną modlitwę u grobu ówczesnego Sługi Bożego ks. Michała Sopoćki w kościele p. w. Miłosierdzia Bożego.

Druga wersja pobytu Ojca Świętego w Białymstoku, została nieco zmieniona. Po otwarciu Synodu Papież miał udać się do lasu na prywatny spacer. Proponowano wyjazd do Kopnej Góry.

3. Powstanie Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku i jego działalność

18 września 1990 r. odbyło się pierwsze organizacyjne posiedzenie Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku, na czele którego stanął biskup Edward Ozorowski, wikariusz generalny biskupa Edwarda Kisiela.

Wszelkie prace koordynował Sekretariat Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku, na czele którego stanął biskup Edward Ozorowski i Grzegorz Rykowski, dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Wojewódzkiego. Sekretarzem został ks. Józef Zabielski, wykładowca AWSO. Ale i tak ostateczny projekt pobytu Papieża w Białymstoku zatwierdzał Watykan.

Podjęto na szeroką skalę przygotowania organizacyjne. W listopadzie 1990 r. wydano w Białymstoku instrukcję duszpastersko-katechetyczną, która w osiemnastu punktach omawiała przygotowania do przyjazdu Ojca Świętego do Białegostoku. Kapłani zostali zobowiązani do zapoznania się dotychczasowymi przemówieniami Jana Pawła II z odbytych trzech pielgrzymek do Polski. Wykorzystując różnego rodzaju środki i sposoby duszpasterskie (Nowenna Opieki Matki Bożej Ostrobramskiej, nauki rekolekcyjne, homilie niedzielne, czytanki majowe, katechezy dla dzieci i dorosłych, 16 dzień każdego miesiąca jako dzień papieski) kapłani zachęcali wiernych do uporządkowania życia moralnego, pojednania z Bogiem i odnowy wewnętrznej. Bezpośrednie przygotowania na przyjazd Papieża do Białegostoku odbyły się w parafiach w formie odprawionej dziewięciodniowej nowenny. Do Instrukcji dołączone zostały z tej okazji teksty okolicznościowych

modlitw. W wielu szkołach katecheci przeprowadzili katechezy na temat roli i znaczenia Ojca Świętego w Kościele, zorganizowano konkursy plastyczne dla dzieci i młodzieży. Młodzież akademicka i szkół średnich, zapoznając się z tekstami wystąpień papieskich, przygotowała się równocześnie na spotkanie z Ojcem Świętym w ramach VI Światowego Dnia Młodzieży, który miał się odbyć 14 i 15 sierpnia 1991 roku w Częstochowie.

W ramach informowania wiernych o prowadzonych pracach przygotowawczych Archidiecezjalny Komitet Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku wydał 3 numery informatora pt. *Wizyta*. Komitet wydał również folder, w nakładzie 25 tys. egz., pt. *Przed wizytą. Archidiecezja w Białymstoku 5 czerwca 1991 r.* z przedstawieniem głównych myśli Papieża Jana Pawła II o Miłosierdziu Bożym na podstawie encykliki papieskiej *Dives in misericordia*. Posłużył on do zapoznania wiernych z historią i dniem współczesnym archidiecezji w Białymstoku. Nie zapomniano w nim wspomnieć również o odbytych wizytach kardynała Karola Wojtyły w Białymstoku. Po raz pierwszy w Białymstoku był On w 1961 r. prowadząc w kościele św. Wojciecha rekolekcje dla inteligencji. Jako arcybiskup i metropolita krakowski wziął udział w uroczystościach milenijnych w prokatedrze białostockiej w dniach od 19 do 20 listopada 1966 r. W 1977 r., z okazji 50-lecia koronacji obrazu Matki Bożej Ostrobramskiej w Wilnie, poświęcił kaplicę Matki Bożej Miłosierdzia w białostockiej farze z wierną kopią wileńskiego wizerunku, namalowaną w 1927 roku przez Łucję Bałzukiewiczównę. Z tej okazji wygłosił również okolicznościowe kazanie.

Stan oczekiwania na przyjazd Ojca Świętego do Białegostoku spotęgowany został poprzez skierowanie 6 listopada 1990 r. przez arcybiskupa Bazylego, prawosławnego metropolity Warszawy i całej Polski, zaproszenia do Ojca Świętego na spotkanie z wyznawcami prawosławia w Białymstoku. Strona kościelna przyjęła to zaproszenie z wielką radością. Już 19 lutego 1991 r. biskup Edward Kisiel zorganizował spotkanie, tematem którego była kwestia przekazania w użytkowanie Cerkwi Prawosławnej budynku przylegającego do świątyni prawosławnej w Supraślu. Miał to być gest życzliwości wobec Cerkwi w związku z przyjazdem Ojca Świętego do Białegostoku i planowanym spotkaniem ekumenicznym. Poinformował wojewodę biało-

stockiego Stanisława Prutisa, burmistrza Supraśla i dyrektora Zespołu Szkół Mechanizacji Rolnictwa w Supraślu, iż takie rozwiązanie byłoby zgodne z wolą Papieża, Komisji Ekumenicznej Episkopatu Polski i Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich.

4. Przygotowania do wizyty Jana Pawła II w Białymstoku

Przygotowania pielgrzymki wymagały ogromu pracy. Prezydent Lech Rutkowski i wojewoda Stanisław Prutis często spotykali się z biskupem Edwardem Kisielem. Zapadały na nich bardzo ważne decyzje. Lech Rutkowski poprosił swego zastępcę Marka Sosnkowskiego, aby przejął część obowiązków związanych w przygotowaniem wizyty Jana Pawła II. Wojewoda wyznaczył do pomocy Grzegorza Rykowskiego – dyrektora Wydziału Spraw Społecznych. Powstał zespół projektowy budowy ołtarza polowego i obiektów towarzyszących, na czele którego stanął profesor Kazimierz Pieńkowski, rektor Politechniki Białostockiej. Podjęto decyzję, iż ołtarz zaprojektuje i będzie nadzorował jego wykonanie Andrzej Chwalibóg. Szefem grupy, która miała udekorować ołtarz był Janusz Debis, którego wspomagał Krzysztof Tur. Czesław Podkowicz miał się zająć sprawami komunikacyjnymi, a Ryszard Tur zaprojektować instalację sanitarną.

W czasie rozmów i dyskusji zrodziła się koncepcja, która zakładała, iż miejscem powitania Ojca Świętego i postawienia ołtarza będzie lotnisko na Krywlanach, liczące około 150 hektarów. Ołtarz miał stanąć z lewej strony placu tak, aby Ojciec Święty, zwracając się do pielgrzymów, widział wieżę kościoła św. Rocha, a z boku zieleń lasów otaczających lotnisko. Był tam też dostęp do energii elektrycznej i wody ze studni głębinowej. Zaplanowano wykonanie 87 sektorów, które mogły pomieścić 300-500 tysięcy pątników. Dojście do sektorów wyznaczało 15 alejek, z których większość przebiegała przez ogródki działkowe. Przejścia były oddzielone od działek metalowymi siatkami, użyczonymi przez Rejon Dróg Publicznych. Początkowo na lądowisko śmigłowców postanowiono wykorzystać istniejący pas, jednak funk-

cjonariusze Biura Ochrony Rządu nie zgodzili się na takie rozwiązanie. Płyta spełniała wymogi tylko przy dobrych warunkach atmosferycznych. Postanowiono więc, iż lądowanie papieskiego śmigłowca nastąpi po przeciwnej stronie pasa, stosując tzw. wariant lustrzanego odbicia. Droga wykonana wcześniej miała być tylko poszerzona.

Powstał też komitet roboczy w składzie: biskup Edward Ozorowski, wiceprezydent Marek Sosnkowski, Andrzej Chwalibóg, Wiktor Klatkowski – dyrektor Białostockiego Przedsiębiorstwa Budowlanego Przemysłu Lekkiego, któremu w grudniu 1990 r. wiceprezydent Marek Sosnkowski powierzył obowiązki kierownika budowy na terenie lotniska w Krywlanach. BPBPL miało wykonać gros robót. Prace postępowały bardzo szybko, nie było jakiś większych potknięć.

Prezydent Lech Rutkowski podjął w tym czasie wiele ważnych decyzji. Załatwił sprawę wytyczenia tras na lotnisko, udekorowania miasta, przygotowania parkingów. Wiele czasu zajęły także ustalenia z funkcjonariuszami Biura Ochrony Rządu. Trzeba było bardzo ściśle zaplanować przejazd papieskiej kolumny, gdyż budynki na jej trasie zostały obsadzone przez snajperów BOR. Nie mogły się tam też pojawić przypadkowe pojazdy.

W grudniu 1990 r. ks. Stanisław Zdziech – notariusz Kurii Archidiecezjalnej oraz Stanisław Marczuk – Przewodniczący NSZZ „Solidarność” Region Białystok w imieniu Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku zwrócili się do dyrektorów i załóg zakładów pracy, związków zawodowych, organizacji społecznych, do wszystkich ludzi dobrej woli o pomoc w organizacji pielgrzymki.

5. Działania dyplomatyczne mające ułatwić przyjazd pielgrzymom zza wschodniej granicy Polski

W maju 1991 r. biskup Edward Kisiel i wojewoda Stanisław Prutis zwrócili się z prośbą do premiera Jana Krzysztofa Bieleckiego o interwencję u władz radzieckich w sprawie zwolnienia z ubezpieczenia w wysokości

50 dolarów autokarów, które miały przywieźć pielgrzymów do Białegostoku. Sowieckie władze Białorusi nie zgodziły się na podstawienie polskich pociągów w Brześciu i Grodnie. Opłaty ubezpieczeniowe stanowiły przeszkodę w przybyciu do Polski dla wielu osób. Premier interweniował. Podpisano umowę z władzami Związku Radzieckiego. Ambasada ZSRR w Polsce poinformowała polskie władze, iż w Moskwie zapadały decyzje ułatwiające wyjazd na spotkanie z Ojcem Świętym. Ministerstwo Komunikacji wydało zgodę na wyjazd do Polski dodatkowych pociągów. Urzędy graniczne i celne w przygranicznych obwodach (obłastiach) dostały polecenie ułatwienia chętnym przekraczania granicy w Brześciu, Lwowie, Mościskach i Grodnie. Na przejściach granicznych zatrudniono dodatkowo ponad 200 funkcjonariuszy, aby usprawnić prace. Ludzie mogli wyjeżdżać na paszporty zbiorowe (jeden paszport plus lista osób).

Uruchomiono przejścia graniczne w Ogrodnikach, Bobrownikach (dodatkowe przejście), Jałówce, Lipszczanach. Przejście w Jałówce ozdobione zostało żółto - białymi i niebiesko - białymi chorągiewkami. Przejeżdżali tędy mieszkańcy Grodzieńszczyzny, przeważnie Polacy mieszkający w ZSRR. Na tym przejściu dość skrupulatnie sprawdzano bagaże pielgrzymów. W Bobrownikach ograniczano się do niezbędnego minimum. Wielu pątników przybyło po raz pierwszy do Ojczyzny swych przodków. Trasy do przejść granicznych w Białegostoku były bardzo dobrze oznakowane. Na spotkanie z Ojcem Świętym w Olsztynie, Łomży i Białymstoku przybyło 25790 pielgrzymów, w tym 15560 Polaków, Litwinów i Łotyszy (łącznie 783 autokary) i 10230 pątników z Białorusi (323 autokary). Taki limit został ustalony w trakcie rozmów strony polskiej i sowieckiej. Oprócz tego w niewielkich grupach przybywali pątnicy z Moskwy, Petersburga, Brześcia, Mołodeczna, Pińska i Mohylewa.

Ksiądz Wojciech Pełkowski, któremu powierzono opiekę nad pątnikami zza wschodniej granicy oraz wiceprezydent Marek Sosnkowski, podkreślając wschodnią gościnność Białostoczan, solidarność serc i dług wdzięczności wobec tej historycznej wizyty, zaapelowali do mieszkańców Białegostoku, aby przyjmowali podróżnych pod własny dach. Spotkało się to ze zrozumieniem i zaangażowaniem mieszkańców Białegostoku, dyrektorów białostoc-

kich szkół, hoteli, wyższych uczelni i zakładów pracy, które dysponowały stołówkami i miejscami noclegowymi. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne podstawiło specjalne autobusy, które dowoziły pielgrzymów z parkingów położonych poza granicami Białegostoku. Polskie Koleje Państwowe uruchomiły następujące połączenia kolejowe: Osowiec – Białystok – jeden pociąg, Dąbrowa Białostocka – Białystok – jeden pociąg, Kuźnica Białostocka – Białystok – jeden pociąg, Siemiatycze – Białystok – jeden pociąg, Szepietowo – Białystok – dodatkowe wagony do codziennych pociągów.

Księżyno stało się gigantycznym kempingiem (ponad 17 hektarów), na który dzień przed wizytą zjeżdżały liczne autokary i samochody osobowe (około 3,5 tys. pojazdów). Żołnierze rozbili specjalne namioty. Miejsce to wybrane zostało celowo, gdyż z Księżyna było dość blisko na Krywlany. Wyczuwało się atmosferę radosnego oczekiwania. Wójt Juchnowca Zygmunt Korol zwrócił się władz wojewódzkich o przydzielenie dodatkowych sił policyjnych, mających ochraniać kemping.

6. Dalsze przygotowania. Owocna współpraca władz kościelnych, państwowych, samorządowych, instytucji kultury i nauki oraz firm i zakładów pracy

21 marca 1991 r. zostało podpisane porozumienie między stroną państwową i kościelną mające na celu pokrycie kosztów wizyty Ojca Świętego w Białymstoku. Strona państwowa zobowiązała się do pokrycia kosztów transportu, kosztów zapewnienia bezpieczeństwa, opieki zdrowotnej i zorganizowania parkingów. Pozostałe koszty wzięła na siebie strona kościelna, w tym: budowy polowego ołtarza, nagłośnienia, utrzymania ładu i porządku w obrębie miejsca Liturgii i wiele innych.

Przygotowano miejsce celebrowania Mszy św. na lotnisku Krywlany. Zbudowano ołtarz polowy, który został umiejscowiony na wieńczącej kopiec płaszczyźnie i podparty od strony wiernych murem oporowym z pła-

skorzeźbą przedstawiającą drzewo. W głębi nieco wyżej stanął tron papie-
ski, po którego obu stronach znajdowały się ułożone amfiteatralnie miejsca
dla koncelebransów. Ołtarz i tron papieski osłaniał daszek zamknięty kla-
sycznym przycółkiem z wkomponowanym weń obrazem Matki Boskiej
Ostrobramskiej, Patronki Archidiecezji. Ponad kopcem został rozpięty łuk
tęczowy zwieńczony krzyżem. Tęcza rozpięta ponad krajobrazem była zna-
kiem nadziei i znakiem Przymierza po „potopie komunistycznym”, a domi-
nujący krzyż wyrażał zwycięstwo Chrystusa. Kopiec nawiązywał do archa-
icznej tradycji sakralnej – wyniesienia miejsca spotkania ziemi z niebem
oraz do tradycji polskiej – upamiętnienia wielkich postaci. Głównym ele-
mentem komponującym się z ołtarzem było drzewo, będące symbolem Ko-
ścioła – Ludu Bożego.

23 maja 1991 r. udało się też zmontować pomnik księdza Jerzego Po-
piełuszki, który stanął pomiędzy prokatedrą, a Pałacem Branickich. Pomnik
– postać ks. Jerzego Popiełuszki, jest odlewem z brązu. To postać mężczy-
zny ponadnaturalnej wielkości, ukazana w sutannie i boso, z pochyloną gło-
wą i złożonymi do modlitwy rękoma. Prawa stopa wsparta na symbolicznie
ujętych, związanych sznurem worku, spływającym z trzech stron na granito-
wy cokół. Jest to atrybut męczeńskiej śmierci kapłana. Na dwóch ścianach
cokołu inskrypcja: *Ks. Jerzy Popiełuszko 1947-1984*. Figura wraz z cokołem
ma wysokość 6 m. W tle pomnika – okalająca granitowa płyta z trzema in-
skrypcjami wykonanymi z brązu:

*„ZŁO DOBREM ZWYCIĘŻAJ” /RZ.12,21/
„ABY Z TEJ ŚMIERCI WYROSŁO DOBRO” /JAN PAWEŁ II/
BEATYFIKACJA KS. JERZEGO/WARSZAWA 06.VI.2010 R.//*

Na zewnętrznej stronie płyty tablica z brązu z inskrypcją:

*KSIĘDZU JERZEMU/DUSZPASTARZOWI/NSZZ/ znak graficzny Solidarność/
OJCZYŻNA W HOŁDZIE/CZERWIEC 1991 r.*

Przed pomnikiem, w posadzce, tablica z brązu z inskrypcją:

*DNIA 5 CZERWCA/ 1991 ROKU/ JAN PAWEŁ II/ MODLIŁ SIĘ/ W TYM MIEJSCU/
I POŚWIĘCIŁ/ POMNIK//*

Nad tablicą umieszczono herb papieski.

Autorami pomnika byli: rzeźbiarka Jadwiga Szczykowska-Załęska i artysta plastyk Andrzej Muszyński. Projekt otoczenia wykonał architekt Józef Matwiejuk. Tablicę przed pomnikiem wykonał artysta plastyk Zdzisław Parczyński. Pomnik powstał ze środków zebranych przez Społeczny Komitet Budowy, któremu przewodniczyli Stanisław Ozorowski i Andrzej Lussa. Odlew pomnika wykonano w Zakładach Urządzeń Technicznych – Huta „Gliwice”.

5 czerwca 1991 r. w drodze powrotnej z Cerkwi św. Mikołaja na lotnisko na Krywlanach Jan Paweł II zatrzymał się przy pomniku zamordowanego ks. Jerzego, chociaż nie było to planowane w protokole wizyty Ojca Świętego w Białymstoku. Papież po modlitwie poświęcił pomnik i w serdecznym geście przytulił stojących obok rodziców zamordowanego kapłana. Tej uroczystej chwili towarzyszyli licznie zebrani mieszkańcy miasta.

26 maja 1991 r. do Białegostoku powrócił Ryszard Kaczorowski – ostatni prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie. Dostojnego gościa powitali na rogatkach miasta przy pomniku Obrońców Białegostoku na Wysokim Stoczku prezydent Lech Rutkowski i przewodniczący Rady Miejskiej Janusz Dolecki. Następnie w Pałacu Ślubów prezydent Ryszard Kaczorowski spotkał się z wojewodą Stanisławem Prutisem. Następnego dnia w Pałacu Branickich wręczono prezydentowi Kaczorowskiemu honorowe obywatelstwo Białegostoku. Senator Andrzej Kaliciński w imieniu rektorów białostockich wyższych uczelni wręczył list, w którym znalazło się podziękowanie za zachowanie ciągłości władzy Rzeczypospolitej Polskiej. Prezydent Ryszard Kaczorowski uświetnił powitanie Jana Pawła II w Białymstoku.

Organizowano też imprezy kulturalne, mające na celu popularyzację wiedzy o wizycie Jana Pawła II w Białymstoku, przybliżenie Jego sylwetki. Klub Międzynarodowej Prasy i Książki zaprosił do Białegostoku Stanisława Stolarczyka, reportera i korespondenta agencji Polonia Service Press prasa

w Kanadzie. Oficyna Wydawnicza „ARAX” w Białymstoku wydała książkę S. Stolarczyka pt. *Hobby Jana Pawła II*, ukazującą prywatne życie Ojca Świętego. Książka bardzo szybko została wykupiona przez białostoczan.

Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku ogłosił konkurs na najlepszą fotografię z pielgrzymki Jana Pawła II do Białegostoku. Honorowy patronat nad tą inicjatywą rozciągnęła Kuria Arcybiskupia. Z kolei Wydział Polonistyki Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku wspólnie z Oddziałem Białostockiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza oraz Klub Inteligencji Katolickiej zorganizowały sesję naukową poświęconą poezji Karola Wojtyły.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna otworzyła wystawę medali prezentujących sylwetkę Jana Pawła II. Z Wrocławia do Białegostoku przywiezionych zostało ponad 250 medali wykonanych przez artystów w Polsce i zagranicą. Dostępny był też katalog wystawy. Można było kupić okolicznościowe repliki prezentowanych medali. Poczta Polska wydała okolicznościowy znaczek z IV Pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny. Nie zabrakło też akcentu białostockiego. Także Podlaski Oddział Stowarzyszenia Wspólnota Polska zorganizował specjalną imprezę kulturalną pod nazwą „Głos znad Niemna” dla mieszkańców miasta i przyjezdnych gości. Po raz pierwszy wystąpił w Rzeczypospolitej Polski Zespół Pieśni i Tańca z Grodna. Przedstawiciele "Wspólnoty Polskiej" i Miejskiego Domu Kultury zaapelowali do mieszkańców Białegostoku o pomoc dla rodaków z Grodzieńszczyzny.

26 kwietnia 1991 r. w Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku odbyło się spotkanie wszystkich zespołów roboczych przygotowujących pielgrzymkę. Główni koordynatorzy: Marek Sosnkowski i Grzegorz Rykowski rozliczali odpowiedzialnych za poszczególne prace oraz nakreślali nowe zadania i harmonogramy ich wykonania.

20 maja 1991 r. białostoccy radni udali się na lotnisko w Krywlanach, gdzie zlustrowali stopień przygotowania do pielgrzymki Jana Pawła II. Obejrzelikopiec, tęczę, wytyczone alejki, sektory dla wiernych. Następnie pojechali do Urzędu Wojewódzkiego, gdzie odbyło się posiedzenie Rady Miejskiej. Wiceprezydent Marek Sosnkowski złożył sprawozdanie z przygotowań. Podkreślił, iż sytuacja finansowa była dobra, gdyż społeczeństwo Bia-

łostoccyzyny okazało się hojne i wpłynęły spore pieniądze z ofiar. Także wiele prac zostało wykonanych po kosztach materiałów, albo całkowicie bezpłatnie. Ludzie nie szczędzili sił ani środków, angażowali się w różne inicjatywy, aby pielgrzymka wypadła jak najlepiej. Sosnkowski poinformował także radnych, iż Urząd Miejski przygotował na czas pielgrzymki 1874 miejsca noclegowe w hotelach, 600 w szkołach z internatami oraz 7 tys. miejsc na kempingach.

3 czerwca 1991 r. ołtarz z otaczającym go zapleczem został oddany do użytku. Nadzór nad wykonaniem obiektu, zgodnie ze sztuką, sprawowali: Jan Krzysztof Grabowski – konstrukcje, Eugeniusz Truszkowski – roboty ciesielskie i montaż dachu, Mieczysław Winnicki – instalacje wodno – kanalizacyjne, Jan Krysztopowicz – instalacje elektryczne. Następnie obiekt został przekazany funkcjonariuszom BOR wraz z próbkami betonowymi sprawdzanymi przez „Fadom” oraz protokołem badań rentgenowsko – graficznych. Zgodnie z ustaleniami z BOR w dzienniku budowy nie prowadzono branżowych zapisów wykonanych konstrukcji betonowych i stalowych.

Projekty, dokumentację techniczną i geodezyjną przygotowali pracownicy Politechniki Białostockiej, m. in. wykonali projekty dróg komunikacyjnych, parkingów i dojeżdż do amfiteatru krywlańskiego, gdzie miały się odbyć główne uroczystości.

Należy podkreślić w tym miejscu, iż wiele z tych prac wykonanych zostało bezpłatnie, lub po kosztach. Ludzie odpowiedzialni za zarządzanie przedsiębiorstwami i firmami oraz ich pracownicy ofiarowali swój czas i pracę w intencji pielgrzymki Jana Pawła II do Białegostoku. Żołnierze z białostockich jednostek przez wiele godzin sypali kopiec do wysokości 8 metrów. Mieli oni świadomość, iż jest to wydarzenie epokowe, wydarzenie, które w dziejach Białegostoku może już się nie powtórzyć.

Bardzo ważną była obsługa radiowa i telewizyjna pielgrzymki. Papieżowi towarzyszyły dwie telewizyjne kamery reporterskie. Jedna z nich dokumentowała wizytę dla celów archiwalnych, druga zaś przygotowywała materiały dla programów informacyjnych: Wiadomości, Panoramy Dnia i Teleexpressu. Fragmenty programów przygotowanych przez Telewizję Polską emitowane były w serwisach informacyjnych Interwizji i Eurowizji. W Bia-

łymstoku centrum prasowe, którym kierował Jerzy Muszyński znajdowało się w budynku Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku (dawny budynek Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej).

Wiele instytucji i firm zaangażowało się w przygotowania papieskiej wizyty. Zakłady Meblarskie "Spółdzielnia Pracy" w Białymstoku wykonały ławki wolno stojące dla około 8 tysięcy osób oraz rozbieralne podium dla chóru. Rozwiązania były uzgadniane z Andrzejem Chwalibogiem. Zakład Wykonawstwa Sieci Elektrycznych oraz Zakład Energetyczny Białystok wykonały bezpłatnie linię przesyłową oraz stację transformatorową mającą zasilić ołtarz na czas wizyty Jana Pawła II.

Polski Związek Działkowców zabezpieczył przejścia przez pracownicze ogrody działkowe w rejonie ulic Mickiewicza i Ciołkowskiego. Wydatki na materiały (siatka ogrodzeniowa, słupki). Poprzez pracownicze ogrody działkowe (im. Żwirki i Wigury, Ekologiczny i Kopernika) prowadziły przejścia do lotniska na Krywlanach. Prezydium Wojewódzkiego Zarządu Polskiego Związku Działkowców w Białymstoku zobowiązało swych członków do przygotowania ogrodów od strony porządku, ładu i estetyki. Podkreślano, iż szczególnie zadbane powinny być ogrody leżące przy ciągach komunikacyjnych. Zalecono odpowiednie utrzymanie alejek i rabat kwiatowych. Działkowcy ofiarowali nieodpłatnie kwiaty do wystroju miejsc zgromadzenia.

Zakład Budowlany nr 2 w Białymstoku ustawił, a następnie po wizycie rozebrał 800 metrów ogrodzenia z siatki stalowej. Okręgowy Zakład Transportu i Maszyn Drogowych w Białymstoku wykonał oznakowanie poziome ulic w Białymstoku i na drogach wylotowych z Białegostoku. Pracownicy utwardzili żwirem alejki na działkach ogrodniczych w obrębie ulic Mickiewicza i Ciołkowskiego, stanowiących dojście do ołtarza. Ustawiono siatkę zabezpieczającą, wyrównano teren poprzez ścinę nadmiaru gruntu na placach i poboczach, wykonano parkingi dla pojazdów pielgrzymów spoza Białegostoku. Inicjatywę wsparło Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Budownictwa Komunalnego w Białymstoku.

Rada Pracownicza Polskich Kolei Państwowych Kolejowe Zakłady Konstrukcji Stalowych i Urządzeń Dźwigowych w Białymstoku – Starosielcach

na posiedzeniu w dniu 25 lutego 1991 r. podjęła uchwałę nieodpłatnego wykonania przez załogę konstrukcji stalowej łuku – tęczy ołtarza na lotnisku Krywlany, jako daru dla Ojca Świętego Jana Pawła II. Stalowa kratownica miała 43 metry rozpiętości, 22 metry wysokości i ważyła ponad osiemnaście ton. Na lotnisku została postawiona przez ciężkie dźwigi. Wyglądała imponująco.

Pracownicy Miejskiego Przedsiębiorstwa Zieleni udekorowali kwiatami ołtarz, miejsca wokół ołtarza oraz stół liturgiczny, którego podstawą było stylizowane drzewo. Posadzono przy nim byliny – rogownicę, kwitnącą na białą, obok zaś powojnik mający żółte kwiaty. Była to piękna kompozycja w barwach papieskich. Przed samą pielgrzymką resztę elementów udekorowano sześcioma gatunkami kwiatów ciętych.

Meble, które miały służyć Ojcu Świętemu w czasie jego pobytu w Białymstoku powierzono do zrobienia Janowi Kuchorowi. Wykonane zostały dwa trony z drewna jesionowego, obitego białą skórą. Umieszczono nad nimi papieskie godło. Powstały także klęczniki, krzesła, ławy, dwie mównice.

Biuro Informacji Rolniczej „Czas Ziemi” włączyło się do prac związanych z wizytą Jana Pawła II w Białymstoku. Wydrukowało znaki identyfikacyjne dla stoisk, straganów i sklepów czynnych w dniu wizyty. Znak identyfikacyjny stanowiła przyklepna plakietka obrazująca herb papieski oraz herb miasta Białegostoku z datą wizyty. Dochód ze sprzedaży znaczków przekazany został na pokrycie kosztów pielgrzymki.

Okręgowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno – Kartograficzne w Białymstoku wykonało nieodpłatnie szereg prac geodezyjnych, kartograficznych i poligraficznych niezbędnych do przygotowania wizyty. Całością prac nad przygotowaniem lotniska na Krywlanach do wizyty Jana Pawła II kierował Wiktor Klatkowski.

7. Zabezpieczenie pielgrzymki przez Biuro Ochrony Rządu, Policję, Straż Pożarną, Pogotowie Ratunkowe

Pracownikom Biura Ochrony Rządu przekazano wykazy samochodów z numerami silników, które miały prawo poruszania się po mieście w dniu pielgrzymki Jana Pawła II. Urząd Miejski przygotował imienne listy uprawnionych osób. Straż Pożarna opracowała wytyczne kontroli budynków na terenie trasy przejazdu kolumny papieskiej, powstały także procedury zabezpieczenia obiektów sakralnych i parkingów

Policja zabezpieczała wizytę Ojca Świętego w ramach operacji „Perła I”. Komenda Główna Policji wydelegowała do Białegostoku ponad 3 tysięcy funkcjonariuszy z Warszawy i Katowic. Drogi dojazdowe do Białegostoku, skrzyżowania, patrolowali funkcjonariusze Sekcji Drogowej. Za zabezpieczenie pielgrzymki odpowiadał inspektor Jan Kulesz. Policja zaapelowała do mieszkańców, aby nie parkowali pojazdów przy trasie przejazdu kolumny papieskiej. Przypomniła także o obowiązku usunięcia z trasy przejazdu straganów blaszanych tzw. „szczęk”. W przypadku braku wykonania tego polecenia pojazdy miały być odholowane na koszt właściciela na wyznaczone parkingi.

Karetki pogotowia ratunkowego stanęły koło lotniska, na ulicach: św. Wojciecha, wjazdu do Bramy Pałacu Branickich, ul. Kościelnej, Legionowej, Sosnowej, Suraskiej, Kalinowskiego, Lipowej, Grochowej. Specjalna karetka pogotowia ratunkowego, wyposażona w bardzo nowoczesną aparaturę diagnostyczną i odpowiednią grupę krwi, pozostawała do dyspozycji Ojca Świętego. Na terenie lotniska ustawiono 8 karetek pogotowia ratunkowego. Na lotnisku dyżur pełniło około 300 pielęgniarek wyposażonych w leki, sprzęt medyczny materiały opatrunkowe i radiotelefony. Lekarzy ulokowano w dwóch punktach stałych, prowadzonych przez Państwowy Szpital Zespolony. W nocy z 4 na 5 czerwca 1991 r. ostry dyżury miały wszystkie szpitale i przychodnie w Białymstoku. Palcówki zdrowia zostały zobligowane do rezerwacji odpowiedniej liczby łóżek, gdyż liczone się z wypadkami i omdleniami.

Ważną rolę odgrywała społeczna służba udzielania pierwszej pomocy medycznej. Pątnicy mogli liczyć na pomoc członków 50 patroli Polskiego Czerwonego Krzyża. Do służby zaangażowały się słuchaczki Zespołu Szkół Medycznych w Białymstoku. Każdy patrol zaopatrzone był w torbę z zestawem podstawowych leków i środków opatrunkowych. Sprawnie działała służba pilnująca porządku na lotnisku, licząca ponad 800 osób. Można ich było poznać po żółtych opaskach i specjalnych identyfikatorach.

Służbę porządkową z wielkim zaangażowaniem pełnili również białostoccy harcerze ze Związku Harcerstwa Polskiego oraz Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Młodzi ludzie pilnowali porządku, informowali potrzebujących, roznosili wodę do picia.

5 czerwca autobusy PKS kursowały na zmienionych trasach. Systemem wahadłowym obsługiwane były trasy z Choroszczy, Zabłudowa i Supraśla. Na trasach dojazdowych do Białegostoku stanęły policyjne posterunki. Informowano zainteresowanych o objazdach, zmianach tras. Na wielu ulicach zmieniono ruch dwukierunkowy na jednokierunkowy.

W związku z pielgrzymką Jana Pawła II do Białegostoku wojewoda Stanisław Prutis wydał decyzję, iż będzie to dzień wolny od pracy w urzędach rejonowych i Urzędzie Wojewódzkim. Dzień ten administracja miała odpracować w sobotę 15 czerwca 1991 r. Na obszarze województwa białostockiego obowiązywała prohibicja. Wojewoda, działając na podstawie zarządzenia Rady Ministrów z 23 maja 1991 r. zakazał sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 4,5%.

W maju i czerwcu 1991 r. oddziały wojsk sowieckich wycofywały się przez Białostoczczyznę z terytorium byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Przez województwo białostockie przebiegały dwa szlaki: północno – wschodni (Łapy-Białystok – Sokółka – Kuźnica Białostocka) oraz siedlecki (Siedlce – Czeremcha). Mimo iż ewakuacja przebiegała bardzo spokojnie i nie było żadnych incydentów, to jednak w okresie od 1 do 9 czerwca 1991 r. wstrzymano przejazd transportów wojsk radzieckich do Związku Radzieckiego przez Białystok i Czeremchę, a także przewozy kolejowe materiałów toksycznych.

Nie obyło się również bez pewnych sytuacji nerwowych dla służb odpowiedzialnych za zabezpieczenie wizyty. Na dwa dni przed pielgrzymką

z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotarła informacja, iż dwaj radiesteci poinformowali MSW, iż może być zamach na życie Jana Pawła II na ulicy Świętojańskiej. Informację potraktowano bardzo poważnie. Funkcjonariusze Biura Ochrony Rządu bardzo dokładnie przeszukali wskazany teren. Nic podejrzanego nie znaleziono. Na dachach budynków ulokowano snajperów. Wśród witających Jana Pawła II pojawili się cywilni funkcjonariusze służb specjalnych. Traf chciał, iż snajperzy zdjęli z dachu budynku przy ulicy Świętojańskiej pracownika jednego z ulokowanych tam zakładów pracy. Mimo bardzo dokładnej rewizji nic przy nim nie znaleziono. Zatrzymany i przerażony człowiek tłumaczył się, iż chciał lepiej zobaczyć przejazd papieskiej kolumny. Po złożeniu wyjaśnień został zwolniony.

Do Wojewódzkiej Komendy Policji dotarła także anonimowa informacja, iż na trasie przejazdu z białostockiej katedry do Wyższego Seminarium Duchownego podłożona została bomba. Ten sygnał potraktowano również bardzo poważnie. Wysłano saperów, którzy dokonali bardzo dokładnych oględzin. Na szczęście okazało się, iż była to tylko fałszywa informacja. Był też sygnał, iż na trasie przejazdu na jednym z balkonów wisi podejrzany przedmiot. Po sprawdzeniu okazało się, że był to karmik dla ptaków.

Ścisłą kontrolą operacyjną objęto także niektórych obcokrajowców. Policja sprawdzała też pątników maszerujących na Krywlany. Przy niektórych znaleziono pistolety gazowe. W rezultacie w Białymstoku pielgrzymka przebiegła bardzo spokojnie, nie doszło do żadnych niebezpiecznych incydentów.

Z upływem czasu okazało się, jak wielka była płaszczyzna przygotowań zewnętrznych i jak wielkiego potrzeba było zaangażowania ludzi i środków, by temu wyzwaniu sprostać. Koszty wizyty Papieża Jana Pawła II w Białymstoku nie były małe, sięgały kilku miliardów złotych (przed denominacją). Część wydatków pokryły władze miejskie i wojewódzkie. Pozostałe koszty pokryła strona kościelna. Administrator archidiecezji, biskup Edward Kisiel, już w grudniu 1990 r., zwrócił się z apelem do księży i wiernych w sprawie składania ofiar na opłacenie kosztów wizyty Ojca Świętego. Każdy z księży zobowiązał się dobrowolnie wpłacić na ten cel odpowiednią kwotę pieniędzy. Na apel sekcji finansowej Komitetu Przygotowania Wizyty większość białostockich przedsiębiorstw i zakładów pracy wpłaciła swoje ofiary. Każda

parafia archidiecezji przekazała na ten cel jedną niedzielą tacę w miesiącach od stycznia do maja 1991 r. Wiele osób prywatnych odpowiedziało pozytywnie na apel strony kościelnej i przekazało na konto Kurii dobrowolne ofiary. Niektórzy składali ofiary na konkretny cel. Ponad 100 osób złożyło ofiary na zakup szat liturgicznych użytych podczas koncelebry na białostockim lotnisku.

8. Msza św. na białostockich Krywlanach

5 czerwca 1991 r. w środę słońce weszło w Białymstoku o godzinie 3.18. Początkowo niebo było dość mocno zachmurzone i wydawało się, iż może padać deszcz. Na szczęście tak się nie stało. Przez cały dzień było słonecznie i ciepło, wiał przy tym lekki wiatr. Już od wczesnych godzin porannych dziesiątki tysięcy pielgrzymów z Białegostoku, Siemiatycz, Bielska, Sokółki, Łap, Grodna i wielu innych miejscowości maszerowało wyznaczonymi trasami na lotnisko. Około godziny 10 na lotnisku na Krywlanach, według szacunków, zgromadziło się około 300 tysięcy osób. Niektóre sektory były puste, gdyż nie wszystkim pielgrzymom władze sowieckie zdążyły wydać pozwolenie na wyjazd do Polski.

Około godziny 10.45 papieski śmigłowiec wylądował na przygotowanej płycie lotniska. Zgromadzeni wierni witali Jana Pawła II wyciągniętymi rękami i chorągiewkami. Nad rzeszą zgromadzonych unosiły się plakaty z podobizną Ojca Świętego i transparenty. Bardzo wymowne były transparenty pątników zza wschodniej granicy: *Bazylika w Grodnie czeka na Ojca Świętego, Ojczyzna katolicy na Łotwie czekają, Ojczyznę zapraszamy do Pińska*. Szczególną uwagę zwracała grupa młodzieży z czerwoną chorągwią i czarnym obszyciem i napisem *Dzieci spod krzyża czarnobylskiego witają Jana Pawła II*.

5 czerwca 1991 r. dzwoniące od godz. 10.30 w całej archidiecezji dzwony oznajmiły przybycie do Białegostoku Namiestnika Chrystusowego. Na lotnisku Papieża powitali biskupi Edward Kisiel i Edward Ozorowski,

przedstawiciele Kapituły Metropolitalnej Wileńskiej w Białymstoku: ks. prałat Zygmunt Lewicki i ks. prałat Stanisław Piotrowski oraz przedstawiciele władz miejskich i wojewódzkich. Jana Pawła II witali: prezydent Ryszard Kaczorowski, wojewoda Stanisław Prutis z żoną, prezydent Lech Rutkowski z żoną, wiceprezydent miasta Marek Sosnowski z żoną, dyrektor Grzegorz Rykowski z żoną, przewodniczący Regionu Białystok NSZZ „Solidarność” Stanisław Marczuk, s. Lilioza Czesława Rojeka ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny i s. Marianna Wodnicka ze Zgromadzenia Służebnic Matki Dobrego Pasterza oraz dwoje dzieci z kwiatami: Marta Rogalska i Jacek Oleński.

Program słowno-muzyczny, poprzedzający bezpośrednio sprawowanie liturgii, pomógł wszystkim zebrany w modlitewnym oczekiwaniu na wizytę Papieża. Scenariusz programu pt. *Wy jesteście na ziemi światłem moim* stworzył Andrzej Jakimiec przy współpracy ks. Stanisława Gniedziejki, Wiesława Czołpińskiego, Jolanty Bielińskiej i Mirosława Błaszczyka. Udział w nim wzięli aktorzy Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku.

Na rozpoczęcie liturgii Mszy św. połączone chóry akademickie miasta Białegostoku, zespoły śpiewacze oraz kapele ludowe, wykonały pieśń powitalną pt. *Piosenka na powitanie Ojca Świętego* (słowa: E. Daniszewska, muz.: H. Adamiec). Zawierzono pobyt Ojca Świętego w Białymstoku wstawiennictwu i opiece Tej, co w Ostrej świeci Bramie, śpiewając pieśń *Witaj Panno Święta*. W wygłoszonym powitaniu biskup Edward Kisiel, mówiąc o Kościele białostockim nawiązał do jego wileńskich korzeni. Przedstawił Papieżowi uczestników spotkania z Nim, przybyłych z różnych stron Kresów. Na placu przed ołtarzem byli obecni nie tylko mieszkańcy Białegostoku i całej archidiecezji, ale również wierni diecezji pińskiej z siedzibą w Drohiczynie, wyznawcy prawosławia, a nawet islamu – polscy Tatarzy, zamieszkujący ten teren.

Msza św. rozpoczęła się od uroczystości beatyfikacji Sługi Bożej s. Bolesławy Marii Lament, założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Przez ostatnie lata swego życia mieszkała ona w Białymstoku, gdzie zmarła 29 stycznia 1946 r. Biskup Kisiel wraz z siostrą postulatorką

poprosili o wyniesienie Sługi Bożej do chwały błogosławionych. Postulatrix odczytała krótki życiorys przyszłej błogosławionej, zapoznając w ten sposób wszystkich uczestników Eucharystii z jej życiem i charyzmatem. Papież Jan Paweł II, wypełniając życzenie biskupa Kisiele i sióstr ze Zgromadzenia Świętej Rodziny ogłosił ich założycielkę błogosławioną mówiąc: *Za Radą Kongregacji Spraw kanonizacyjnych, naszą władzą apostolską zezwalamy, aby odtąd czcigodnej Słudze Bożej Bolesławie Marii Lament przysługiwał tytuł błogosławionej i aby Jej święto obchodzono corocznie 29 stycznia w dniu jej narodzin dla nieba.* Dokonał uroczystego odsłonięcia obrazu nowej błogosławionej.

Czytania mszalne podczas Eucharystii wykonali s. Bożena Mackiewicz i Piotr Damulewicz, zaś psalm responsoryjny zaśpiewał Cezary Szyfman. Wszyscy z ogromnym skupieniem oczekiwali na słowa Ewangelii, odczytane przez diakona Dariusza Wojteckiego i na homilię Ojca Świętego.

Podczas IV pielgrzymki do Ojczyzny Jan Paweł II przybliżał rodakom znaczenie Dekalogu w kształtowaniu chrześcijańskiego społeczeństwa. Białystok był siódmym dniem pobytu papieża w Polsce, dlatego wszyscy oczekiwali na komentarz do przykazania: *Nie kradnij*. Przeczytany jednak fragment z Ewangelii według św. Łukasza o Zwiastowaniu Najświętszej Maryi Panny (Łk 1, 26-38) sprawił, iż Papież rozpoczął swą homilię od nawiązania do tradycji wileńskich i kultu Matki Bożej Miłosierdzia. W dalszych słowach homilii zwrócił uwagę na znaczenie mądrości Bożej w życiu społeczeństw, która płynie z wierności Objawieniu Bożemu. Nawiązując do osoby błogosławionej s. Bolesławy Marii Lament, wskazywał na to, że moralność jest właściwą miarą człowieczeństwa. Przypominając treść siódmego przykazania *Nie kradnij* Papież uczył, iż pomimo odziedziczonego przez społeczeństwo po minionym okresie głębokiego kryzysu ekonomicznego i etycznego, rzeczywistość Dekalogu wciąż wpisana jest w świadomość moralną, czyli w sumienie człowieka. Jan Paweł II, nawiązując do *Rerum navarum*, pierwszej encykliki społecznej Kościoła autorstwa papieża Leona XIII, mówił o tym, iż człowiek ma moralne prawo do posiadania i przetwarzania dóbr materialnych. Zadaniem współczesnego społeczeństwa jest to, by, przestrzegając treści Dekalogu, podjąć się trudu wychodzenia z kryzysu, nie tylko ekonomicznego, ale i etycznego.

Słowa homilii Ojca Świętego były wielokrotnie przerywane spontanicznymi brawami, zwłaszcza wtedy, gdy mówił o poszanowaniu godności każdego człowieka i jego pracy. W długim passusie nawiązał do sytuacji ekonomicznej na Zachodzie, a zwłaszcza do odpowiedzialności bogatych społeczeństw kapitalistycznych za ubóstwo Trzeciego Świata. Przestrzegął polskie społeczeństwo, by nie podążało ślepo drogą wolnego rynku, myśląc tylko o korzyściach materialnych, pomijając względy etyczne.

W procesji z darami ofiarowano Ojcu Świętemu m. in. od archidiecezji w Białymstoku – kopię obrazu Matki Miłosierdzia (ks. Tadeusz Krahel), od diecezji w Drohiczynie – kopię obrazu Matki Bożej Ostrożańskiej (Piotr Tomasz Stach), od sióstr ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny – obraz błogosławionej s. Bolesławy Marii Lament oraz kwiaty (s. Ada Jadwiga Tobieszewska i s. Agnes Zofia Studzińska), od Polaków z Białorusi – obraz przedstawiający Adama Mickiewicza (Sławomir Strumiło), od Polaków z Litwy – obraz Matki Bożej Ostrobramskiej na tle Wilna (Jan Mincewicz), od Romów – tekst Modlitwy Pańskiej w języku polskim i cygańskim (Stanisław Stankiewicz), od Rodziny Katyńskiej – pamiątkowy Medal Katyński, od Związku Sybiraków – płaskorzeźbę Znak Związku, od NSZZ „Solidarność” Region Białystok – monstrancję (Ewa Pankiewicz), od kolejarzy – statuę św. Katarzyny Aleksandryjskiej (Janusz Wyszyński), od młodzieży archidiecezji kielich (Marian Jabłoński) i *Księgę dobrych czynów* (Edyta Szymańska).

Wiele było także innych darów, które ofiarowano w czasie Eucharystii i złożono je na stole ofiarnym, choć nie wręczono ich osobiście Ojcu Świętemu, m. in. Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II w Białymstoku ofiarowało gobelin z wizerunkiem Ojca Świętego, Kościoła św. Rocha i gmachem szkoły; Szkoła Podstawowa nr 4 w Sokółce im. Jana Pawła II ofiarowała albę, humerał i pasek, Liceum im. ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli ofiarowało rzeźbę – odlew w brązie, popiersie ks. Jerzego Popiełuszki osadzone na kamieniu polnym, Zespół Szkół Metalowo - Drzewnych w Białymstoku ofiarował intarsję Orła z Matką Boską, Wojewódzki Związek Pszczelarzy w Białymstoku – świece woskowe na ołtarz, zgromadzenia zakonne – ornat i bieliznę kielichową, głuchoniemi – puszkę, katecheci – gobelin z Papieżem.

Komunię świętą tego dnia z rąk ponad 200 księży i diakonów przyjęło około 100 tysięcy pielgrzymów. Z rąk samego Papieża Komunię świętą przyjęło prawie 100 osób. Byli to mieszkańcy Białegostoku i Białostocczyzny, ale także przedstawiciele innych stron świata, np. z Litwy, USA, a nawet Zambii.

Przed końcowym błogosławieństwem mszalnym Jan Paweł II wyraził radość ze spotkania z wiernymi. Przypomniał swój ostatni pobyt w Białymstoku w roku 1977. Zachęcił do troski o jedność chrześcijan. Prosił Boga, by błogosławiona Bolesława patronowała dziełu pojednania. Nie zapomniał wspomnieć o Puszczy Białowieskiej, Czarnej Hańczy. Ogromną radość sprawił pielgrzymom zza wschodniej granicy, gdy zwrócił się do nich ze słowami pozdrowienia w ich ojczystych językach (po białorusku i rosyjsku).

W kolejnych słowach zaskoczył wszystkich zebranych. Mocą swej władzy pasterskiej ustanowił dwie samodzielne diecezje: drohiczyńską ze stolicą w Drohiczyźnie i białostocką ze stolicą w Białymstoku, obejmującą teren tej części archidiecezji wileńskiej, która znajdowała się obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej. Biskupa Edwarda Kisiela, dotychczasowego administratora apostolskiego, mianował biskupem diecezji białostockiej. Kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP w Białymstoku stał się katedrą biskupa i nowej diecezji. Tymi słowami wszyscy byli mile zaskoczeni.

Po zakończonej liturgii mszalnej Ojciec Święty udał się na obiad i krótki odpoczynek w gmachu Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku. W czasie przejazdu był serdecznie witany przez mieszkańców miasta. Spożył obiad wraz z biskupami w refektarzu profesorskim, reszta zaproszonych gości w refektarzu kleryckim. Czas spędzony w seminarium Jan Paweł II wykorzystał również na krótką chwilę osobistej modlitwy w seminaryjnej kaplicy pod wezwaniem św. Jerzego, patrona seminarium i na spotkanie z pracownikami tej uczelni duchownej.

9. I Synod Diecezji Białostockiej

We wczesnych godzinach popołudniowych Jan Paweł II uczestniczył w otwarciu I Synodu (nowo powstałej) Diecezji Białostockiej. Uczestnikami Synodu było 188 osób. W tym gronie znaleźli się nie tylko duchowni czy osoby konsekrowane, ale i osoby świeckie. Po raz ostatni synod diecezjalny obradował w Wilnie w 1931 r. Papież w słowach na jego rozpoczęcie docenił trud kapłańskiej i zakonnej pracy osób poświęconych Bogu poprzez święcenia kapłańskie i śluby zakonne. Ale dostrzegł również obecność laikatu i jego zaangażowanie poprzez chrzest w potrójny urząd Chrystusa i apostołstwo Kościoła. Obecność chorych odczytywał jako *dopełnienie w swoim ciele udręk Chrystusa dla dobra Kościoła* (Kol 1, 24). Widział w obradach synodalnych przeplatanie się ze sobą tradycji i współczesności. W perspektywie roku dwutysięcznego zachęcił do szukania skutecznych, nowych dróg ewangelizacji świata, adekwatnych do współczesnych czasów. Zwrócił uwagę, by w świetle nauki Soboru Watykańskiego II, Kościół był mocniej obecny na polu chrześcijańskiej miłości i miłosierdzia oraz w dziedzinie kultury. To wszystko miało zainspirować do działania i dać nową podstawę duszpasterstwu, katechezie, kaznodziejstwu, by ożywić wspólnoty parafialne. Wypowiadając słowa formuły otwarcia Synodu, wezwał Matkę Miłosierdzia, świętych Apostołów Piotra i Pawła, świętego Kazimierza – głównego patrona prowincji kościelnej oraz świętych Jerzego i Andrzeja Bobolę – patronów diecezji, do wstawiennictwa w intencji dobrych owoców obrad Synodu.

10. Spotkanie Jana Pawła II z Arcybiskupem Sawą i wyznawcami prawosławia w Cerkwi św. Mikołaja

Ostatnim punktem pobytu Papieża w Białymstoku było spotkanie z wyznawcami prawosławia w katedrze pod wezwaniem św. Mikołaja. W spotkaniu udział wzięli przedstawiciele Synodu Biskupów Cerkwi Prawosławnej, Prymas Polski kardynał Józef Glemp i przedstawiciele Episkopatu Polski, przedstawiciele władz państwowych i samorządowych, rektorzy wyższych uczelni, przewodniczący Związku Muzułmanów w Polsce, wierni i duchowni prawosławnej diecezji białostocko-gdańskiej. Duchowni prawosławni odprawili nabożeństwo wotywno ku czci św. Mikołaja, które zakończyło się wspólnym odmówieniem modlitwy *Ojcze nasz* w różnych językach.

W przemówieniu arcybiskup białostocko-gdański Sawa podkreślił historyczny wymiar wizyty Jana Pawła II w świątyni prawosławnej. Nawiązał do spotkania Papieża Pawła VI z patriarchą Atenagorasem I na Górze Oliwnej w Jerozolimie w 1964 r. Był to akt pojednania, który otworzył możliwość dialogu i stworzył nowe podstawy do dalszej współpracy. Wspomniał również inne spotkania przedstawicieli Kościołów w Konstantynopolu, Rzymie i Chambesy. Docenił zainicjowane przez Papieża dni modlitw o pokój na świecie w Asyżu z udziałem przedstawicieli różnych religii, kościołów i wyznań.

Ojciec Święty Jan Paweł II w odpowiedzi na powitanie i wygłoszone przemówienie wyraził wdzięczność Bogu i ludziom za możliwość spotkania i wspólnej modlitwy. Przypomniał słowa deklaracji wygłoszonej wspólnie z patriarchą ekumenicznym Dymitrem I z 1987 r., iż radością obu Kościołów jest możliwość doświadczania ponownie dobrodziejstwa bycia razem jako bracia.

Papież wspominał brzemień historycznych win, które noszą wyznawcy obu Kościołów. Zachęcił do tego, by tam, gdzie zaistniała krzywda, niezależnie od której ze stron, przewyciężyć ją przez uznanie własnej winy

przed Bogiem i przebaczenie. Jan Paweł II zwrócił uwagę na konieczność wychowania młodych pokoleń w duchu dążenia do pełnej jedności. Wyraził współczucie z powodu spalenia sanktuarium prawosławnego na Górze Grabarce, jak również z powodu kradzieży w klasztorze w Jabłecznej.

Na zakończenie Papież pobłogosławił zebranych ośmioramiennym krzyżem. Po raz pierwszy w telewizji polskiej przedstawiono bezpośrednią transmisję prawosławnego nabożeństwa. Dzięki niej wielu mieszkańców Polski miało okazję poznać bogactwo tradycji i liturgii Cerkwi Prawosławnej.

W drodze powrotnej z cerkwi św. Mikołaja na lotnisko na Krywlanach Papież zatrzymał się przy wzniesionym pomniku zamordowanego kapłana ks. Jerzego Popiełuszki. Chociaż nie było to zaplanowane w protokole wizyty Ojca Świętego w Białymstoku, to jednak tłumy wiernych trwały w okolicach pomnika, oczekując na to, iż Jan Paweł II dokona odsłonięcia pomnika kapłana, który *zło dobrem zwyciężał*. Zgodnie z oczekiwaniami Papież zatrzymał się przy nim i odsłonił go. Przez dłuższą chwilę modlił się w skupieniu. W serdecznym geście przytulił do siebie Rodziców zamordowanego kapłana.

11. Podsumowanie wizyty Ojca Świętego w Białymstoku

Po dwudziestu pięciu latach, gdy wspominamy miniony dzień 5 czerwca 1991 r. i wizytę Ojca Świętego Jana Pawła II, można się chyba pokusić o sporządzenie jej krótkiego bilansu. Wydaje się, iż Białystok w sposób godny przywitał Papieża Jana Pawła II. Wbrew obawom niektórych środowisk, iż miasta wschodniej ściany Rzeczypospolitej Polskiej nie poradzą sobie z problemami organizacyjnymi pielgrzymki, okazało się, że Białystok nie tylko, że nie odstawał od innych polskich miast goszczących Papieża, ale może pod niektórymi względami je przewyższał.

Udało się zakwaterować pątników. Trasy, którymi przejeżdżał Jan Paweł II były uporządkowane i udekorowane. Na ulicy Mickiewicza ułożono nowy chodnik, wykoszono trawniki, ustawione zostały drewniane konstruk-

cje z papieskimi flagami. Wszechobecne były kolorowe proporczyki. Białostockie domy i bloki udekorowane zostały papieskimi flagami, często zwisały one od dachu aż po parter. Było też wiele transparentów z hasłami: *Witaj Ojciec Święty, Bogu dziękujcie, ducha nie gaście*. Licznie pojawiły się plakaty z podobizną Jana Pawła II. Przestrzegano też zasady, że po jednej stronie ulicy królował kolor niebieski, a po drugiej biały. W tonacji papieskiej ozdobiono też budynki użyteczności publicznej, udekorowano białostockie kościoły.

Dobre opinie zebrali nie tylko organizatorzy uroczystości, ale także służby porządkowe. Świetnie ze swych obowiązków wywiązała się orkiestra i połączone chóry. Skromny, ale też symboliczny ołtarz polowy z wizerunkiem Matki Bożej Miłosierdzia, wielobarwną tęczą oraz drzewem, zapadł w pamięci pielgrzymów.

Po raz pierwszy Papież gościł w Białymstoku. Słowa, które wypowiedział natchnęły wiernych nadzieją i zapałem do prowadzenia reform w duchu sprawiedliwości społecznej, nie zapominając o dziele miłosierdzia chrześcijańskiego. Rozwój kościelnej organizacji charytatywnej „Caritas”, który nastąpił w archidiecezji białostockiej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku jest najlepszym owocem realizacji słów Papieża. Białystok zyskał nową patronkę i pośredniczkę u Boga – błogosławioną s. Bolesławę Marię Lament. Klasztor sióstr Misjonek Świętej Rodziny przy ul. Stołecznej stał się wkrótce sanktuarium, do którego zmierzają pielgrzymi nie tylko z obszaru diecezji. Jeszcze bardziej wzrosło jego znaczenie, gdy zostały sprowadzone relikwie błogosławionej. Dziś Białystok może poszczycić się parafią i nową świątynią ku czci błogosławionej.

Ustanowienie przez Jana Pawła II diecezji białostockiej spowodowało uporządkowanie administracji kościelnej na terenie północno-wschodnim Rzeczypospolitej. Chociaż pozostał sentyment do Wilna i trwanie w tradycji wileńskiego Kościoła, to jednak od 5 czerwca 1991 r. zaczął się nowy okres w dziejach Kościoła białostockiego. Zmiany zapoczątkowane podczas pobytu Jana Pawła II w Białymstoku znalazły swe dopełnienie w roku 1992, kiedy to została na nowo ustalona organizacja kościelna w Polsce, a Białystok został podniesiony do rangi arcybiskupstwa i stolicy prowincji kościelnej.

Rozpoczęty przez Papieża I Synod Diecezji Białostockiej znalazł swe ukoronowanie w roku 2000. Wydane dekrety synodalne są po dzień dzisiejszy partykularnym prawem Kościoła białostockiego.

Najbardziej spektakularnym wydarzeniem z dnia 5 czerwca 1991 r. była wizyta Jana Pawła II w bazylice prawosławnej św. Mikołaja. Bardzo otwarta i życzliwa postawa Ojca Świętego pozwoliła wielu mieszkańcom Białostoczczyzny dostrzec wysiłki Kościoła zmierzające do realizacji słów Jezusa: *Aby wszyscy stanowili jedno*. Stworzyła ona podstawy do podjęcia rozmów i ścisłej współpracy obu Kościołów w różnych dziedzinach życia religijnego i społecznego.

Po wizycie Jana Pawła II pozostały też pamiątki materialne. 6 czerwca 1991 r. członkowie Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Obrońców Białegostoku – wrzesień 1939 r., który ustawiony został na Wysokim Stoczku przekazali tron papieski i klęcznik na własność kaplicy przy auli Akademii Medycznej. Tron ten i klęcznik ustawione były przed ołtarzem na lotnisku Krywlany. Pieniądze na ich wykonanie przekazał właśnie Społeczny Komitet Budowy Pomnika oraz białostockie zakłady pracy. Dary te stały się trwałą pamiątką pobytu Ojca Świętego w Białymstoku.

Fotel obity białą skórą, na którym Jan Paweł II siedział w katedrze podczas otwarcia I Synodu Diecezjalnego jest ustawiony z lewej strony ołtarza w świątyni.

Inną białostocką pamiątką po pasterskiej wizycie Jana Pawła II jest imponujący ołtarz, wraz z płaskorzeźbą rozgałęzionego drzewa oraz spinającą całość stalową tęczą. Władze miejskie planowały zachowanie ołtarza i jego otoczenia w niezmienionej formie, na pamiątkę tego historycznego wydarzenia. Jednak się to nie udało. Przez czas jakiś ołtarz pozostawał na Krywlanach, szybko jednak zajęli się nim wandalę. W tej sytuacji władze postanowiły ołtarz podzielić na trzy części. Kopiec nadal pozostaje na Krywlanach. Wielką płaskorzeźbę przedstawiającą drzewo przeniesiono do kościoła Miłosierdzia Bożego przy ul. Radzymińskiej (gdzie również podpira świątynię). Tęczę, która górowała nad ołtarzem, ustawiono na rynku w Suchowoli przy trasie Białystok - Augustów.

5 czerwca 1994 r., w trzecią rocznicę pobytu Jana Pawła II w Białymstoku i pierwszą rocznicę ingresu księdza arcybiskupa Stanisława Szymeckiego odsłonięty został pomnik przedstawiający stojącą postać Jana Pawła II, odlaną z brązu. Lekko pochylona postać Papieża lewą rękę opiera na pastorałe, a prawą wznosi w geście błogosławieństwa. Rzeźba ustawiona jest na niewielkim granitowym postumencie, u którego podstawy z dwóch stron widnieją dwie inskrypcje:

*BOGU DZIĘKUJECIE DUCHA NIE GAŚCIE
JANOWI PAWŁOWI II W TRZECIĄ ROCZNICĘ POBYTU/ W BIAŁYMSTOKU
ARCHIDIECEZJA*

Pomnik umieszczono na narożniku muru oporowego katedry, który obłożono płytami granitowymi tak, że stanowi on jednocześnie cokół pomnika.

Autorka figury jest rzeźbiarka Anna Grabiwoda z Kielc. Prace związane z ustawieniem pomnika zrealizował Stanisław Wakuliński. Inicjatorem i fundatorem była Archidiecezja Białostocka.

W piątą rocznicę wizyty Jana Pawła II w Białymstoku na uroczystej sesji Rady Miejskiej w dniu 5 czerwca 1996 r. w Pałacu Branickich, radni, na wniosek Klubu Radnych „Jedność”, jednogłośnie nadali Ojcu Świętemu tytuł Honorowego Obywatela Miasta Białegostoku. Akt ten był wyrazem wdzięczności Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II, a także wyrazem hołdu i uznania za całą Jego działalność. Wówczas też części ulicy Zwycięstwa – od skrzyżowania w ulicą Wierzbową i Hetmańską w kierunku Warszawy – nadano nazwę Alei Jana Pawła II.

Źródła:

Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku, Dokumenty archiwalne związane z wizytą Papieża Jana Pawła II w Białymstoku.

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji.

Archiwum Zakładowe Urzędu Miejskiego w Białymstoku (AZUMB), *Techniczna obsługa wizyty Papieża.*

Zbiory prywatne.

Wybrana bibliografia:

- Bazyłko Piotr, *Program wizyty Jana Pawła II w Łomży i Białymstoku 4 czerwca 1991 r., 5 czerwca 1991 r.*, „Kurier Poranny” 1991, nr 103.
- Danilewicz Jerzy, *Anonimy śmierci*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 107.
- Fiedorowicz Stanisław, *Na Krywlany z własnym wiktem*, „Gazeta Współczesna” 1991, nr 84.
- Honorowi Obywatele Białegostoku*, pod redakcją Cezarego Kukli, Białystok 2006.
- „Gazeta Współczesna” 1991, nr 97, 98, 109.
- Jan Paweł II. Białystok, 5 czerwca 1991 roku*, Białystok 2005.
- Kietliński Marek, ks. Szot Adam, *Błogosławiony wśród nas*, Białystok 2011.
- Kondej Andrzej, *Ład moralny potrzebą chwili*, „Kurier Podlaski” 1991, nr 105.
- Ks. Krahel Tadeusz, *Wizyty Karola Wojtyły – obecnego papieża – w Białymstoku*, „Wiadomości Kościelne Archidiecezji Białostockiej” 1991, nr 1.
- „Kurier Poranny” 1991, nr 104.
- Polak Ewa, *Papież na Kresach. Relacja z wizyty papieża Jana Pawła II w Białymstoku*, „Spotkania” 1991, nr 23.
- Prezydent Ryszard Kaczorowski wśród Białostoczan*, „Kurier Poranny” 1991, nr 99.
- Przed wizytą. Archidiecezja w Białymstoku. 5 czerwca 1991*, Białystok 1991.
- Rosiński Kazimierz, *Po strajku i przed pielgrzymką*, „Kurier Poranny” 1991, nr 95.
- Skaradziński Bohdan, *Jan Paweł II w Białymstoku*, „Więź” 1991, nr 9.
- Słowa pozdrowienia Arcybiskupa Białostockiego i Gdańskiego Sawy skierowane do Papieża Jana Pawła II*, „Tygodnik Podlaski” 1991, nr 5.
- Ks. Szot Adam, *Wizyta Papieża Jana Pawła II w Białymstoku*, [w:] *Witaj Królowo Matko Miłosierdzia*, pod red. T. Kasabuły, Białystok 2002.
- Wizyta. Informator Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku*, 1991, nr 1, 2-3, 4-5.
- Wizyta. Białystok 5 czerwca 1991 roku*, Białystok 1991.

DOKUMENTY

Dokument nr 1

ODEZWA

Biskupa Edwarda Kisiela Administratora Apostolskiego Archidiecezji z okazji zapowiedzianej wizyty Ojca Świętego w Białymstoku

Umiłowani w Panu!

Ogłaszam Wam radość wielką. Mamy oficjalną wiadomość, że 5 czerwca 1991 r. odwiedzi Białystok Jego Świątobliwość Papież Jan Paweł II, Biskup Rzymski, Namiestnik Pana naszego Jezusa Chrystusa, Następca Księcia Apostołów Św. Piotra, Najwyższy Kapłan Kościoła Katolickiego, Patriarcha Zachodu, Prymas Italii, Arcybiskup Metropolita Rzymskiej Prowincji Kościelnej, Suwerenny Zwierzchnik Państwa Watykańskiego.

Na tę wiadomość czekały pokolenia naszych przodków, a szczęśliwym zarządzeniem Opatrzności stało się to naszym udziałem. Wyrażamy z tego powodu naszą wielką radość i dziękujemy Bogu za to niezwykle wydarzenie.

Jak zostało zapowiedziane w Komunikacie z 241 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski Ojciec Święty w dniach 1-9 czerwca 1991 r. odwiedzi następujące miasta naszego kraju: Koszalin, Rzeszów, Lubaczów, Kielce, Radom, Łomżę, Białystok, Olsztyn, Włocławek, Płock i Warszawę. Białystok odwiedzi Ojciec Święty w dniu 5 czerwca tego roku. Przyjazd Papieża do kraju, który znalazł się w nowej rzeczywistości będzie wielkim radosnym przeżyciem dla całego społeczeństwa. Będą to chwile wielkiego dziękczynienia Bogu za odzyskaną wolność, a także dni wdzięczności Ojcu Świętemu za Jego przeogromny wkład w przemiany, które dokonały się w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej – głosi komunikat z konferencji Episkopatu.

Archidiecezja nasza pragnie godnie przyjąć Głowę Kościoła Rzymskokatolickiego. Mamy obowiązek starannie przygotować się do tej wizyty. Obowiązek ten ciąży na nas wszystkich: na archidiecezji i władzach administracyjnych, na wiernych Kościoła Rzymskokatolickiego i wszystkich mieszkańców miasta. Największy ciężar przygotowań spoczywa oczywiście na naszej wspólnocie archidiecezjalnej. Przygotowanie nasze do wizyty papieskiej powinno iść w dwóch kierunkach. Powinniśmy przygotować się do niej pod względem duchowym i organizacyjnym.

Jeśli chodzi o przygotowanie duchowe, to powinniśmy głębiej przemyśleć sens tej wizyty, lepiej zrozumieć naukę Kościoła o miejscu i roli Biskupa Rzymskiego w Mistycznym Ciele Chrystusa, jakim jest Kościół, poznać dokładniej życie i działalność obecnego Papieża Jana Pawła II, naszego Rodaka, uporządkować swoje życie moralne, pojednać się z Bogiem i odnowić się wewnątrz, aby móc godnie powitać Namiestnika Chrystusowego w naszym mieście. Temu celowi będą służyć między innymi nauki rekolekcyjne w tym roku, czytanki majowe, katechezy dla dzieci i młodzieży, homilie niedzielne oraz przemówienia papieskie, głoszone w czasie śródowych audiencji, a poświęcone przygotowaniu do wizyty.

Przede wszystkim jednak powinniśmy się modlić w tej intencji, modlić się swoimi słowami i odmawiając specjalną modlitwę, której tekst będzie po wakacjach udostępniony. Będziemy prosić Pana Boga o to, aby Związek Radziecki otworzył w tym czasie swoją granicę i wierni z tego kraju mogli bez przeszkód przybyć do naszego miasta i spotkać się z Ojcem Świętym, którego tak bardzo pragną zobaczyć. Prosimy chorych, aby swoje modlitwy i cierpienia ofiarowali w intencji pomyślnego przebiegu pielgrzymki Ojca Świętego.

Ważne jest również przygotowanie warunków zewnętrznych tej wizyty. Musimy przygotować miejsce odprawiania Mszy Św., zbudować ołtarz, zatroszczyć się o prawidłowe nagłośnienie miejsca spotkania z Ojcem Świętym, przewidzieć parkingi i trasy przejazdu, zapewnić kwatery dla wielu gości, udekorować kościoły i całe miasto, a zwłaszcza trasę przejazdu Papieża. Będzie potrzebna służba porządkowa, punkty pomocy lekarskiej, punkty żywienia, sanitariaty i wiele innych urządzeń. Już dziś prosimy Księży Pro-

boszczów naszej archidiecezji, aby w każdej parafii zaczęli organizować spośród młodych mężczyzn służby porządkowe.

We wrześniu br. powołany został Komitet Przyjęcia Ojca Świętego, w skład którego weszli przedstawiciele duchowieństwa, władz administracyjnych i społeczeństwa. Komitet wyłoni sekcje, które będą kierować poszczególnymi działami przygotowań.

Z tym wszystkim będą związane duże koszty. Mamy nadzieję, że społeczeństwo przyjdzie z pomocą nie tylko składając ofiary pieniężne, ale również swoją bezinteresowną pomoc i pracę. Ofiary pieniężne na ten cel można składać we wszystkich parafiach archidiecezji, w Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku oraz wpłacać na konto Kurii w Państwowym Banku Kredytowym I Oddział w Białymstoku.

Przypominamy przedsiębiorstwom i firmom, że od dochodu uzyskanego w roku podatkowym odlicza się poniesione w tym roku kwoty darowizn na cele społecznie użyteczne, w tym również na rachunek organizacji społecznych i fundacji – do wysokości nie przekraczających 10% dochodu (Ustawa z dnia 28 grudnia 1989 r. o zmianach niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowanie, Dziennik Ustaw Nr 74, poz. 443.).

Umiłowani w Panu!

Ojciec Święty już 14 lutego br. w święto Świętych Cyryla i Metodego, apostołów Słowian i współpatronów Europy, rozpoczął nowy jasnogórski cykl katechez, stanowiący przygotowanie do czwartej pielgrzymki do naszego kraju. Całą pielgrzymkę do Polski zawierzył Ojciec Święty Matce Najświętszej.

My również nasze przygotowanie oraz samą wizytę Ojca Świętego w naszym mieście zawierzamy Najświętszej Marii Pannie, Matce Miłosierdzia. Niech Ona będzie naszą Przewodniczką i Wspomożycielką w pracach przygotowawczych i spotkaniu z Ojcem Świętym!

Białystok, dnia 1 sierpnia 1990 r.

(+Dr Edward Kisiel, bp)
Administrator Apostolski
Archidiecezji w Białymstoku

Zarządzenie: Odezwę należy odczytać na wszystkich Mszach Świętych w niedzielę dnia 5 sierpnia 1990 r.

Notariusz Kurii

Białystok, 1 VIII 1990 r.

Nr 831/90

Źródło: *Wizyta*. Informator Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku, 1991 nr 1.

Dokument nr 2

KOMUNIKAT

z pierwszego posiedzenia Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku 5 czerwca 1991 r.

Dnia 18 września 1990 r. w pomieszczeniach parafii Farnej w Białymstoku odbyło się pierwsze organizacyjne posiedzenie Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku 5 czerwca 1991 r.

W posiedzeniu wzięli udział: biskup Edward Kisiel, administrator apostolski archidiecezji w Białymstoku, biskup Edward Ozorowski, biskup pomocniczy i wikariusz generalny, delegat biskupa Władysława Jędruszuka, administratora apostolskiego diecezji w Drohiczynie nad Bugiem ksiądz Eugeniusz Borowski, wikariusz generalny, 14 księży, siostra zakonna oraz 15 osób świeckich, przedstawiciele władz administracyjnych i społeczeństwa miasta Białegostoku. Obradom przewodniczył biskup Edward Kisiel.

Na początku została odczytana odezwa biskupa Edwarda Kisiele, zapowiadająca wizytę Ojca Świętego w naszym mieście. Następnie biskup podał do wiadomości, że przewodniczącym organizowanego Komitetu został mianowany biskup Edward Ozorowski, wikariusz generalny biskupa Edwarda Kisiele.

Na sekretarza posiedzenia został powołany ksiądz Wojciech Pełkowski, proboszcz parafii Krzyża Świętego w Grabówce. Po dłuższej dyskusji powołano następujące sekcje robocze Komitetu i uzgodniono ich przewodniczących:

- 1) duszpastersko-katechetyczna – ksiądz Stanisław Piotrowski – rektor Instytutu Teologiczno-Pastoralnego,
- 2) liturgiczna – ksiądz Stanisław Hołodok, wicerektor AWSD,

- 3) muzyczna- ksiądz Eugeniusz Murawski, profesor muzyki i śpiewu w Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchowego, Mirosław Błaszczak, dyrektor Filharmonii Białostockiej,
- 4) budowy ołtarza i urządzeń towarzyszących – Kazimierz Pieńkowski, rektor Politechniki Białostockiej, ksiądz Kazimierz Wilczewski, proboszcz parafii Mońki,
- 5) dekoracji i estetyki miasta – Krzysztof Tur, artysta plastyk, ksiądz Jan Nieciecki, historyk sztuki,
- 6) służby porządkowej – Lucjan Kaliszewski, nadkomisarz, komendant wojewódzki Policji, ksiądz Jan Popławski, wikariusz parafii św. Rocha w Białymstoku,
- 7) kwaterunku i wyżywienia – Marek Sosnkowski, wiceprezydent miasta Białegostoku, ksiądz Wojciech Pełkowski – proboszcz parafii krzyża Świętego w Grabówce,
- 8) komunikacji – Czesław Podkowicz, pracownik Politechniki Białostockiej, ksiądz Antoni Lićwinko, proboszcz parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Białymstoku
- 9) środków społecznego przekazu – Jerzy Muszyński, dyrektor Rozgłośni Białostockiej, ksiądz Wojciech Łazewski, profesor AWSD,
- 10) dokumentacji – Eugeniusz Bil – Jaruzelski, dyrektor Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku, ksiądz Ryszard Winkiewicz, notariusz Kurii,
- 11) zabezpieczenia medycznego – Lech Zaremba, lekarz wojewódzki, ksiądz Mirosław Korsak, kapelan Szpitala Wojewódzkiego,
- 12) finansów – Stanisław Marczuk, przewodniczący Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Region Białystok, ksiądz Stanisław Zdziech, notariusz Kurii,
- 13) młodzieży – Piotr Litermus, kurator oświaty, ksiądz Józef Grygotowicz – archidiecezjalny wizytator nauki religii,
- 14) zgromadzeń zakonnych – ksiądz Piotr Karwecki, rektor Domu księży Werbistów, siostra Lilioza Karwecka, referentka zakonna.

Postanowiono, że przewodniczący sekcji uzupełnią jej skład osobowy i na następnym posiedzeniu przedstawiają do akceptacji.

Prace sekcji koordynować będzie sekretariat komitetu AKPWP, w skład którego weszli: biskup Edward Ozorowski, przewodniczący Komitetu i Grzegorz Rykowski, dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Wojewódzkiego, sekretarzem natomiast będzie ksiądz Józef Zabielski.

Projekt programu pobytu Ojca Świętego w Białymstoku ustala Watykan. Rzeczą pewną będzie Msza Święta na lotnisku Krywlany. Inne punkty programu będą ustalane później. Termin następnego posiedzenia Komitetu ustalono na dzień 16 października 1990 r. Uzgodniono, iż wszyscy obecni 18 września 1990 r. wchodzić w skład Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku 5 czerwca 1990 r.

Skład Komitetu

1. Biskup Edward Kisiel,
2. Biskup Władysław Jędruszek,
3. Biskup Edward Ozorowski,
4. Ksiądz Zygmunt Lewicki, prepozyt Kapituły Bazyli Metropolitarnej,
5. Ksiądz Stanisław Piotrowski, rektor Instytutu Teologiczno-Pastoralnego,
6. Ksiądz Antoni Lićwinko, proboszcz parafii Wniebowzięcia NMP w Białymstoku,
7. Ksiądz Stanisław Hołodok, wicerektor Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku,
8. Ksiądz Kazimierz Wilczewski, proboszcz parafii w Mońkach,
9. Ksiądz Stanisław Zdziech, notariusz Kurii,
10. Ksiądz Ryszard Winkiewicz, notariusz Kurii,
11. Ksiądz Józef Grygotowicz, wizytator nauki religii,
12. Ksiądz Wojciech Pełkowski, proboszcz parafii w Grabówce,
13. Ksiądz Jan Popławski, wikariusz parafii Świętego Rocha w Białymstoku,
14. Ksiądz Wojciech Łazewski, profesor Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku,
15. Ksiądz Mirosław Korsak, kapelan Szpitala Wojewódzkiego w Białymstoku,

16. Ksiądz Piotr Karwecki, rektor Domu Księży Werbistów,
17. Ksiądz Eugeniusz Murawski, profesor Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku,
18. Siostra Lilioza Rojecka, referentka zakonna,
19. Stanisław Prutis, wojewoda białostocki,
20. Lech Rutkowski, prezydent Białegostoku,
21. Kazimierz Pieńkowski, rektor Politechniki Białostockiej,
22. Zbigniew Puchalski, rektor Akademii Medycznej,
23. Piotr Litermus, kurator oświaty i wychowania,
24. Lech Zaremba, lekarz wojewódzki,
25. Józef Drozdowski, komendant garnizonu,
26. Lucjan Kaliszewski, komendant wojewódzki Policji Państwowej,
27. Eugeniusz Truszkowski, prezes Areoklubu Białostockiego,
28. Jan Szafraniec, przewodniczący Biskupiej Rady Społecznej,
29. Stanisław Marczuk, przewodniczący Zarządu Region Białystok NSZZ „Solidarność”,
30. Grzegorz Rykowski, dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Wojewódzkiego,
31. Eugeniusz Bil-Jaruzelski, dyrektor Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku,
32. Andrzej Chwalibóg, inżynier architekt,
33. Zbigniew Niepokojczycki, sekretarz Zarządu Polskiego Czerwonego Krzyża,
34. Ksiądz Sławoj Leszek Głódź, pracownik Kongregacji Kościołów Wschodnich.

(ks. dr Wojciech Łazewski)

Delegat Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku do spraw informacji

Źródło: *Wizyta*. Informator Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku, 1991 nr 1.

Dokument nr 3

Białystok, 17.09.1990 r.

**Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej
Hufiec harcerek i harcerzy „Matecznik”**

**Jego Eminencja
Ks. Biskup Edward Kisiel
Administrator Apostolski
w Białymstoku**

Eminencjo!

W obliczu zbliżającej się pielgrzymki Ojca Świętego do Ojczyzny meldujemy gotowość podjęcia wszelkich zadań w ramach Harcerskiej Białej Służby.

Nasze środowisko obecnie liczy dziewięć drużyn, które w przeszłości pełniły taką służbę podczas pielgrzymek Papieża do Polski. Są to drużyny znakomicie zorganizowane i gotowe do służby.

Do dyspozycji Jego Eminencji stawiamy nasze młode siły i zapal harcerzy z nadzieją, że zostanie wykorzystany z pożytkiem dla godnego przyjęcia tak doniosłego Gościa w naszym mieście.

Jednocześnie meldujemy, że w środowisku harcerskim miasta Białego-
stoku podjęliśmy również rozmowy z Komendą Hufca Związku Harcerstwa
Polskiego w sprawach wspólnych działań.

Przesyłamy harcerskie pozdrowienia

Czuwaj!

Pozostajemy z wyrazami głębokiego szacunku

Szef akcji BS

hm. Włodzimierz Kusak

Komendant Hufca „Matecznik”

hm. Jarosław Żukowski

Źródło: Dokument ze zbiorów prywatnych.

Dokument nr 4

Białystok, dnia 5 listopada 1990 r.

**Kuria Arcybiskupia
w Białymstoku**

Instrukcja duszpastersko-katechetyczna w związku z wizytą Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku

1. Hasło ogólnopolskiej wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w roku 1991: „Oto czynię wszystko nowe” AP 21,5.
2. Temat wizyty: „Prawo Boże – fundamentem odnowy narodu”.
3. Ze względu na geograficzne położenie naszej archidiecezji w północno-wschodniej części Polski nad granicą ze Związkiem Radzieckim musimy brać pod uwagę rolę Polski a zwłaszcza naszego terenu w przekazywaniu kultury zachodniej i chrześcijaństwa narodom, mieszkającym we wschodniej Europie oraz potrzebę dialogu z Kościołem Prawosławnym. Te momenty w przygotowaniu duchowym do wizyty należy uwzględnić.
4. Odezwa biskupa Edwarda Kisiela, administratora apostolskiego archidiecezji w Białymstoku z dnia 5 sierpnia 1990 r., zapowiadająca wizytę Ojca Świętego w Białymstoku 5 czerwca 1991 r. powinna stanowić punkt wyjścia do przygotowań na przyjazd Ojca Świętego.
5. Kapłani przygotowują się na spotkanie z Ojcem Świętym przez studium dotychczasowych przemówień Ojca Świętego do rodaków w czasie trzech minionych pielgrzymek do kraju oraz przez udział w sympozjum w dniu 17 listopada 1990 r. na temat prymatu Ojca Świętego, które odbędzie się w gmachu Seminarium, jak również przez udział w wykładach dla duchowieństwa dnia 5 stycznia 1991 r. poświęconych wizycie Ojca Świętego.

6. Tematyka kazań w czasie Nowenny Opieki Matki Bożej w roku 1990 będzie poświęcona nauczaniu Jana Pawła II w czasie III pielgrzymki do kraju.
7. Począwszy od listopada 1990 r. należy bardziej uroczyście obchodzić dzień 16-tego każdego miesiąca jako dzień papieski oraz dzień imienin 4 listopada i wszystkie rocznice papieskie. Oprócz Mszy Świętej z homilią zaleca się w tych dniach w określonym czasie adorację Najświętszego Sakramentu.
8. Każdego miesiąca w niedzielę poprzedzającą 16 – ty dzień należy na wszystkich Mszach Świętych głosić homilie na temat przewodniej myśli IV wizyty Ojca Świętego w Polsce „Prawo Boże fundamentem odnowy narodu”. Konkretnie homilie powinny dotyczyć przykazań Bożych czyli dekalogu.
9. Rekolekcje adwentowe i wielkopostne oprzeć na nauczaniu Jana Pawła II. Na zakończenie rekolekcji wezwać wszystkich wiernych, aby ze względu na przyjazd Ojca Świętego powstrzymali się od picia alkoholu przez cały rok 1991, a przynajmniej od jego nadużywania. Prosić wiernych, aby pojednali się z Bogiem w Sakramencie Pokuty i oczyszczoną duszą witali Ojca Świętego.
10. Bezpośrednie przygotowanie na przyjazd Ojca Świętego powinno odbyć się w każdej parafii w formie dziewięciodniowej Nowenny lub przynajmniej triduum, połączonym z jednorazowym nocnym czuwaniem.
11. Czytanki w miesiącu maju 1991 roku zostały opracowane przez biskupa Edwarda Ozorowskiego i dotyczą tematu papiestwa. Należy je sumiennie wykorzystać.
12. Dołączone do instrukcji modlitwy w oczekiwaniu na przyjazd Ojca Świętego należy odmawiać według własnego wyboru przy okazji nabożeństw w intencji Ojca Świętego.
13. Zaleca się w okresie przygotowawczym do wizyty zorganizować w parafii jedną, czy dwie akademie ku czci Ojca Świętego, połączone z recytacją tekstów Karola Wojtyły i Papieża Jana Pawła II, śpiewem chóru i ewentualnie jakąś inscenizacją,

14. Wizyta Ojca Świętego jest wielkim wydarzeniem dla całej archidiecezji. Ważną sprawą jest również przygotowanie organizacyjne, które spoczywa nie tylko na barkach Komitetu Przygotowawczego. Prace Komitetu i poszczególnych sekcji musimy wspierać modlitwą i ofiarami pieniężnymi i swoją bezinteresowną pracą, jeśli o taką będą na prosić. Należy zadbać o dekorację kościołów, kaplic, krzyży przydrożnych i naszych domów zwłaszcza przy trasie przejazdu Papieża. Bliższe informacje w tej sprawie można będzie otrzymać w Sekretariacie Komitetu, ul. Kościelna 1.
15. W związku z przyjazdem Ojca Świętego na wszystkich poziomach nauczania przeprowadzić trzy okolicznościowe katechezy na temat Papieża, jego podróży duszpasterskich i jego nauczania. Można korzystać z czytanek majowych na rok 1991, opracowanych przez biskupa Edwarda Ozorowskiego.
16. Zaleca się urządzić konkurs z nagrodami z wiadomości na temat pontyfikatu Jana Pawła II, spektakl na ten temat i ewentualnie wystawę.
17. Zapoznać młodzież zwłaszcza starszą z tekstami przemówień papieskich do młodzieży podczas trzech dotychczasowych pielgrzymek do Ojczyzny oraz przygotowań na spotkanie z Ojcem Świętym w czasie VI Światowego Dnia Młodzieży, które odbędzie się w Częstochowie 14 i 15 sierpnia 1991 roku. Materiały pomocnicze będą do nabycia w Kurii w późniejszym terminie
18. Kościół w Polsce pragnie erygować Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży. Jest wskazane, aby jeszcze przed wizytą Ojca Świętego w naszym kraju powstała Centrala Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, oddziały diecezjalne i koła parafialne, przynajmniej w niektórych parafiach. Czas obecny powinniśmy poświęcić na przygotowanie do zorganizowania tego Stowarzyszenia. Bliższe informacje będą podane później.

(+ Dr Edward Kisiel)

Administrator Apostolski Archidiecezji w Białymstoku

Źródło: *Wizyta*. Informator Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku, 1991 nr 1.

Dokument nr 5

Białystok, 1990.12.22

Kuria Arcybiskupia

w Białymstoku

nr 1206/90

KOMUNIKAT

w sprawie składania ofiar na opłacenie kosztów wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku

Zapowiedziana wizyta Ojca Świętego w Białymstoku zbliża się szybkimi krokami. Od 18 września 1990 r. pracuje Archidiecezjalny Komitet Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku. Rozpoczęły się już prace na budowę ołtarza na lotnisku. Trwają dalsze przygotowania.

Z tym wszystkim związane są duże koszty. Sięgają one nie milionów, ale miliardów złotych. Część wydatków zobowiązują się pokryć władze miasta i województwa. Pozostałe koszty ma pokryć archidiecezja.

Księża tutejszej archidiecezji zobowiązali się dobrowolnie wpłacić na ten cel po 500000 złotych każdy. Na apel sekcji finansowej Komitetu część przedsiębiorstw wpłaciła już swoje ofiary, inne obiecują taką wpłatę.

Kuria przypomina, że każda parafia tutejszej archidiecezji zobowiązana jest wpłacić na ten cel jedną tacę miesięcznie w styczniu, lutym, marcu, kwietniu i maju 1991 roku. Terminy zbiórek ustala każda parafia w swoim zakresie.

Ponadto apelujemy o ofiary indywidualne na ten cel i prosimy o ich przekazanie albo na konto Kurii albo do kasy kurialnej.

(+ dr Edward Kisiel, bp)

Administrator Apostolski Archidiecezji w Białymstoku

Źródło: *Wizyta*. Informator Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku, 1991 nr 1.

Dokument nr 6

W oczekiwaniu na beatyfikację Bolesławy Lament – apostołki zjednoczenia chrześcijan

Ogłoszony 22 stycznia 1991 r. przez Stolicę Apostolską dekret heroicności cnót służebnicy Bożej Bolesławy Lament założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, jest jednym z najważniejszych aktów poprzedzających oficjalne wyniesienie jej do chwały ołtarzy. Niewątpliwie zbliżającą się beatyfikacją jest żywo zainteresowane Duchowieństwo Archidiecezji w Białymstoku, na terenie którego w latach 1976-1979 został przeprowadzony proces kognicyjny z bardzo cennym wkładem ofiarnej pracy trybunału diecezjalnego pod przewodnictwem ordynariusza – Jego Ekscelencji Księdza Biskupa Edwarda Kisiela. Ten doniosły akt jest okazją do zwrócenia większej uwagi na tę odważną misjonarkę ludów Wschodu, niezwykle gorliwą apostołkę zjednoczenia chrześcijan, szczególnie zatroskaną o zbawienie prawosławnych, założycielkę pierwszego w dziejach żeńskich zakonów w Polsce zgromadzenia z wyraźnie nakreślonym celem ekumenicznym.

Bolesława Lament urodziła się 3 lipca 1862 r. w Łowiczu jako najstarsza spośród ośmiorga potomstwa Marcina i Łucji z Cyganowskich. Od swoich młodych lat prowadząc głębokie życie wewnętrzne szczególną uwagę przywiązywała do rozpoznania i jak najwierniejszego wypełniania woli Bożej. Po kilkuletniej przynależności do Zgromadzenia Rodziny Maryi pragnęła wstąpić do klauzurowego Zakonu Sióstr Wizytek. Z polecenia jednak spowiednika oddała się pracy społecznej prowadząc przez ponad 10 lat przytułek noclegowy w Warszawie. W okresie społecznej działalności w stolicy prowadziła głębokie życie wewnętrzne pod kierunkiem błogosławionego Honorata i pielęgnowała w sobie ideały oddania się pracy unijnej.

W 1903 r., mając 41 lat udała się z Warszawy na Białoruś do odległego ponad 700 kilometrów gubernialnego miasta Mohylew nad Dnieprem, gdzie katolicy stanowili zaledwie 6,5% wśród 51% prawosławnych i 42% żydów. Tam w 1905 r. korzystając z duchowej pomocy tajnego misjonarza z Moskwy ks. Feliksa Wiercińskiego jezuita założyła zgromadzenie zakonne. Wyznaczyła mu za cel pracę i modlitwę na rzecz zjednoczenia chrześcijan, zwłaszcza wschodnich, a także umacnianie w wierze żyjących w diasporze katolików Środkami realizacji tego celu miało być wychowanie i nauczanie katechizmu.

Taką działalność pod kierunkiem Bolesławy Lament prowadziły siostry misjonarki przez kilkanaście lat w Rosji i Finlandii. Od 1907 r. centralnym miejscem działalności był Petersburg w którym zgromadzenie prowadziło: gimnazjum, progimnazjum, internat, sierociniec i szkołę parafialną. Warunki stworzone przez wytyczne rewolucji październikowej zmusiły Matkę Bolesławę do powrotu na ziemię polskie.

W okresie międzywojennym zgromadzenie prowadziło działalność oświatową, wychowawczą, pielęgniarską, a przede wszystkim katechetyczną, głównie na Wileńszczyźnie i Polesiu, wśród ludności wyznaniowo mieszanej. W 1933 r. Matka Bolesława wysłała siostry do pracy religijno – eklezjastycznej w zasadniczo protestanckiej Estonii. Powojenna rzeczywistość znów zmusiła zgromadzenie do repatriacji.

Począwszy od założenia zgromadzenia matka Bolesława Lament pełniła w nim obowiązki przełożonej generalnej. W 1935 r. z powodu podeszłego wieku i słabnącego zdrowia zrzekła się tej funkcji. Zgromadzenie liczyło wówczas 209 członkiń, które prowadziły działalność w 24 placówkach. W tym samym roku m. Bolesława z polecenia nowo obranej przełożonej generalnej udała się do Białegostoku, gdzie spędziła jedenaście ostatnich lat swego życia. Zaraz po przybyciu na nową placówkę z wielkim poświęceniem oddała się pracy wśród białostoczan. Założyła dwa przedszkola, szkołę zawodową, gimnazjum ogólnokształcące, stołówkę dla bezrobotnej inteligencji. Z inicjatywy m. Bolesławy siostry prowadziły sierociniec, dom noclegowy dla kobiet poszukujących pracy, półkolonie, pracowały w państwowych internatach, odwiedzały i niosły pomoc więźniom i chorym, a w cza-

sie wojny prowadziły tajne siedmioklasowe komplety, z których rocznie korzystało około 300 uczniów. Pracowały też w parafialnym domu starców i pomagały w prowadzeniu gospodarstw parafialnych ks. prałata Adama Abramowicza i ks. Aleksandra Chodyki.

Matka Bolesława mimo podeszłego już wieku była bardzo aktywna, czuwała nad całą działalnością i dawała swoje instrukcje, zwłaszcza siostronom pełniącym obowiązki kierownicze.

Na prawie pięć lat przed śmiercią w 1941 r. została obezwładniona częściowym paraliżem. Mimo choroby, starości i trudnych lat wojny do końca życia pozostała bardzo aktywna w służbie Bogu i ludziom.

Najbliższe otoczenie było zbudowane jej rozmodloną postawą i cierpliwością. Swoje cierpienia znosiła w zjednoczeniu z wolą Bożą wynagradzając za grzechy całego świata. Do końca życia bardzo żywo interesowała się działalnością sióstr, udzielała swoich rad i pouczeń. Mimo wojny wciąż podtrzymywała i rozpaliała nadzieje i plany rozwinięcia działalności zgromadzenia zgodnie z jego pierwotnym celem i na terenach, gdzie zostało założone. Zmarła 29 stycznia 1946 r. w Białymstoku. Całe jej życie wypełnione bezwzględną wiernością Bogu i licznymi wyrzeczeniami świadczyło o ciągle odnawianej gotowości na ostateczne spotkanie z Bogiem. W dniu 3 lutego 1946 r. zmarłą przewieziono do wsi Ratowo w diecezji płockiej, gdzie 4 lutego została pochowana w podziemiach kościoła św. Antoniego przylegającego do klasztoru Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny.

Jako fundatorka zgromadzenia i przez 30 lat jego najwyższa przełożona, a przez 20 pierwszych lat jego istnienia, również mistrzyni nowicjatu, miała duży wpływ na utrwalenie idei apostołskiej i ekumenicznej w zainicjowanym zgromadzeniu ze szczególnym ukierunkowaniem odpowiedzialności sióstr za zbawienie ludów Wschodu. Działalności religijnej i ekumenicznej na terenie Rosji, Białorusi, Finlandii, Estonii, wschodnich kresów Polski. Bolesława Lament poświęciła 47 lat życia. Swoje życie ofiarowała za nawrócenie Rosji i do takich ofiar zachęcała siostry.

Trzydzieści lat po śmierci w 1976 r. rozpoczął się w Białymstoku jej proces beatyfikacyjny, a w 85. rocznicę jej ślubów 22 stycznia 1991 r. po wcześniej odbytych w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych dyskusjach teo-

logów i kardynałów został zatwierdzony dekret dotyczący heroiczności jej cnót. Aktualnie w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych przebiega ostatni etap procesu beatyfikacyjnego, mianowicie badanie dokumentacji dotyczącej uzdrowienia przypisywanego wstawiennictwa służebnicy Bożej Bolesławy.

s. Adriana Teresa Gronkiewicz

Źródło: *Wizyta*. Informator Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku, 1991 nr 1.

Dokument nr 7

Białystok, 1991.01.09

**Kuratorium Oświaty i Wychowania
w Białymstoku**

**Panie i Panowie
Dyrektorzy Szkół i Placówek
Opiekuńczo-Wychowawczych
w województwie białostockim**

Szanowni Państwo

W szybkim tempie zbliża się oczekiwany od dawna przez mieszkańców Ziemi Białostockiej termin przybycia do Białegostoku – stolicy naszego województwa najwyższego dostojnika i głowy Kościoła Katolickiego w świecie oraz Głowy Państwa Watykańskiego, rodaka Ojca Świętego Papieża Jana Pawła II. Będzie to jedno z najdonioślejszych wydarzeń w historii miasta Białegostoku i Ziemi Białostockiej. W dniu 5 czerwca 1991 roku Papież Jan Paweł II swoim sercem ogarnie naszą Ziemię Białostocką i pozdrowi jej mieszkańców. Będzie to dla nas wszystkich dzień wyjątkowy, dzień głębokich przeżyć i wzruszeń, dzień jedyny, który stanie się dniem historycznym dla współczesnych i przyszłych pokoleń mieszkańców tej ziemi. Dlatego też my nauczyciele i nasza młodzież szkolna już od dzisiaj wszyscy razem i każdy z osobna nie z obowiązku, lecz z potrzeby polskiego serca przez wzgląd na osobę, dostojeństwo i ten jedyny niepowtarzalny autorytet moralny Świata Papież Jana Pawła II uczynimy wszystko, by nasza szkolna społeczność godnie włączyła się w proces przygotowania wizyty Papieża w naszych białostockich progach, byśmy mieli na miarę naszych możliwości swój konkretny wkład w dzieło pobytu Papieża na naszej Ziemi.

W związku z tym proszę o podjęcie poczawszy od pierwszych dni nauki po feriach zimowych przez wszystkie szkoły i placówki oświatowo-wychowawcze następujących działań:

- nauczyciele, nauczyciele religii i wychowawcy zapoznają młodzież szkolną z postacią Jana Pawła II z uwzględnieniem Jego życiorysu, osobowości, działalności duszpasterskiej i twórczości literackiej. Ukażmy osobę Papieża jako niestrudzonego orędownika pokoju, godności ludzkiej i najwyższych wartości każdego człowieka. Formy tej pracy mogą być różne lecz przedstawienie osoby Papieża powinno w sobie zawierać aspekt powagi, dostojeństwa i wyjątkowego szacunku dla tej osoby,
- placówki oświatowe wspólnie z młodzieżą szkolną i rodzicami przemyślą i przyjmą do realizacji plan odpowiedniego na okres wizyty Papieża wystroju budynku szkolnego, poszczególnych klas i obejścia szkoły lub placówki oświatowo – wychowawczej,
- osoba Jana Pawła II i Jego wizyta na Białostocczyźnie winna być tematem niejednej, ale wielu lekcji wychowawczych i lekcji religii w szkole. Lekcje te winny wyzwolić wśród naszej młodzieży element duchowego przygotowania do wizyty Papieża,
- wszyscy nauczyciele i wychowawcy winni zadbać o przygotowanie młodzieży w aspekcie jej powagi, godnej postawy i reprezentowania szkoły w dniu wizyty Jana Pawła II,
- planowane jest również zaproszenie młodzieży do udziału w pracach porządkowych, dekoracyjnych, służb sanitarnych i informacyjnych w dniach poprzedzających wizytę Papieża jak również w samym dniu wizyty,
- rozważa się możliwość zawieszenia zajęć szkolnych w dniu wizyty Papieża.

Drodzy nauczyciele i wychowawcy

mam nadzieję, że wizyta Jana Pawła II na Ziemi Białostockiej wyzwoli w placówkach oświatowych naszego województwa wiele szlachetnych i różnorodnych bogatych w formy i treści działań i osobistego zaangażowania nauczycieli, wychowawców, uczniów i rodziców. Jestem również przekonany, że wszyscy razem godnie przygotujemy się do tego dostojnego, historycznego, wyjątkowego i niepowtarzalnego wydarzenia naszych czasów.

Kurator Oświaty i Wychowania

Piotr Litermus

Źródło: Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku (AAB), Pismo Piotra Litermusa – Kuratora Oświaty i Wychowania w Białymstoku do dyrektorów Szkół i Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w województwie białostockim.

Dokument nr 8

**Kuria Arcybiskupia
w Białymstoku**
nr 314/91

Białystok, dnia 13 marca 1991 r.

Pan Grzegorz Górski
Urząd Rady Ministrów
Departament Generalny w Warszawie

W imieniu Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku zwracam się z uprzejmą prośbą o udzielenie specjalnej zapomogi w wysokości przynajmniej jednego miliarda złotych dla tutejszej archidiecezji.

Motywy prośby jest ta okoliczność, że archidiecezja różni się od innych diecezji, które odwiedzi w tym roku Ojciec Święty, wielkością i zasobnością. Stanowimy bowiem tylko część przedwojennej wielkiej archidiecezji wileńskiej (powierzchnia wynosi 3550 kilometrów kwadratowych, mamy tylko 81 parafii i wiernych około 400 tysięcy). Mniejsze od naszej są tylko dwie diecezje w Polsce: Drohiczyn nad Bugiem i Lubaczów.

Archidiecezja nasza ma pokryć koszty budowy ołtarza i nagłośnienia miejsc celebry. Koszty te wyniosą orientacyjnie kilka miliardów złotych.

Na opłacenie tych kosztów każda parafia oddaje miesięczną jedną tace począwszy od stycznia br., poza tym składane są ofiary indywidualne i niektóre przedsiębiorstwa deklarują swą pomoc i ofiarę pieniężną. Dotychczas nie zebraliśmy jeszcze jednego miliarda złotych.

Biorąc pod uwagę naszą trudną sytuację materialną wnoszę o przyznanie nam dodatkowej pomocy pieniężnej w wysokości jednego miliarda złotych.

ks. prof. dr hab. Edward Ozorowski, bp
Przewodniczący AKPW, Wikariusz Generalny

AAB, Prośba Kurii Arcybiskupiej do Urzędu Rady Ministrów o wsparcie materialne na organizację wizyty Ojca Świętego w Białymstoku.

Dokument nr 9

**Ekscelencja Ks. Biskup
Ordynariusz Diecezji
w Białymstoku**

Pragniemy powitać Ojca Świętego jak najgościnniej na naszej ziemi. Zamiar ten każe nam poszukiwać źródeł finansowania działalności Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II.

Dlatego zachęcamy do podjęcia oferty firmy „Symbol”. Ofertę tę stanowią pamiątkowe chorągiewki miniatury sztandaru Państwa Kościelnego Watykan. Chorągiewki Państwa Watykańskiego wzniesione setkami rąk witającego tłumu wiernych staną się jednym z symboli powitalnych godnych powagi zdarzenia.

Dzięki ich dekoracyjności i starannemu wykonaniu mogą stać się trwałą pamiątką w polskich rodzinach, niezbędnym atrybutem religijnej świadomości, który przybliży wiernym postać Jana Pawła II nie tylko jako Namiestnika Bożego na ziemi, lecz także jako Wielkiego Męża Stanu – Głowy Państwa Kościelnego. Chorągiewki te spopularyzują heroldykę i insygnia Watykanu, pobudzą zaciekawienie dla historii Kościoła.

W ustalonej cenie 4900 złotych za jedną chorągiewkę mieści się 1000 złotych marży na rzecz Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II. Kwotę tę firma „Symbol” przekaze bezpośrednio Komitetowi.

Prosimy o hurtowe nabywanie chorągiewek możliwie powszechnie i w wystarczająco dużej ilości. Sugerujemy rozprowadzenie ich wśród wiernych jeszcze przed przybyciem Ojca Świętego do Białegostoku poprzez wykorzystanie stoisk z dewocjonaliami, itp.

Zwracam uwagę, że detaliczna cena może być trochę wyższa – na tyle, by nadwyżka zwróciła koszty sprzedaży i stała się wkładem na rzecz parafii.

Ilość wyprodukowanych chorągiewek jest ograniczona. Dlatego prosimy o telefoniczne zgłaszanie ewentualnych dodatkowych zapotrzebowań na tydzień przed dostawą do Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania Wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II, albo bezpośrednio do firmy „Symbol”.

**Przewodniczący
Zarządu NSZZ „Solidarność”
Region Białystok
Stanisław Marczuk**

AAB, Pismo w sprawie zakupu chorągiewek dla uczestników uroczystości w dniu 5 czerwca 1991 r.

Dokument nr 10

Prace wykonane przez białostockie zakłady pracy i instytucje:

1. Schody i płytę lotniska – Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłu Lekkiego i Przedsiębiorstwo Produkcji Elementów Budowlanych „Fadom” oraz firma „Jawor”
2. Mur tylny i fundamenty – Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłu Lekkiego
3. Łuk stalowy symbolizujący tęczę – Kolejowe Zakłady Konstrukcji Stalowych i Urządzeń Dźwigowych w Starosielcach
4. Odciągi, ścianę tylną, ramę – Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłu Lekkiego
5. Zakrycie – Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłu Lekkiego
6. Instalację i oświetlenie – Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Elektrycznych
7. Nagłośnienie i telefony- Polska Poczta Telegraf i Telefon
8. Zasilanie w energię elektryczną – Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Elektrycznych, Zakład Energetyczny
9. Sanitariaty – Białostockie Przedsiębiorstwo Instalacji Sanitarnych, Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowe „ZBIMAR”
10. Tkanina zakrywająca mur – Białostockie Zakłady Przemysłu Bawełnianego „Fasty”
11. Zieleń – Przedsiębiorstwo Zieleni Miejskiej
12. Wykładzina dywanowa – zakupiła Kuria Arcybiskupia
13. Punkty żywieniowe – PSS „Społem”
14. Wodociąg – Wodociągi Białostockie
15. Sektory – Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowe „ZBIMAR”
16. Ławki – Zakłady Meblarskie Spółdzielnia Pracy w Białymstoku

17. Przejścia przez ogródki działkowe, przygotowanie alejek – Okręgowy Zakład Transportu i Maszyn Drogowych
18. Ogrózenie alejek – Rejon Dróg Publicznych i wojsko
19. Drogi dojazdowe, drogi dojazdowe między sektorami i droga dojazdowa do ołtarza – Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg i Mostów
20. Lądowisko dla helikopterów – Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg i Mostów.
21. Roboty ciesielskie – Przedsiębiorstwo Usługowo – handlowe „Biamot”.

Źródło: Archiwum Zakładowe Urzędu Miejskiego w Białymstoku (AZUMB),
Techniczna obsługa wizyty Papieża, sygn. 31/99, b. p.

Dokument nr 11

**Kuria Arcybiskupia
w Białymstoku**
nr 304/91

Białystok, 10 marca 1991 r.

**Białostockie Zakłady Graficzne
Al. 1000-lecia Państwa Polskiego
w Białymstoku**

Kuria Arcybiskupia w Białymstoku niniejszym zamawia druk kart wstępu na Mszę św. Papieską w dniu 5 czerwca 1991 r.

Sektor A1 – 6 tys. sztuk.

Sektory: A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8 – po 7 tys. sztuk na każdy sektor.

Sektory: B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, b8 – po 13 tys. sztuk na każdy sektor.

Sektory: C1, C2, C3, C4, C5, C6, C7, C8 – po 19 tys. sztuk na każdy sektor.

Sektory: D1, D2, D3, D4, D5, D6, D7 – po 25 tys. sztuk na każdy sektor.

Karty wstępu numerowane:

Sektory: S1, S2 – po 2 tys. sztuk na każdy sektor.

Sektory: S.3, S, 4 – po 3 tys. sztuk na każdy sektor.

Bazylika – 1,2 tys. sztuk

**ks. Stanisław Zdziech
Notariusz Kurii Arcybiskupiej
w Białymstoku**

ABB, Zamówienie o wydrukowanie kart wstępu skierowane do Białostockich Zakładów Graficznych.

Dokument nr 12

Działalność specjalnej komisji wyznaczającej miejsca do prowadzenia handlu obwoźnego w dniu 5 czerwca 1991 r.

Po przeprowadzeniu lustracji postanowiono, iż punkty takie na terenie Białegostoku będą znajdować się w następujących miejscach:

1. Wzdłuż ulicy Ciołkowskiego, po prawej stronie jezdni- od ulicy Armii Radzieckiej (obecnie ul Baranowicka) w kierunku ulicy Kawaleryjskiej, na ulicach: Lwowskiej, Dojlidzkiej, Gdańskiej, Śląskiej i Brańskiej stanęły 2 samochody, przy wlocie wjazdu z ul. Żwirki i Wigury – 5 samochodów, na placu (łące) przy ogródkach działkowych i drogi dojazdowej do lotniska – 5 samochodów.
2. Przy ulicy Ciołkowskiego – po lewej stronie – przy wjeździe na teren ogródków działkowych – samochody.
3. Na pętli autobusowej MPK przy ulicy wiadukt (przed torami kolejowymi) – 2 samochody
4. Plac przy jednostce wojskowej – zagospodarowała jednostka wojskowa, która zezwoliła na posadowienie 30 punktów sprzedaży.
5. Na placu parkingowym przy terenach wystawowych od strony ulicy Kawaleryjskiej ustawiono 6 punktów sprzedaży.

W punktach można było kupić napoje chłodzące, owoce cytrusowe, lody paczkowane, pieczywo, wędliny, papierosy. Fundacja Sztuki Dziecka z Warszawy sprzedawała zabawki – peryskopy, które miały umożliwić obserwowanie uroczystości celebrowanych przez Jana Pawła II.

Źródło: AZUM B, *Techniczna obsługa wizyty Papieża*, sygn. 31/99, b. p.

Dokument nr 13

Od 4 czerwca 1991 r. godziny 20.00 na terenie Białegostoku zaczął obowiązywać ograniczony ruch pojazdów. Trasa przejazdu Jana Pawła II z lotniska Krywlany przebiegała ulicami: Mickiewicza – Świętojańska – Warszawska – Pałacowa – Rynek Kościuszki – Lipowa – Liniarskiego. Trasa powrotna na lotnisko ulicami: Liniarskiego – Rynek Kościuszki – Mickiewicza. W celu sprawnej organizacji ruchu pojazdów miasto podzielono na trzy strefy:

Strefa I obejmowała obszar ograniczony ulicami: Ciołkowskiego – Wiosenna – Wiejska – Mazowiecka – Legionowa – Skłodowskiej – Kalinowskiego – Krakowska – Lipowa – Aleja Piłsudskiego – Sienkiewicza – Ogrodowa – Słonimska – Piasta – Mieszka I – Piastowska – Branickiego – Dojlidy Fabryczne – Szosa do Zabłudowa. Strefa ta została przeznaczona dla ruchu pieszego. Do strefy I mogły wjechać tylko autobusy posiadające przepustki na wyznaczone parkingi i pojazdy specjalne związane z obsługą pielgrzymki.

Strefa II była obszarem ograniczonego ruchu pojazdów. Jej granicy wyznaczały tory kolejowe prowadzące od dworca centralnego PKP z miejscowości: Zubki Kościelne, Sokółka, Bielsk Podlaski, Łapy, Mońki. W związku z ruchem pieszym do tej strefy mogły wjeżdżać tylko autobusy z przepustkami.

Strefa III ogólnodostępna, w której znalazły się parkingi. Z tego z miejsca pielgrzymi mogli powędrować pieszo na Krywlany. MPK wydzieliło na czas pielgrzymki 10 specjalnych tras autobusowych. Dla pieszych wyznaczono 6 tras dojścia na Krywlany:

1. Osiedle Słoneczny Stok i Starosielce – ulicami: Zielonogórska – Popiełuszki (przejście przez tunel) – Składowa – Ścianka – Pułaskiego – Wiosenna – Ciołkowskiego.

2. Osiedle Marczuk i Wysoki Stoczek, ulicami: Zwycięstwa – Hetmańska (pod wiaduktem) – Składowa – Żeromskiego – Pułaskiego – Wiosenna – Ciołkowskiego.
3. Osiedle Dziesięciny i Antoniuk, ulicami: Antoniukowska – Dąbrowskiego – Kardynała Wyszyńskiego – Angielska – Wiejska – Wiosenna – Ciołkowskiego.
4. Osiedle Pietrasze i Wygoda, ulicami: Wasilkowska – Towarowa – Piastowska – Branickiego – Ciołkowskiego.
5. Osiedle Dojlidy, ulicami: Myśliwska – Borsucza.
6. Kleosin i Księżyno, ulicami: Wiadukt i Ciołkowskiego.

Na terenie Białegostoku wyznaczono 30 parkingów dla autobusów z przepustkami, które dysponowały 1453 miejscami oraz 2 parkingi zapasowe na 276 miejsc. Oznaczono je specjalnymi symbolami odpowiednimi do nazw dzielnic.

W strefie ogólnodostępnej po północnej stronie torów kolejowych Bielsk Podlaski – Białystok Centralny – Zubki Białostockie wyznaczono 36 parkingów, które mogły pomieścić około 11300 pojazdów. Przed mostem na Narwi na skrzyżowaniu dróg Białystok – Bielsk Podlaski – Juchnowiec ustawiono posterunek policyjnej drogówki, który kierował pojazdy przez Juchnowiec ze względu na brak parkingów z kierunku Bielsk Podlaski. Na stacji KS „Hetman” przy ul. Wiosennej zlokalizowano parking strzeżony na 500 miejsc, a przy ul. Kawaleryjskiej na 1500 miejsc samochodów osobowych i 100 autobusów. Były to parkingi usytuowane najbliżej Krywlan. Poza granicami Białegostoku rozmieszczonych zostało 27 parkingów dla samochodów osobowych na liczbę 12775 stanowisk. Na czas wizyty Ojca Świętego władze zakazały wjazdu samochodów ciężarowych na teren Białegostoku.

Źródło: AZUMB, *Techniczna obsługa wizyty Papieża*, sygn. 31/99, b. p.

Dokument nr 14

**Administrator Apostolski
Archidiecezji Białostockiej
i Wojewoda Białostocki**

Białystok, 1991.05.07

**Wielce Szanowny Pan
dr Jan Krzysztof Bielecki
Prezes Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej**

Powodowani troską o umożliwienie udziału pielgrzymów z Białorusi w uroczystościach wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku w dniu 5 czerwca 1991 r. zwracamy się do Pana Premiera z prośbą o pomoc w rozwiązaniu dwóch znaczących problemów, sygnalizowanych zarówno przez Kościół Katolicki na Białorusi, jak też władze administracyjne obwodów grodzieńskiego i brzeskiego.

Przyjmując za realny wyjazd autokarami grup wiernych z poszczególnych parafii, jako zasadniczą przeszkodę sygnalizuje się wymóg ubezpieczenia pojazdów (50 dolarów od jednego autokaru), którego koszt wg oceny miejscowego duchowieństwa jest niemożliwy do poniesienia przez pielgrzymów radzieckich.

Uwzględniając zasadę organizacyjną tej szczególnej podróży, a zatem przekroczenie granicy bez paszportów a jedynie z listą uczestników, należy przyjąć, że pielgrzymi nie będą mogli dokonać wymiany waluty przed wjazdem ani też w legalny sposób wymienić swoich pieniędzy. Wymóg opłaty ubezpieczeniowej kontrolują i warunkują przekroczenie granicy polskie służby celne. Radzieckie służby celne nie wymagają ubezpieczenia.

Szanując w pełni istotę i cel ubezpieczenia prosimy Pana Premiera o rozważenie możliwości zwolnienia organizatorów pielgrzymek autokarowych z BSRR z obowiązku wnoszenia opłat ubezpieczeniowych. Mimo wiążącego się z takim posunięciem ryzyka prosimy o zwrócenie uwagi na aspekt polityczny problemu.

Przyzwalając Kościołowi Katolickiemu na Białorusi na organizację pielgrzymek autokarowych, a odrzucając inicjatywę polską podstawienia pociągów do Grodna i Brześcia, strona radziecka dostrzega formalną przeszkodę w wymogach finansowych władz polskich, tj. opłatach ubezpieczeniowych, sugerując przy tym, że ewentualne fiasko wyjazdu pielgrzymów będzie spowodowane przez stronę polską. Podzielamy pogląd duchowieństwa katolickiego na Białorusi, że brak zwolnienia z wysokich opłat ubezpieczeniowych przekreśli możliwość przyjazdu naszych Rodaków na spotkanie z Papieżem.

Problemy te z niepokojem sygnalizuje ks. Arcybiskup dr Tadeusz Kondrusiewicz – Arcybiskup Moskwy, a do niedawna administrator apostolski diecezji mińskiej i całej Białorusi.

Do rozwiązania jest także problem dodatkowych przejść granicznych, specjalnie dla przejazdu autokarów z pielgrzymkami. Liczbę tych autokarów oceniamy na około 450.

W tym celu zaproponowaliśmy władzom obwodu grodzieńskiego dorazne uruchomienie przejść granicznych w Lipszczanach, Bobrownikach, Jałówce, Białowieży i Czeremsze. Decyzja w tej sprawie może być jednakże podjęta przez radzieckie władze graniczne na szczeblu centralnym. Wykracza to poza kompetencje białostockich organizatorów wizyty Jana Pawła II i z tego względu uprzejmie prosimy Pana Premiera o włączenie się do starań także naszego resortu spraw zagranicznych. Chcemy bowiem uniknąć sytuacji, w której zgromadzone w dwóch punktach granicznych – Brześciu i Kuźnicy Białostockiej – kilkaset autokarów, w wyniku wydłużonej kontroli granicznej, dotrze do Białegostoku już po uroczystościach.

Wnioski te i niepokoje prezentujemy wspólnie po rozmowie i wymianie informacji z ks. Arcybiskupem dr. Tadeuszem Kondrusiewiczem i wicewojewodą białsko-podlaskim Tadeuszem Korszeniczem.

Wyrażamy nadzieję na przychylność i pomoc Pana Premiera.

Wojewoda Białostocki
dr hab. Stanisław Prutis

Administrator Apostolski
Archidiecezji w Białymstoku
ks. dr Edward Kisiel – biskup

ABB, Pismo ks. biskupa Edwarda Kisiela do Jana Krzysztofa Bieleckiego – Prezesa Rady Ministrów.

Dokument nr 15

**Zespół Pomocy Kościelnej
Dla Katolików w ZSRR**

Warszawa, 15 maja 1991 r.
Skwer Kard. S. Wyszyńskiego 6
01-015 Warszawa

**Jego Ekscelencja
Najdostojniejszy ks. bp Edward Kisiel
Administrator Apostolski
Diecezji w Białymstoku**

Ekscelencjo

Najdostojniejszy księżu Biskupie!

Ksiądz arcybiskup Bronisław Dąbrowski przekazał mi kopię listu Waszej Ekscelencji z dnia 6 maja br. Razem z pismem do Pana Prezesa Rady Ministrów w sprawie zwolnienia autokarów ze Związku Radzieckiego do obowiązkowego ubezpieczenia i powiększenia ilości przejść granicznych.

Uprzejmie informuję, że przekazałem tę prośbę panu Aleksandrowi Krzymińskiemu, Wiceministrowi Spraw Zagranicznych w Warszawie. Przesyłam także informację z rozmowy z przedstawicielem Ambasady ZSRR na temat przejść.

**Z wyrazami głębokie szacunku
bp Ryszard Karpiński
Przewodniczący Zespołu**

ABB, Pismo ks. biskupa Ryszarda Karpińskiego do ks. biskupa Edwarda Kisiela.

Dokument nr 16

**Zespół Pomocy Kościelnej
Dla Katolików w ZSRR**

Warszawa, 15 maja 1991 r.
Skwer Kard. S. Wyszyńskiego 6
01-015 Warszawa

KOMUNIKAT

Zespół Pomocy Kościelnej Dla Katolików w ZSRR został poinformowany przez Ambasadę ZSRR w Polsce o podjętych przez władze rządowe w Moskwie następujących ustaleniach dotyczących udziału obywateli ZSRR w uroczystościach związanych z IV Pielgrzymką Ojca Świętego do Polski:

1. Ministerstwo Komunikacji wydało zgodę na dodatkowe pociągi i autobusy do granicy polskiej.
2. Urzędy Graniczne i Celne w następujących obwodach (obłastiach) otrzymały odpowiednie instrukcje, aby ułatwić chętnym przekroczenie granicy: Brześć, Grodno, Lwów i Mościska.
3. Przejście w Jagodzinie ma być czynne 24 godziny na dobę.
4. Przejście w Rawie Ruskiej ma być czynne do 15 maja.
5. Razem mają być czynne w tym okresie 22 pasy, tzn. drugie tyle co obecnie, zatrudnia się dodatkowo 200 osób, aby usprawnić pracę w punktach granicznych.
6. Jest możliwość wyjazdu na paszporty zbiorowe (jeden paszport plus lista osób).

Mamy serdeczną prośbę: niech duszpasterze czy inni organizatorzy pielgrzymek do Polski upominają się o realizację tych ustaleń. Pan Kowalow mówił, że można się powoływać na źródło tej informacji – Ambasadę ZSRR w Warszawie.

Minister Komunikacji w Polsce poinformował mnie o gotowości gratisowego przewozu pielgrzymów z ZSRR na terenie Polski.

**bp Ryszard Karpiński
Przewodniczący Zespołu**

ABB, Pismo ks. biskupa Ryszarda Karpińskiego do ks. biskupa Edwarda Kisiela.

Dokument nr 17

Protokół

ze spotkania organizacyjnego w sprawie bazy noclegowej Białegostoku w związku z planowaną wizytą Ojca Świętego w czerwcu br. Spotkanie odbyło się 1 lutego 1991 r. o godzinie 9.

Prowadzący spotkanie: wiceprezydent Białegostoku Marek Sosnkowski oraz ksiądz Wojciech Pełkowski.

Spotkanie rozpoczął wiceprezydent Marek Sosnkowski. Jako współprowadniczący Sekcji Kwaterunku i Wyżywienia Archidiecezjalnego Komitetu Przygotowania wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Białymstoku podkreślił, iż na czas wizyty Papieża w naszym mieście jedynie Komitet jest upoważniony do dysponowania miejscami noclegowymi.

Następnie przedstawiciele instytucji posiadających własne miejsca noclegowe przedstawili swoje możliwości w tym względzie. Poszczególne instytucje zadeklarowały następującą ilość miejsc.

- Hotel „Cristal” – 189 miejsc,
- Hotel „Turkus” – 112 miejsc,
- Hotel „Wiking” – 42 miejsca
- Hotel „Iwa” – 150 miejsc
- Dom Wycieczkowy „Gromada 150 miejsc – został już wynajęty,
- Hotel MOSiR przy ulicy Wołodyjowskiego przyjmuje Biuro Ochrony Rządu,
- Dom Nauczyciela przy ulicy Warszawskiej – 70 miejsc,
- Ośrodek Doradztwa Rolniczego przy ulicy Borsuczej 2 – 60 miejsc,
- Białostockie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego przy ulicy Tysiąclecia Państwa Polskiego – 40 miejsc (lub więcej do uzgodnienia)

- Białostockie przedsiębiorstwo Usług Socjalnych Budownictwa – 100 miejsc w Hotelu Robotniczym przy ulicy Fabrycznej, 100 miejsc w Hotelu przy ulicy I Armii Wojska Polskiego,
- Akademia Medyczna – 100-120 miejsc w Domu Studenckim przy ulicy Waszyngtona. Jako bazę pielgrzymkową Akademia Medyczna może udostępnić Halę Sportową przy ulicą Wołodyjowskiego (sala dla 200 osób). Ponadto Studium WF dysponuje 2 salami gimnastycznymi: jedną mogącą pomieścić 70-80 osób oraz drugą na 20-25 osób.
- Politechnika Białostocka – po 100 miejsc w domach studenckich.
- Filia Uniwersytetu Warszawskiego – ze względu na remont Domu Studenckiego przy ulicy Pogodnej miejsc noclegowych nie deklaruje.
- Kuratorium Oświaty i Wychowania deklaruje 600 miejsc w internatach.

Swoją pomoc zadeklarował kierownik Klubu Rozrywki p. Tomzik, który zobowiązał się do zorganizowania 41 miejsc z biura kwater prywatnych. Gdyby zaszła taka konieczność w samym Klubie Rozrywki można byłoby przenocować około 300 osób.

Zaproponowano, aby pobierać opłatę za miejsce noclegowe do 25 tys. zł. Hotele będą stosować swoje ceny.

Kończąc spotkanie wiceprezydent Sosnkowski stwierdził, iż konkretne informacje co do liczby gości oficjalnych znane będą pod koniec marca.

ABB, Protokół ze spotkania organizacyjnego w sprawie bazy noclegowej Białegostoku w związku z planowaną wizytą Ojca Świętego.

Dokument nr 18

Białystok, 1991-04-10

**Pan Przewodniczący
Rady Miejskiej w Białymstoku**

Uchwała

Rada Osiedla nr 16 im. generała Józefa Bema podjęła uchwałę w dniu 1991-04-05 w sprawie przygotowania do wizyty Papieża Jana Pawła II w Białymstoku.

Zwracamy się do mieszkańców Osiedla, aby nikogo nie zabrakło w bezpośrednim udziale przy jego porządkowaniu.

Prosimy rodziców o zwrócenie uwagi na zachowanie swoich dzieci. One w dużym stopniu niszczą zieleń, krzewy, kwiaty, drzewka, itp.

Uprzejmie zwracamy się do młodzieży- to Wasze osiedle, zadbajcie o nie. Bez Waszego udziału trudno będzie je doprowadzić do estetycznego wyglądu. Zagospodarujcie istniejące obiekty.

Kierowcy – właściciele samochodów osobowych i dostawczych zwracamy się do Was z gorącą prośbą o nie niszczenie trawników oraz krzewów poprzez niewłaściwe parkowanie i jazdę po drogach osiedla, nie blokowanie dojazdów do śmietników.

W dniach 15-04- 1991 - 22-04-1991 r. w godzinach 17-19 członkowie Rady Osiedla będą pełnili dyżury w pomieszczeniach Rady Osiedla przy ul. Bema 60/1, przyjmując Wasze wnioski i uwagi dotyczące uporządkowania osiedla.

Rada Osiedla ustaliła nagrody pieniężne:

- w wysokości 150 tysięcy złotych za najbardziej schludny i estetyczny wyłóg balkonu,

- w wysokości 100 tysięcy złotych za najbardziej estetyczny i zagospodarowany ogródek przydomowy,
- w wysokości 1 miliona złotych na zakup sprzętu sportowego: piłki nożne, piłki siatkowe, piłki ręczne, rakiety tenisowe, siatka do gry w tenisa i piłki tenisowe za aktywny udział młodzieży w porządkowaniu osiedla.

Ocenę i przydział nagród Rada osiedla dokona w I dekadzie września 1991 r.

Przewodniczący Rady osiedla nr 16
mgr inż. Jan Ptak

do wiadomości:

Pan Janusz Szymański – Poseł na Sejm RP

Pan Lech Rutkowski – Prezydent Miasta Białegostoku

Pan A. Dziejma – Radny Rady Miejskiej w Białymstoku

ABB, Pismo przewodniczącego Rady osiedla nr 18 w Białymstoku do przewodniczącego Rady Miejskiej w Białymstoku.

Dokument nr 19

Centrum Prasowe

1. Miejsce i adres: Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, ul. Liniarskiego
2. Odpowiedzialni z ramienia Kościoła:
 - za całość ksiądz Grzegorz Misijuk,
 - za liturgię: ksiądz Stanisław Hołodok,
 - za Centrum Prasowe: ksiądz Wojciech Łazewski
3. Wyposażenie techniczne:
 - kabiny telefoniczne – komertel – 1
 - centrala – 7
 - linie telefoniczne – 1
 - telefaxy i telexy – 3
 - urządzenia do perforacji – 6
 - maszyny do pisania: jęz. polski – 6, jęz. angielski – 2, jęz. niemiecki – 1, jęz. francuski – 1, jęz. rosyjski – 1,
 - telewizory kolorowe – 6,
 - fotokopiarki – 2,
 - telefony miejskie dla służb – 4
 - gotowość Centrum Prasowego – 3 czerwca,
 - praca Centrum Prasowego – 5 czerwca,
 - likwidacja Centrum Prasowego – 6 czerwca
4. Obsługa: Polska Agencja Prasowa, Centralna Agencja Fotograficzna
5. Zwyżki foto i sektory prasowe
 - Lotnisko (Msza Święta): zwyżka o wymiarach 5x10 metrów, jedno-stopniowa, o wysokości 6 metrów, umieszczona w sektorze A-1, B-1 na początku sektora za stanowiskami komentatorskimi (sektor ten oznaczony jest również jako „PR-TV”) dla 50 osób. W tym samym sektorze sektor prasowy dla 400 osób.

ABB, *Informacje dotyczące centrum prasowego w Białymstoku.*

Dokument nr 20

Bogu dziękujcie – ducha nie gaście! Rozmowa z administratorem apostołskim archidiecezji w Białymstoku – ks. biskupem dr. Edwardem Kisielem. Rozmowę przeprowadził Sylwester Barski, „Gazeta Współczesna” 1991, nr 103, s. 3.

Zbliża się dzień szczególny dla naszego miasta i całej społeczności Podlasia. Już tylko dni dzielą nas od przyjazdu Ojca Świętego. Od wielu miesięcy trwają wielkie przygotowania. Jak ksiądz Biskup je ocenia – w aspekcie duszpasterskim i organizacyjnym?

Przygotowania do przyjazdu Ojca Świętego Jana Pawła II w naszym mieście rozpoczęły się natychmiast po otrzymaniu wiadomości włączenia Białegostoku do programu wizyty Papieża, tj. we wrześniu ubiegłego roku. Dnia 18 września 1991 r. biskup ordynariusz powołał archidiecezjalny Komitet Przygotowania Wizyty Ojca Świętego w Białymstoku złożony z osób duchownych i świeckich, a w nim 14 sekcji. Utworzono jeden komitet kościelno – państwowy dla lepszej koordynacji działań. Uchwała ta zdała doskonale egzamin i praca komitetu rozwija się pomyślnie bez żadnych konfliktów. Opracowano instrukcję duszpastersko – katechetyczną i podjęto prace nad projektem i budową ołtarza. Jako miejsce głównego spotkania z Ojcem Świętym wybrano lotnisko Areoklubu Białostockiego. Obecnie prace są już na ukończeniu i rokują pomyślne rezultaty.

Wszyscy życzymy sobie, aby wizyta Namiestnika Chrystusa zaowocowała nam obficie, czego jednak szczególnie spodziewa się Pasterz białostockiej archidiecezji, na czym zależy Mu najbardziej?

Poprzednie wizyty Ojca Świętego miały inny charakter. Pierwsza w roku 1979 nastąpiła w okresie kiedy nastawienie władzy państwowej do Kościoła było negatywne, wierni byli ateizowani i zastraszeni. Ojciec Święty wołał wtedy na Placu Zwycięstwa w Warszawie: „Człowieka nie można zro-

zumieć bez Chrystusa”. Oklaski trwały przez kwadrans. Mówił wtedy o związkach naszego narodu z Kościołem na przestrzeni dziejów.

Druga wizyta w 1983 r. odbyła się pod hasłem: „Pokój tobie, Polsko, Ojczyzno moja”. Był to czas niespokojny, po ogłoszeniu stanu wojennego. Potrzeba było narodowi nadziei i umocnienia. I tego dokonał Dostojny Pielgrzym. Trzecia pielgrzymka Ojca Świętego w roku 1987 związana była z II Kongresem Eucharystycznym w Warszawie, którego mottem były słowa Ewangelii: „Umiłowawszy swoich, do końca ich umiłował”. Przemówienia podkreślały rolę Eucharystii.

Obecna IV pielgrzymka odbywa się w zupełnie innej sytuacji politycznej. Nastąpiły zmiany ustrojowe. Polska odzyskała wolność, stąd hasłem obecnej pielgrzymki Ojca Świętego są słowa: „Bogu dziękujcie, ducha nie gaście”. Powstają jednak nowe zagrożenia. Kryzys ekonomiczny, kryzys moralny społeczeństwa, wzrost przestępczości, alkoholizm. Stąd najbardziej konieczne jest odrodzenie moralne, poszanowanie prawa moralnego, które jest i powinno być fundamentem wszelkiej naprawy.

W programie pobytu Papieża w Białymstoku znajduje się spotkanie w Katedrze pod wezwaniem Św. Mikołaja ze wspólnotą prawosławną. Będzie to niewątpliwie wielkie wydarzenie. Jak Wasza Eksceleńcja ocenia lokalne stosunki obu wspólnot wyznaniowych – katolickiej i prawosławnej?

Na terenie naszej archidiecezji zamieszkuje około 500 tysięcy osób. Z tego 400 tysięcy stanowią wierni Kościoła Katolickiego, a 100 tysięcy wierni Kościoła Prawosławnego. Wzajemne stosunki katolików i prawosławnych układają się poprawnie. Na tle religijnym nie ma żadnych konfliktów. Czasami mogą się zdarzać jakieś drobne nieporozumienia – raczej na tle kulturowo – narodowościowym, nie wyznaniowym. Jesteśmy zwolennikami nie tylko spokojnego i przyjaznego współżycia z prawosławnymi i cieszymy się z faktu, że Ojciec Święty spotka się z Kościołem Prawosławnym, w katedrze prawosławnej w Białymstoku.

Ostatnio słyśmy się i czyta wiele wypowiedzi również w prasie, na temat kosztów papieskiej wizyty. Czy mógłby Ksiądz Biskup określić jak duże są to ostatecznie koszty – jeśli chodzi o Białystok – kto je ponosi i w jakim procencie zostaną pokryte z ofiar?

21 marca br. zostało zawarte porozumienie pomiędzy stroną państwową i kościelną na temat ponoszenia kosztów transportu Papieża, zapewnienia ładu i porządku, opieki zdrowotnej i parkingów. Strona kościelna natomiast podjęła się budowy ołtarza, utrzymania ładu i porządku w obrębie kościołów, nagłośnienia i odszkodowania za zniszczone uprawy rolne. Koszty są znaczne. Wierni składają dobrowolne ofiary, włączają się również niektóre zakłady pracy i instytucje. Wysokości kosztów nie sposób jeszcze dzisiaj określić, będzie to możliwe dopiero po zakończeniu wizyty.

Dziękujemy bardzo za udzielone wypowiedzi i życzymy by pielgrzymka Papieża przyniosła białostockiej archidiecezji jak najlepsze owoce.

Rozmawiał:
SYLWESTR BARSKI

Dokument nr 21

W modlitwie o dar pojednania. Rozmowa z ordynariuszem Prawosławnej Diecezji Białostocko – Gdańskiej – ks. prof. arcybiskupem Sawą. Rozmowę przeprowadziła Krystyna Konecka, „Gazeta Współczesna” 1991, nr 103, s. 3.

Prawosławna Diecezja Białostocko – Gdańska zapisała piękne karty na polu współdziałania różnych wyznań w duchu ekumenizmu, że wspomnę liczne międzynarodowe konferencje pokojowe z udziałem przedstawicieli tych wyznań zorganizowane właśnie w Białymstoku. Jak Wasza Ekscelencja przyjmuje to niebywałe wyróżnienie goszczenia w cerkwi katedralnej Św. Mikołaja uczestników nabożeństwa ekumenicznego, które ma się odbyć z udziałem polskiego Papieża.

Zacznę może od czasów nieco odległych. Otóż nasze Kościoły – Rzymskokatolicki i Prawosławny – nie utrzymywały ze sobą kontaktów przez 900 lat. Toteż bardzo istotnym momentem w ich nawiązaniu stał się podjęty w roku 1980 dialog. W niektórych regionach kraju mamy już piękne przykłady dobrego współżycia i współpracy, m. in. dzieje się tak w obrębie katolickiej diecezji warmińskiej, gdzie prawosławni znajdują z biskupem L. Piszczatowskim wspólną płaszczyznę świadectwa ekumenicznego. Również na terenie Białegostoku mimo doraźnych trudności, znajdujemy pole do współpracy. Dialog ekumeniczny w naszym kraju wymaga jeszcze długotrwałej pracy w celu pokonania głównych barier jakimi są inna mentalność, religijne uprzedzenia i co najważniejsze obciążenia historyczne.

Przybycie na Białostoczczyznę Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II głowy Kościoła Rzymskokatolickiego prawosławni przyjmują jako doniosłe wydarzenie. Ta wizyta ma wymiar ogólnoświatowy. Po raz czwarty – po Jerozolimie, Konstantynopolu i Chambesy – Papież spotka się właśnie w Białymstoku z wyznawcami Prawosławia w ich świątyni. Dlatego też cały świat prawosławny będzie obserwował to wydarzenie z ogromną uwagą.

Jakie oczekiwania wiąże Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny ze zbliżającą się wizytą Jana Pawła II?

Przed kilkoma laty dostąpiliśmy zaszczytu goszczenia w Białymstoku Jego Świątobliwości Patriarchy Konstantynopola – Dymitriosa I. Pragnę w tym miejscu podkreślić, iż najwyżsi hierarchowie dwóch siostrzanych Kościołów chrześcijańskich – z woli Bożej jeden złożył, a drugi złoży pokłon Ziemi Białostockiej. Jest to bardzo wymowne. Pokładamy nadzieję, że fakt ten posłuży zbliżeniu obu naszych Kościołów.

Wierzmy też, że bezpośrednie spotkanie prawosławnych z Jego Świątobliwością będzie miało wpływ na wyciszenie wzajemnych uprzedzeń, wzmocnienia tolerancji i wzajemnego poszanowania. Obecność Papieża Jana Pawła II w Cerkwi Prawosławnej powinna uzmysłwić wyznawcom Kościoła Rzymskokatolickiego wiele spraw. Mamy również nadzieję, że zbliżająca się wizyta posłuży współpracy w ewangelizacji naszego moralnie upadłego społeczeństwa, rozbudzeniu i kreowaniu jego życia duchowego, likwidowaniu zjawisk patologicznych, a także mobilizowaniu do ofiarnych działań na rzecz dobra naszego kraju.

Co ze sfery wartości moralnych i duchowych może ofiarować Kościół Prawosławny dla spełnienia tych wszystkich oczekiwań w obecnych realiach?

Dzisiaj szczególnie cenna jest prawosławna umiejętność wzajemnego przebaczenia i łączenia się w zborowym wysiłku budowania wspólnego domu – naszej Ojczyzny. Prawosławna skromność i pokora wobec woli Bożej, wyzbywanie się egocentryzmu i egoizmu narodowego. Wierzmy, iż w naszym kraju trwałe pozostaną osiągnięcia w dziedzinie wolności obywatelskich swobód w sprawach wyznaniowych i wiary, wyzwiania ludzkiej inicjatywy i przedsiębiorczości. Niepokojące jest jednak to, że coraz częściej zwycięża egoizm kosztem altruizmu, a miłosierdzie chrześcijańskie jest ogromnie zagrożone, nie mówiąc o zjawiskach nietolerancji, nacjonalizmu i szowinizmu. To trudne i poważne problemy.

Spotkanie wyznawców prawosławia z Papieżem po którym to wydarzeniu Kościół Prawosławny tak wiele oczekuje jest już precyzyjnie przygotowane?

Oczywiście Jego Świątobliwość Papieża Jana Pawła II pragniemy powitać godnie i serdecznie tak jak nakazuje prawosławny obyczaj. Zasadniczym momentem tego spotkania będzie modlitwa o dar pojednania pokoju i braterstwa pomiędzy ludźmi.

Dziękuję Waszej Ekscelencji za rozmowę.

Rozmawiała:

KRYSTYNA KONECKA

Dokument nr 22

4 -VI -1991 r.

Polskie Radio Białystok

Lech Marek

W związku z wizytą Ojca Świętego w stolicy Białostocczyzny przedsiębiorstwo PKS w Białymstoku przygotowało na jutro wiele dodatkowych kursów autobusowych, tak aby wszyscy pielgrzymi mogli dojechać na lotnisko w Krywlanach.

Z Gródka o godzinie 6 wyjadą 4 dodatkowe autobusy, z Michałowa 6, z Moniek i Łap po 8, z Czarnej Białostockiej 4, natomiast z Sokółki również o godzinie 6 aż 17. Autobusy będą jechać przez miejscowości, przez które wiodą normalne trasy.

Ponadto PKS uruchamia dodatkowe kursy z podbiałostockich miejscowości: Supraśla, Choroszczu i Juchnowca, skąd wyjadą o 6.30 3 autobusy, z Zabłudowa – różnymi trasami – 4, a z Krynickich i Kruszewa – po jednym, przy czym w Krynickich autobus wyjeżdża o 6, a z Kruszewa tak jak i z pozostałych miejscowości – 6. 30.

Wszystkie dodatkowe autobusy wracać będą tymi samymi trasami, a z Białegostoku wyjadą o godzinie 14.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku (APB), *Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/353/2008, k. 5.*

Dokument nr 23

5-VI -1991, godzina 8

Polskie Radio Białystok

Maria Sarosiek

Około 10.30 na lotnisku Białostockiego Areoklubu wylądował śmigłowiec, który przywiezie Ojca Świętego z Łomży do Białegostoku.

O 11.10 rozpocznie się na lotnisku Msza św., w czasie której Jan Paweł II dokona beatyfikacji Czcigodnej Sługi Bożej Matki Bolesławy Lament ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, a także wygłosi homilię.

O 16.25 w bazylice prokatedralnej Ojciec Święty spotka się z duchowieństwem katolickim i otworzy I Synod Diecezjalny w Białymstoku.

O 17 w katedrze Św. Mikołaja rozpocznie się spotkanie ekumeniczne z prawosławnymi, po którym około 18.10 Jan Paweł II odleci śmigłowcem do Olsztyna.

Wydział Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku informuje, że w związku z wizytą Ojca Świętego Jana Pawła II w dniu 5 czerwca wszystkie szpitale miasta pełnią ostre dyżury, natomiast przychodnie rejonowe mają wydłużony dzień pracy do godziny 20. Czynne są również: Przychodnia Chirurgiczna przy ul. Białównej 11 i Warszawskiej 15 oraz Przychodnia Chirurgiczna Dziecięca przy ul. Słonimskiej. Całodobowe dyżury pełnią dziś Stacje Pogotowia Ratunkowego. Do 20 – tej czynne będą także przychodnie rejonowe, gminne i wiejskie ośrodki zdrowia na terenach dojazdowych pielgrzymów do Białegostoku.

„Czucie i wiara silniej mówi do mnie, niż mędrca szkiełko i oko” – pod takim hasłem Wojewódzki Ośrodek Animacji i Kultury w Białymstoku z okazji wizyty Ojca Świętego zorganizował konkurs fotograficzny. Zdjęcia wykonane dowolną techniką, nie podklejone, formatu minimum 13x18 cm należy przesłać do 26 czerwca pod adresem : Pracownia Fotografii, Filmu i Video WOAK, 15-950 Białystok, ul. Kilińskiego 8.

Honorowym patronem konkursu jest Kuria Arcybiskupia w Białymstoku. Autorzy najciekawszych prac zostaną wyróżnieni nagrodami pieniężnymi i dyplomami. Dodatkowe nagrody w formie ubezpieczenia podstawowego „Westa”. Obrady jury – 6 lipca 1991 r.

Źródło: APB, *Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/353/2008, k. 7.*

Dokument nr 24

3 VI 1991 r., godzina 7.30

Polskie Radio Białystok

Krzysztof Kurianiuk

Referat Katechetyczny Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku informuje, iż dzieci, które w tym roku pierwszy raz przyjęły komunię świętą z ich katechetami i rodzicami mają miejsce w sektorze A4. Dzieci powinny przyjść w strojach od I Komunii świętej, ale bez świec. Należy zabrać dodatkowe okrycia, chroniące przed ewentualnym deszczem i zimnem. Można ze sobą zabrać małe składane stołeczki do siedzenia, a napoje tylko w naczyniach plastikowych. Komunia święta będzie udzielana w sektorze A4 przez kapłanów do tej posług wyznaczonych.

Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, *Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/353/2008, k. 75.*

Dokument nr 25

5-VI- 1991 r., godzina 14 i 16

Polskie Radio Białystok

Marek Liberadzki

Za kilkadziesiąt minut Jan Paweł II dokona uroczystego otwarcia I Synodu Diecezji Białostockiej, a o 17 spotka się z wyznawcami prawosławia w Cerkwi Św. Mikołaja w Białymstoku. Po zakończeniu mszy św. celebrowanej na białostockim lotnisku Ojciec Św. Jan Paweł II poinformował o zmianach w strukturze kościoła na północno – wschodnich ziemiach polskich. Utworzone zostały tutaj dwie diecezje: w Białymstoku i jej biskupem Papież mianował Edwarda Kisiela i w Drohiczynie, gdzie Papież mianował biskupem Władysława Jędruszka. Kilka minut po 18 – tej Jan Paweł II odleci śmigłowcem do Olsztyna.

Rano Jan Paweł II dokonał poświęcenia Domu Księży Emerytów w Łomży, następnie spotkał się w tamtejszej Katedrze z pielgrzymami z Litwy, a później odwiedził profesorów i alumnów w Wyższym seminarium Duchowym, gdzie pobłogosławił rzeźbę Chrystusa Zbawiciela. Na spotkaniu w Łomżyńskiej Katedrze w składzie litewskiej delegacji znaleźli się Czesław Stankiewicz, wicepremier Zygmunt Wajszwił, minister oświaty i kultury Dariusz Kuelis oraz kardynał Wincenty Składkiewicz.

Podczas pobytu w Łomży Ojciec Święty przyjął na krótkiej audiencji wiceprezydenta Litwy Czesława Stankiewicza. Zapewnił go o stałej modlitwie w intencji jak najpomyślniejszego rozwiązania problemów narodowościowych oraz o podejmowanych nieustannie rozmowach z Moskwą w sprawach pokojowego unormowania sytuacji w tym kraju.

Jak poinformowali oficerowie białostockiej straży granicznej na spotkaniu z Ojcem Świętym do Łomży i Białegostoku przybyło nieco ponad 25 tysięcy mieszkańców Litwy i Białorusi.

We Mszy św. celebrowanej przez Jana Pawła II na białostockim lotnisku Krywlany wzięło udział około 300 tysięcy pielgrzymów z całej Polski i mieszkańców Białegostoku

W czasie dzisiejszej Mszy św. na białostockim lotnisku Krywlany służby medyczne tam dyżurujące miały sporo pracy. Wiele osób zasłabło, kilka w cięższym stanie trzeba było odwieźć do dyżurujących szpitali.

I jeszcze kilka informacji dla mieszkańców Białegostoku o pracy handlu dzisiaj. Przez całą dobę czynne będą sklepy spożywcze przy ul. Lipowej 31 i 12, przy Bohaterów Monte Casino i przy ul. Mickiewicza 30. Do 24-tej otwarty będzie Market ABC przy Mazowieckiej, a do 21 Delikatesy przy Rynku Kościuszki i sklep spożywczy przy ul Sienkiewicza 5. Przez całą dobę pracować będą stacje benzynowe przy ul. Tysiąclecia Państwa Polskiego, Dojlidy Fabryczne i Wysockiego. Stacje obsługi samochodów przy ul. Tysiąclecia Państwa Polskiego oraz Wierzbowej otwarte dziś będą do 22.

Dzisiaj do 24 w Białymstoku obowiązuje zakaz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych we wszystkich punktach sprzedaży detalicznej i zakładach gastronomicznych.

I jeszcze informacja o pogodzie. Dziś po południu zachmurzenie umiarkowane, bez opadów. W nocy pogodnie. Temperatura maksymalna w ciągu dnia 16 C, minimalna w nocy od 3 do 5 C.

Źródło: APB, Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłoszenia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/353/2008, k. 75.

Dokument nr 26

Witaj pielgrzymie nadziei!

Rzesze mieszkańców Ziemi Białostockiej gorąco ze staropolską gościnnością witają Cię Ojczy Ojczy Święty w stolicy województwa – Białymstoku. Wraz z tą rzeszą w sposób szczególny z najwyższym szacunkiem oddaniem i nadzieją pragną Cię powitać – Pielgrzymie Nadziei – członkowie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Regionu Białostockiego.

Jesteśmy przekonani, że Twoja Ojczy Ojczy Święty pierwsza pielgrzymka do Ojczyzny w roku 1979 poprzez pamiętne słowa wypowiedziane na Placu Zwycięstwa w Warszawie:

Niech zstąpi Duch Twój!

Niech zstąpi Duch Twój!

I odnowi oblicze Ziemi

Tej Ziemi!

Była prelude do wielkiego narodowego zrywu wyrażonego znamienym symbolem „Solidarności”.

Wiemy jak wiele zawdzięczamy Twój duchowej opiece, pomocy i wsparciu od samego początku powstania „Solidarności”. Nasza regionalna białostocka „Solidarność” ma dziś szczególną okazję podziękować Ci Ojczy Ojczy Święty za serdeczne przyjęcie naszej delegacji w Watykanie w przeddzień pamiętnych wydarzeń grudniowych 1981 r.

Do końca naszych dni zachowamy w pamięci przeżycia związane z udziałem we Mszy św. odprawionej przez Ciebie Ojczy Ojczy Święty w osobistej kaplicy, kiedy to nasze modlitewne spotkanie łączyliśmy z Twoją bezpośrednią bliskością. Jesteśmy świadomi naszego zakorzenienia się w wartościach

chrześcijańskich i w swej dalszej pracy widzimy mocne oparcie w nauce społecznej Kościoła Katolickiego, a w szczególności w Twoim Ojcie Świątym nauczaniu społecznym. Wysłuchamy dziś w skupieniu i uwadze Twych słów Ojcie Świąty, bo wierzymy, że będą one oparciem w przewyciężaniu naszych trudności na drodze budowania nowego ładu społecznego i ekonomicznego, a przede wszystkim moralnego w naszej Ojczyźnie.

Witaj Pielgrzymie Nadziei na Białostockiej Ziemi.

**Za Zarząd Regionu NSZZ
„Solidarność” w Białymstoku
przewodniczący Stanisław Marczuk**

Źródło: „Gazeta Współczesna” 1991, nr 106, s. 1.

Dokument nr 27

Wizyta Ojca Świętego w Polsce 1-9 czerwca 1991 r.

1. J. Eks. bp. Angelo Sodano – Sekretarz Stanu
2. J. Eks. Bp. Giovanni Battista – Zastępca Sekretarz Stanu
3. J. Eks. Bp. Dino Monduzzi
4. prałat Stanisław Dziwisz – sekretarz osobisty Ojca Św.
5. prałat Piero Marini – Mistrz Ceremonii Papieskich
6. prałat Tadeusz Rakoczy – pracownik Sekretariatu Stanu
7. prałat Henryk Nowacki – pracownik Sekretariatu Stanu
8. prałat Emil Tscherring – pracownik Sekretariatu Stanu
9. prałat Bolesław Krawczyk – pomocnik ceremoniarza Papieskiego
10. Ojciec Roberto Tucci – organizator wizyty papieskiej
11. Ojciec Pasquale Borgomeo – Dyrektor Generalny Radia Waticana
12. prof. Mario Agnes – Szef Osservatore Romano
13. dr Jaouquin Navarro-Vals – Rzecznik Prasowy Stolicy apostolskiej
14. dr Renato Buzzonetti – Szef watykańskiej służby sanitarnej
15. Agnello Guel – Służba papieska (pokojowy)
16. Kom. Camillo Cibin – Inspektor Gen. Ochrony osobistej
17. dr Alberto Gasbarri – pomocnik Ojca Tucci
18. Pan Roberto Calvigioni – Technik Radia Watykańskiego
19. Pan Alberto Goroni – Technik Radia Watykańskiego
20. Pan Arturo Mari – fotograf papieski
21. Pan Alois Estermann – pułkownik Gwardii Szwajcarskiej
22. Pan Andrea Clemenz – podpułkownik Gwardii Szwajcarskiej
23. Pan Gianfilippo Albini – ochrona osobista
24. Pan Augusto Caoli – ochrona osobista
25. Pan Michele Fabris – ochrona osobista
26. Pan Nunzio Brachchi – ochrona osobista
27. Pan Renzo Alocci – Operator Centrum Telewizyjnego Watykańskiego
28. Pan Dino Serpettoni – Operator Centrum Telewizyjnego Watykańskiego

Źródło: ABB, *Osoby towarzyszące Papieżowi Janowi Pawłowi II w czasie pielgrzymki do Polski.*

Dokument nr 28

Homilia Jana Pawła II wygłoszona w czasie Mszy św. Beatyfikacyjnej Matki Bolesław Lament

1. „Witaj Królowo, Matko Miłosierdzia”!

Miasto Białystok oddalone jest prawie 200 km od Ostrej Bramy. Jednak Lud Boży waszego Kościoła, katedra biskupia, żyje Ostrą Bramą. Żyje jej tradycją, jej tajemnicą. Tajemnica Matki Miłosierdzia wpisała się w dzieje ludzi i ludów. W iluż to językach przemawiają do Ostrobramskiej Matki Miłosierdzia ludzkie usta i ludzkie serca? W iluż językach powtarzane są słowa anielskiego pozdrowienia przy zwiastowaniu? „Bądź pozdrowiona, pełna łaski, Pan z Tobą, «błogosławiona jesteś między niewiastami» (...), znalazłaś bowiem łaskę u Boga. Oto poczniesz i porodzisz Syna, któremu nadasz imię Jezus” (Łk 1,28.30-31).

„Błogosławiony owoc żywota Twojego, Jezus” (por. Łk 1,42).

Ludzkie usta i ludzkie serca wypowiadają te słowa po polsku, po litewsku, po białorusku, po rosyjsku, po ukraińsku... i w ilu innych jeszcze językach? Człowiek staje się świadkiem Bożego orędzia – tego, które otwarło nową przestrzeń Przymierza Boga z ludzkością. Nową przestrzeń obcowania Boga z człowiekiem: obcowania w Bogu-Synu, który stał się człowiekiem i za sprawą Ducha Świętego narodził się z Dziewicy Maryi.

Bądź pozdrowiona... Matko Miłosierdzia.

Bądź pozdrowiona... Stolicu Mądrości.

2. Liturgia uroczystości ostrobramskiej łączy zwiastowanie anielskie ze słowami Przedwiecznej Mądrości. Mądrość Boża opowiada tajemnicę stworzenia. Opowiada ją inaczej niż Księga Rodzaju. Mądrość wszakże jest starsza niż cały stworzony wszechświat. Wszechświat naprzód był w niej: w Bożej Mądrości. Był w Słowie Przedwiecznym, które jest współistotne Oj-

cu. O tym Słowie powie ostatni ewangelista: „Wszystko przez Nie się stało, a bez Niego nic się nie stało, co się stało (...). Ono było na początku u Boga. (...) I Bogiem było Słowo” (J 1,3.2.1).

Jednakże mądrościowy autor Starego Testamentu nie zna jeszcze tej trynitarnej tajemnicy Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego. Tajemnica ta po raz pierwszy zostanie wypowiedziana przy zwiastowaniu. Księga Starego Przymierza głosi natomiast Mądrość Bożą jako początek i źródło bogactwa i ładu całego stworzenia i wszystkich stworzeń. Właśnie w tym bogactwie i ładzie pozwala się rozpoznać i odczytać Bóg-Stwórca wszystkiego.

Nie jest to prawda obca również współczesnym umysłom, skoncentrowanym swoimi metodami na tajnikach wszechświata. Wielu z nich – i to najwybitniejsi – daje wyraz tej prawdzie w języku swej naukowej specjalności. Widać, że człowiek współczesny wciąż na nowo może odczytywać prawdę o Przedwiecznej Mądrości, która wyraża się w dziele stworzenia.

3. Zwracając się do człowieka, Mądrość Boża mówi tak: „Więc teraz, synowie, słuchajcie mnie, szczęśliwi, co dróg moich strzegą. Przyjmijcie naukę i stańcie się mądrzy, pouczeń mych nie odrzucajcie! Błogosławiony ten, kto mnie słucha, kto co dzień u drzwi moich czeka, by czuwać u progu mej bramy, bo kto mnie znajdzie, ten znajdzie życie i uzyska łaskę u Pana” (Prz 8,32-35).

Zwróćmy uwagę, że tekst liturgiczny poprzednio mówił o stworzeniach, a teraz przemawia do stworzenia: do tego stworzenia, jakim jest człowiek, synowie ludzcy. Człowiek od początku jest „rozmówcą” Boga – jest on stworzonym „ty”, do którego zwraca się Boże „Ja”. Jest rozmówcą Boga, bo został stworzony na obraz i podobieństwo Boga. Mądrość Boża, potwierdzając tę prawdę o ludzkiej istocie, równocześnie wpisała się w człowieczeństwo jako prawo odwieczne. Prawo to jest wyrazem Bożej troski o „drogi” człowieka, o „drogi” ludzkiej moralności. „Szczęśliwi, co dróg moich strzegą” – mówi Mądrość Przedwieczna: „Kto mnie znajdzie, ten znajdzie życie i zyska łaskę u Pana”. Prawo Przedwiecznej Mądrości wpisane w serce człowieka pozwala mu uczestniczyć w ładzie całego stworzenia, a nade wszystko kształtować w sposób godny, w wolności i sprawiedliwości, obcowanie wzajemne osób, wspólnot i społeczeństw na ziemi.

Moralność jest miarą właściwą człowieczeństwa. W niej i przez nią człowiek realizuje siebie, gdy czyni dobrze; gdy postępuje źle, niszczy ład mądrości w sobie samym, a także w międzyludzkim i społecznym zasięgu swego bytowania.

Podczas obecnej Mszy św. najszczególniejsze wspomnienie należy się jednej z tych szczęśliwych osób, które strzegły dróg Mądrości Przedwiecznej i dlatego znalazły życie oraz zyskały łaskę u Pana. Przed 45. laty tutaj, w Białymstoku, umarła służebnica Boża Bolesława Lament, założycielka siostr misjonarek Świętej Rodziny. Dzisiaj została ona ogłoszona błogosławioną Kościoła. Tę córkę miasta Łowicza powołał Bóg do tworzenia katolickich zakładów opiekuńczo-wychowawczych oraz innych ognisk opieki duchowej w dalekim Petersburgu, Mohylewie, Żytomierzu, a po I wojnie światowej – zwłaszcza na ziemi pińskiej, białostockiej i wileńskiej. Prowadziła swoje dzieło wśród ustawicznych przeciwności, dwukrotnie przeżyła utratę całego dorobku założonego przez siebie zgromadzenia, nieraz przyszło jej oraz jej współsiostrom pracować w głodzie i bez własnego mieszkania. Miała zwyczaj umacniać się wówczas znanym hasłem duchowości ignacjańskiej: „Wszystko na większą chwałę Bożą”. Ostatnie pięć lat swojego życia spędziła – sparaliżowana – z wielką cierpliwością i w rozmodleniu.

Przez całe życie odznaczała się szczególną wrażliwością na ludzką biedę, przejmował ją zwłaszcza los ludzi upośledzonych w społeczeństwie, ludzi zepchniętych na tak zwany margines życia czy nawet do świata przestępczego.

W głębokim poczuciu odpowiedzialności za cały Kościół, boleśnie przeżywała Bolesława rozdarcie jedności Kościoła. Sama doświadczyła wielorakich podziałów, a nawet nienawiści narodowych i wyznaniowych, pogłębionych jeszcze bardziej przez ówczesne stosunki polityczne. Dlatego też głównym celem jej życia oraz założonego przez nią zgromadzenia stała się jedność Kościoła, ta jedność, o którą modlił się w Wielki Czwartek w wieczniku Chrystus: „Ojcze Święty, zachowaj ich w Twoim Imieniu, które Mi dałeś, aby tak jak My stanowili jedno” (J 17,11). Służyła matka Lament sprawie zjednoczenia tam zwłaszcza, gdzie podział zaznaczał się ze szczególną ostrością. Nie szczędziła niczego, byleby umacniać wiarę i roz-

palać miłość do Boga, byle tylko przyczynić się do wzajemnego zbliżenia katolików i prawosławnych: „Żebyśmy wszyscy – jak mówiła – miłowali się i stanowili jedno”. Pracę na rzecz jedności Kościoła, zwłaszcza na terenach wschodnich, uważała za szczególną łaskę Bożej Opatrzności. Długo przed Soborem Watykańskim II stała się inspiratorką ekumenizmu w życiu codziennym przez miłość. Lud Boży w Polsce i na terenach jej apostołstwa będzie mógł odtąd odwoływać się w modlitwie liturgicznej Kościoła do jej orędownictwa oraz czerpać z jej życia wzór do naśladowania.

4. Tegoroczne moje pielgrzymowanie po ziemi ojczystej jest związane z programem Dekalogu. W tych dziesięciu słowach, jakie Bóg Starego Przymierza przekazał swemu ludowi przez Mojżesza, zawiera się ogromne bogactwo: nie zastąpiona niczym synteza zbawczej mądrości. Każde przykazanie domaga się tego, aby było gruntownie przemyślane. Nie trzeba dodawać, że moment dziejowy, w którym znajduje się nasze społeczeństwo, w szczególny sposób tego się domaga. Jeśli bowiem po tak zwanym okresie minionym społeczeństwo odziedziczyło głęboki kryzys ekonomiczny, to w parze z tym idzie nie mniej dotkliwy kryzys etyczny. Co więcej: ten drugi w znacznej mierze warunkuje pierwszy. Dotyczy to różnych dziedzin życia ludzkiego. Dotyczy w sposób szczególny tej dziedziny, do której odnosi się siódme przykazanie Dekalogu.

Kiedy słyszymy: „Nie kradnij”, to rozumiemy, że jest rzeczą moralnie złą przywłaszczać sobie cudzą własność. Ta prosta oczywistość Dekalogu wypisana jest zarazem w świadomości moralnej, czyli w sumieniu człowieka. Siódme przykazanie uwydatnia prawo osoby ludzkiej do posiadania rzeczy jako dóbr. Chodzi jednak nade wszystko o osoby, o rzeczy ze względu na osoby. Człowiek bowiem potrzebuje rzeczy jako środków do życia. Człowiek dlatego otrzymał od Stwórcy władzę nad rzeczami: „Czyńcie sobie ziemię poddaną” (por. Rdz 1,28). Winien posługiwać się nimi w sposób ludzki. Ma zdolność ich przetwarzania wedle swoich potrzeb. Ma więc także i prawo posiadania ich celem przetwarzania. Dobra materialne służą nie tylko używaniu, ale także wytwarzaniu nowych dóbr. Człowiek ma do tego prawo, a nawet moralny obowiązek wytwarzania nowych dóbr dla siebie i dla

drugich tak, aby całe społeczeństwo stawało się zasobniejsze – aby mogło bytować w sposób bardziej godny ludzkich istot.

5. Są to stwierdzenia zaledwie elementarne. Natomiast zagadnienie związane mniej lub bardziej pośrednio z siódmym przykazaniem Dekalogu domaga się gruntownego podjęcia pod kątem wychodzenia z kryzysu, który jest nie tylko ekonomiczny, ale także etyczny. Jest to wielkie zadanie całego współczesnego pokolenia. Przed stu laty ukazała się pierwsza tak zwana encyklika „społeczna” papieża Leona XIII *Rerum novarum*. Po stu latach stała się ona na nowo tematem, albowiem poruszone w niej zagadnienia pracy, własności, prawa posiadania środków produkcji w relacji do uniwersalnego prawa używania dóbr, którymi Stwórca obdarował wszystkich ludzi, są sprawami podstawowymi dla życia i moralności nie tylko poszczególnych osób i wspólnot, zwłaszcza rodzin, ale także całych społeczeństw i narodów, a ostatecznie całej kilkumiliardowej rodziny ludzkiej.

Jest zadaniem szczególnie doniosłym dla naszego narodu i społeczeństwa, ażeby przezwyciężając następstwa ustroju, który okazał się ekonomicznie niewydolny, a etycznie szkodliwy, budować w ramach nowego ustroju sprawiedliwy ład, w którym ludzkie talenty nie będą się marnowały, a całość życia społeczno-ekonomicznego odzyska potrzebną równowagę.

Obyśmy tylko w swoich dążeniach do ukształtowania nowej gospodarki, nowych układów ekonomicznych nie próbowali iść drogami na skróty, z pominięciem drogowskazów moralnych. „Cóż bowiem za korzyść odniesie człowiek, choćby cały świat zyskał, a na swej duszy szkodę poniósł?” (Mt 16,26).

Jeżeli w realizowaniu tej reformy gospodarczej będą skrupulatnie przestrzegane zasady sprawiedliwości; jeśli każdy będzie się liczył nie tylko z interesem własnym, ale również z interesem społecznym; jeśli w działaniach gospodarczych nie zabraknie troski o najuboższych i najbardziej potrzebujących – wówczas Pan Bóg z pewnością pobłogosławi wysiłkom i nie tylko Polska dopracuje się dobrobytu, ale i atmosfera wzajemnych stosunków międzyludzkich stanie się zdrowsza i bardziej ludzka.

6. Do tego wzywa synów ludzkich Przedwieczna Mądrość, która przemawia też słowami dzisiejszej liturgii. My wszyscy, zgromadzeni w eucharystycznej wspólnocie, ofiarujemy Stwórcy i Ojcu tej Mądrości dary stworzenia, które są zarazem owocem pracy ludzkiej. Czynimy to zaś wpatrzeni w Ostrobramską Stolicę Mądrości, wołając: „Witaj, Królowo, Matko Miłosierdzia”.

Jeśli bowiem przykazania Dekalogu uczą nas podstawowych zasad sprawiedliwości, to Mądrość Boża objawiona w Chrystusie, Synu Maryi, ukazuje głębszy jeszcze wymiar moralności. Jest to wymiar miłości, w szczególności wymiar miłości miłosiernej. Chrystus uczy nas, że ponad poziomem dóbr, które można i trzeba dzielić wedle miar sprawiedliwości – człowiek jest powołany do miłości, która jest większa od wszystkich dóbr przemijających. Ona jedna nie przemija. Miłość nie przemija. Ona jest miarą życia wiecznego – to znaczy życia człowieka w Bogu samym. Albowiem Bóg sam jest Miłością (por. 1 J 4,8).

On też chce, abyśmy miłością mierzyli nasze obcowanie z Nim i z naszymi bliźnimi. Chce, abyśmy byli nie tylko sprawiedliwi, ale też i miłosierni, jak On sam, ewangeliczny Ojciec tylu marnotrawnych synów: „Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią” (Mt 5,7).

To orędzie Bożego miłosierdzia, orędzie Chrystusa miłosiernego wyszło z tej ziemi, przeszło także przez wasze miasto – i poszło szeroko w świat. To orędzie przygotowywało całe pokolenia, aby mogły sprostać największym niesprawiedliwościom organizowanym w imię wielkiej niszczącej utopii, która miała urzeczywistnić na ziemi „raj absolutnej sprawiedliwości”.

Matko z Ostrej Bramy, dzięki Ci za to, że jesteś Matką Miłosierdzia.

Dzięki Ci za to, że możemy dzisiaj czcić Twoją ostrobramską tajemnicę w Białymstoku przez beatyfikację służebnicy Bożej Bolesławy, której życie było całkowicie oddane miłości przez czystość, posłuszeństwo i ubóstwo. Jest więc to życie szczególną ilustracją do sprawy, na którą wskazuje siódme przykazanie, do wielkiej, rozległej, rozbudowanej dziedziny moralności międzyludzkiej, a zarazem dziedziny moralności społecznej w wielu wymiarach. Mówiono nam w minionym okresie, mówiono tak milionom naszych braci ze Wschodu, że własność jest kradzieżą – prywatna własność

jest kradzieżą. Człowiek musi się uwolnić od tej kradzieży, musi od własności prywatnej, zwłaszcza środków produkcji, przejść do kolektywu. W tym kolektywie społeczeństwo, a właściwie to państwo, a jeszcze bardziej właściwie to partia, dysponując całokształtem dóbr, przydziela wszystkim sprawiedliwie. I człowiek się odzwyczaił od posiadania. Przede wszystkim od posiadania dóbr wytwórczych, od produkcji, ta była napiętnowana jako synonim kapitalizmu, wstecznego. Przyzwyczaił się, został przyzwyczajony, został przymuszony. Dziś się okazało, że jednak chyba własność prywatna dóbr produkcyjnych nie jest kradzieżą, że trzeba do niej wrócić. I ludzie bardzo często nie wiedzą jak. Ludzie muszą się tego na nowo uczyć, jak posiadać na własność dobra produkcyjne, jak produkować, a nie jest to tylko sprawa techniczna, jest to zarazem sprawa głęboko etyczna. Kościół o tym pamięta. Leon XIII o tym pamiętał, przed stu laty pisząc *Rerum novarum*, i my o tym pamiętamy po stu latach. Produkcowanie dóbr. Człowiek jako ten, który wytwarza, który siebie bogaci, nie żyje tylko dla siebie, nie produkuje dla siebie, ma bogacić społeczeństwo – nad tym czuwa władza społeczna, nad tym powinno czuwać państwo, a więc przesuwa się ten punkt w strukturze społeczeństwa, organizacji społeczeństwa, przesuwa się ten punkt, w którym trzeba nawiązywać do przykazania: „Nie kradnij”. „Nie kradnij” to nie znaczy nie posiadaj, „nie kradnij” to nie znaczy nie wytwarzaj nowych dóbr, służąc innym, chociażby jako warsztat pracy. „Nie kradnij” to znaczy nie nadużywaj tej twojej władzy nad własnością, nie nadużywaj tak, że inni przez to stają się nędzarami, i to też jest prawda, i my tę prawdę przypominamy również na Zachodzie. I my wciąż mówimy tym bogatym społeczeństwom kapitalistycznym: a kto weźmie odpowiedzialność za Trzeci Świat? Dlaczego Trzeci Świat? Przypatrzcie się dobrze, zrewidujcie wasz system; system wolnego rynku, system własności prywatnej, produkcji prywatnej. Bardzo dobrze, ale dlaczego ten system własności prywatnej, posiadania dóbr na własność i wytwarzania tych dóbr – prywatnego, z inicjatywy ludzkiej osoby czy ludzkich wspólnot, dlaczego on nie służy temu, co jest pierwszorzędnym prawem Bożym, prawem natury, mianowicie powszechnemu używaniu tych dóbr? Dlaczego tylu ludzi żyje w nędzy i ginie z głodu? W tych bogatych krajach również, nie mówiąc już o krajach Trzeciego Świa-

ta, bo te może jeszcze są w drodze. Tak więc naszej polskiej sprawy, naszego polskiego przejścia do nowego ustroju po wyjściu z dawnego ustroju, do czego całe społeczeństwo się przyczyniło w okresie i za sprawą „Solidarności” – to jest wielkie osiągnięcie dziejowe. Dlatego czeka nas wielki wysiłek natury organizacyjnej, ustrojowej, ale równocześnie moralnej, moralnej: musimy się uczyć posiadać i wytwarzać. Musimy się uczyć tworzyć sprawiedliwe społeczeństwo przy założeniu wolnego rynku. To wszystko jest powiązane z tym jednym, prostym przykazaniem: „Nie kradnij”. Bóg jest zwięzły. Mówi krótko, nie nadużywa słów, ale te słowa pokrywają obszary życia ludzkiego bardzo rozległe i wymiary ludzkiego bytowania bardzo złożone.

Przepraszam, że się rozwiódłem nad tą sprawą poza tekstem. Wróćmy na miejsce, na którym stoimy. Stoimy przed Tobą, Matko z Ostrej Bramy, dziękujemy Ci za to, że jesteś Matką Miłosierdzia. Mówimy do Ciebie: Witaj, Królowo, witaj, Królowo. Mówimy stąd, z Białegostoku, ale mówimy szeroko w Polskę i szeroko w cały ten wielki obszar środkowo- i wschodnioeuropejski, którego ta sama sprawa dotyczy. Witaj, Królowo. Niech nowe pokolenia szukają tej sprawiedliwości, która jest z Boga, niech szukają sprawiedliwości, która jest z Boga – ludzkiej sprawiedliwości, która w Bogu ma swe korzenie. Niech nowe pokolenia, to znaczy już nasze i te, co po nas przyjdą, czerpią ze źródeł Przedwiecznej Mądrości, ponieważ Mądrość Przedwieczna „znajduje swą radość, obcując z synami ludzkimi w każdym pokoleniu” (por. Prz 8,31).

Na zakończenie Mszy św. Jan Paweł II powiedział:

Drodzy Bracia i Siostry!

Na zakończenie, przed błogosławieństwem, pragnę wyrazić moją radość z tego spotkania z wami. Przypominam sobie rok 1977. Jako metropolita krakowski odwiedziłem waszą archidiecezję na 50-lecie koronacji wizerunku Ostrobramskiej Matki Miłosierdzia. Archidiecezja wasza stała się bardzo znana w Polsce, bo stąd pochodzi ks. Jerzy Popiełuszko, urodzony w niedalekich Okopach. Dziś powiemy o nim, że był to kapłan z ludzi wzięty

i dla ludzi całkowicie poświęcony, aż do ofiary z życia. Przed chwilą została ogłoszona błogosławioną matka Bolesława Lament. Tej jedności, dla której ona żyła i pracowała, potrzebuje dziś w szczególny sposób świat, Europa, Polska, archidiecezja w Białymstoku. Mieszkają tu także nasi bracia prawosławni. Szukajmy zawsze tego, co łączy, spotykajmy się w duchu ekumenicznym, módlmy się wspólnie. Czy Duch Święty nie sprawia, nie rozrządza – powiedziałem w czasie pierwszej pielgrzymki, dziś pragnę powtórzyć – czy nie rozrządza Duch Święty, byśmy się spotkali w dialogu i dążyli do jedności? Niech błogosławiona matka Bolesława wspomaga te nasze wysiłki.

Obchodzimy też dzisiaj Światowy Dzień Ekologii. Człowiek otrzymał od Boga zadanie panowania nad przyrodą. To panowanie nie oznacza samowolnego niszczenia przyrody, wykorzystywania jej zasobów bez ograniczeń. Mówię to tu, na białostockiej ziemi, która należy do jednej z najpiękniejszych w Polsce, ze wspaniałą Puszczą Białowieską. Ale zwracam się do wszystkich ludzi w całej Ojczyźnie, gdyż degradacja środowiska naturalnego jest coraz większa, a zagrożenie to w Polsce zdaje się być szczególnie alarmujące. Przyroda cierpi z powodu człowieka. Dar panowania nad przyrodą winniśmy wykorzystywać w poczuciu odpowiedzialności, świadomości, że jest to wspólne dobro ludzkości. Tu także chodzi o siódme przykazanie: „Nie kradnij!”

Woda, powietrze, ziemia, las, zwierzęta, rośliny zostały stworzone przez Boga i zasługują na szacunek ze strony człowieka. A przy okazji proszę was, pozdrówcie przynajmniej Czarną Hańczę; dodałbym parafię w Mikaszówce, ale to już jest diecezja łomżyńska.

Teraz pragnę zwrócić się do tych naszych braci, których językiem jest język białoruski, a którzy są tu obecni i dają o sobie znać. Niech mi przebaczą, jeśli niedobrze coś wypowiem w ich języku.

Serdecznie i z wielką radością witam wiernych z Białorusi.

A także w języku rosyjskim, zwłaszcza, że widzę napis.

Moskwa zna papieża z Rzymu. Z całego serca witam i pozdrawiam wiernych przybyłych z Rosji, która wkroczyła w drugie tysiąclecie chrześcijaństwa. Znane tradycje rosyjskiego chrześcijaństwa, zapominane i odrzucone w czasie minionych ponad 70. lat, zaczynają się ostatnio odradzać,

szczególnie wśród młodzieży zauważa się wzrost aktywności religijnej i powrót do wartości duchowych, które od tysiąclecia kształtowały świadomość Rosjan. Szczególną moją radością jest to, że w zmienionych warunkach stało się możliwe ustanowienie struktur apostołskich w Moskwie i Nowosybirsku oraz mianowanie tam biskupów. Wielkie zadania stoją przed wami i waszymi pasterzami: praktycznie wszystko trzeba zaczynać od zera. Chcę was zapewnić, że pamiętam o was w modlitwie i polecam was wstawianictwu Najświętszej Bogarodzicy i rosyjskich świętych. Wierzę, że duchowe dobra, które przynosi człowiekowi Kościół zarówno katolicki, jak prawosławny, będą dostępne każdemu. Nastąpi wtedy duchowe odrodzenie Rosji, które jest nieodzownym warunkiem uzdrowienia i postępu wszystkich sfer życia społecznego. Z wiarą i nadzieją na lepsze jutro przyjmijcie moje najlepsze życzenia i błogosławieństwo.

Bracia i siostry, na zakończenie tej podniosłej liturgii eucharystycznej pragnę jeszcze zwrócić się do was ze słowami o znaczeniu kościelnym i kościelno-administracyjnym. Mając na względzie racje duszpasterskie, ustanawiam dziś dwie diecezje w tym rejonie Polski: diecezję białostocką ze stolicą w Białymstoku, obejmującą teren tej części archidiecezji wileńskiej, która znajduje się w obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej. Biskupa Edwarda Kisiela, dotychczasowego administratora apostołskiego, mianuję biskupem diecezji białostockiej. Kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Białymstoku staje się katedrą biskupa i diecezji. Po drugie, diecezję drohiczyńską ze stolicą w Drohiczynie, obejmującą teren tej części diecezji pińskiej, która znajduje się w obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej. Biskupa Władysława Jędruszka, dotychczasowego administratora apostołskiego, mianuję biskupem diecezji drohiczyńskiej. Kościół pod wezwaniem Przenajświętszej Trójcy w Drohiczynie staje się katedrą biskupa i diecezji. Pasterzom i Ludowi Bożemu tych dwu diecezji z serca błogosławię.

opr. mg/mg

Źródło: www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/Jan_Pawel_II/przemowienia/21_bialystok_05061991.html, dostęp 6.04.2016.

Dokument nr 28

Przemówienie wygłoszone przez Jana Pawła II w czasie nabożeństwa ekumenicznego w prawosławnej Katedrze św. Mikołaja

Ekscelencje,
Najdostojniejszy Arcybiskupie Sawo,
Wielce dostojni Biskupi: Szymonie, Jeremiaszu, Adamie i Ablu,
Czcigodni Kapłani, Diakoni, Ojcowie, Bracia i Siostry Zakonnicy,
Umiłowani Bracia i Siostry!

1. „Sjój dzień, jegoże sotwori Hospod,
wozrádujemsja i wozwiesjelimsja w oń”
„Oto dzień, który Pan uczynił: radujmy się zeń i weselmy”!
(Ps118 [177], 24).

Panu wieków i Panu Kościoła – Jezusowi Chrystusowi, Zbawicielowi naszemu, składamy najgłębsze dziękczynienie za łaskę tego dzisiejszego spotkania. Zgromadzenie jesteśmy w Jego imię i wierzymy, że zgodnie z obietnicą, jaką otrzymaliśmy jest On pośród nas obecny. Dlatego z głębi serca możemy tu, na tym świętym miejscu powtórzyć werset z jutrzni paschalnej: „Sjój dzień, jegoże sotwori Hospod”.

Wozlúblennii i Hospodie Brátia i Siéstry!

Spotkanie nasze przypada niedługo po Pięćdziesiątnicy. Głębokie przeżycie tajemnicy Zstąpienie Ducha Świętego przygotowało nas duchowo do tego spotkania. Cieszę się, że ma ono miejsce w tym mieście, gdzie od wieków spotykają się obie tradycje chrześcijańskie – wschodnia i zachodnia – i że spotykamy się w katedrze pod wezwaniem św. Mikołaja, który był biskupem w Kościele jeszcze nie podzielonym, i czczony jest zarówno na

chrześcijańskim Wschodzie jak i na Zachodzie. Wspólna cześć okazywana świętym w naszych Kościołach jest jednym ze źródeł tęsknoty za pełną jednością.

Sprawcą świętości i jedności w Kościele jest Duch Święty, jak głosi jeden z hymnów oficjum bizantyjskiego na święto Zesłania Ducha Świętego: „Wszelka łaska pochodzi od Ducha Świętego”, który „podtrzymuje cały Kościół w jedności”. Tenże Duch Święty pozwala nam odkrywać duchowe braterstwo istniejące między Kościołem rzymskokatolickim i Kościołem Prawosławnym.

Jak to wspólnie z Jego Świątobliwością patriarchą ekumenicznym Dymitrem I stwierdziliśmy w Deklaracji sprzed prawie 4 lat: „Braterstwo to (...) nie przestaje wzrastać i przynosić owoców dla chwały Bożej. Doświadczamy ponownie dobrodziejstwa bycia razem jako bracia „ (Deklaracja rzymska z 7 XII 1987 r.).

Dialog teologiczny, który od długiego już czasu toczy się między Kościołem katolickim i Kościołami prawosławnymi, ukazał głębokie i sakramentalne korzenie tego braterstwa.

We wspólnym dokumencie z Monachium czytamy: „Wierzący ochrzczeni są w Duchu, w imię Trójcy Świętej, aby tworzyć jedno Ciało (por. 1 Kor 12,13). Kiedy Kościół sprawuje Eucharystię, urzeczywistnia to, czym jest – Ciało Chrystusa (por. 1 Kor 10,17). (...) Przez uczestnictwo w Ciele i Krwi Chrystusa wierni wzrastają w tym tajemniczym przeobstwieńniu, w którym dopełnia się ich przebywanie w Synu i Ojcu przez Ducha” (Dokument z Monachium, 1982 r.).

Dokument z Nowego Walaamu w Finlandii, który jest owocem wspólnego dialogu, przypomina nam, że: "Eucharystia urzeczywistnia jedność wspólnoty chrześcijańskiej. Ujawnia także jedność wszystkich Kościołów, które prawdziwie ją celebrują, a ponadto także jedność poprzez wieki wszystkich Kościołów ze wspólnotą apostołską od początków aż do dzisiaj. W Duchu Świętym łączy się ona, ponad historią, z wielkim zgromadzeniem apostołów, męczenników, świadków wszystkich czasów zebranych wokół Baranka" (Dokument z Nowego Walaamu, 1988 r.).

Eucharystia – dążenie do pełnej jedności – winna, za sprawą Chrystusa w niej obecnego, stać się Eucharystią – znakiem pełnej jedności w Chrystusie, przyjmowanym z wiarą w jego całym znaczeniu.

Dziś widzimy jaśniej i lepiej rozumiemy, że nasze Kościoły są Kościołami siostrzanymi. Powiedzenie: „Kościoły-Siostry”, to nie tylko zwrot grzecznościowy, ale podstawowa kategoria ekumeniczna eklezjologii. Na niej winny się opierać wzajemne relacje pomiędzy wszystkimi Kościołami, w tym także między Kościołem katolickim i Kościołem prawosławnym w Polsce.

2. Umiłowani bracia i siostry prawosławni!

Stojąc przed Panem w czasie tej uroczystej i podniosłej modlitwy, w której wielokrotnie brzmiało wezwanie: *Hospodi, pomiluj – „Panie zmiłuj się nad nami”*, nie możemy nie przyznać z pokorą, że w stosunkach między naszymi Kościołami w przeszłości nie zawsze panował duch ewangelicznego braterstwa.

Bolesne doświadczenia żyją nadal w pamięci zbiorowej. W niej tkwią również głębokie korzenie nieufności, wciąż jeszcze nie przewyciężonej lub nie całkiem przewyciężonej. Wszyscy dźwigamy brzemię historycznych win, wszyscy popełniamy błędy. „Jeśli mówimy, że nie mamy grzechu, to samych siebie oszukujemy i nie ma w nas prawdy” (1 J 1,8). Gdziekolwiek zaistniała krzywda, niezależnie po której stronie, należy ją przewyciężyć przez uznanie własnej winy przed Bogiem i przebaczenie. Z głębokim i szczerym żalem przyznajemy to dziś przed Bogiem, prosząc Go o wybaczenie: *Hospodi, pomiluj i prostil!*

Pomni na słowa Modlitwy Pańskiej: „Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom”, w duchu wzajemnego pojednania, wybaczymy sobie nawzajem doznane w przeszłości krzywdy po to, aby w nowy, prawdziwie ewangeliczny sposób kształtować nasze wzajemne stosunki i tworzyć lepsze jutro Kościołów pojednanych. Niech one ukażą światu prawdę o głębokiej duchowej więzi, jaka faktycznie istnieje między nami.

Chrystus modli się: „Oby się tak zespolili w jedno, aby świat poznał, żeś Ty Mnie posłał i żeś Ty ich umiłował, tak jak Mnie umiłowałeś” (J 17,23).

3. Dialog w prawdzie, szczerości i miłości jest jedyną drogą do pełnej jedności. Jest darem Bożego Ducha, niezastąpionym środkiem na drodze do pojednania. Należy go kontynuować, pomimo pojawiających się trudności. Komitet Koordynacyjny Międzynarodowej Komisji Dialogu obradować będzie wkrótce w Aricci we Włoszech nad bardzo trudnym zagadnieniem unionizmu. Ufamy, że cierpliwy i wytrwały dialog doprowadzi, z Bożą pomocą, do usunięcia przeszkód hamujących postęp ku jedności.

Pragnę raz jeszcze zacytować słowa Deklaracji podpisanej wspólnie z patriarchą Dymitrem w Rzymie:

„Odnawiamy wobec Boga naszą zdecydowaną wolę popierania na wszelkie możliwe sposoby dialogu miłości, idąc za przykładem Chrystusa, który karmi swój Kościół i otacza go troskliwą miłością (por. Ef 5,29). W tym duchu odrzucamy wszystkie formy prozelityzmu, wszelką postawę, która by była lub mogła być rozumiana jako brak szacunku” (Deklaracja rzymska z 7 XII 1987 r.).

Do Boga należą czasy i wieki. On jest Panem ludzkich dziejów, Bogiem przyszłości ostatecznej. Przyszłość ta to ludzkość zjednoczona w Trójjedynym Bogu, pojednana i przeobrażona. W imię tej przyszłości musimy tworzyć nowe dziś i jutro chrześcijaństwa bardziej pojednanego. Dialog zobowiązuje nas wszystkich. Trzeba przede wszystkim wychowywać młodych ludzi w nowym duchu, w duchu dążenia do pełnej jedności, do tej jedności, którą jest sam Chrystus, o którą modlił się i do której nas zobowiązał. Niech więc nasze wysiłki zmierzające do rozwiązania pojawiających się trudności we wzajemnych relacjach będą naznaczone wielką życzliwością i bezinteresowną miłością, której wzór dał nam Chrystus w swym uniżeniu i śmierci krzyżowej.

Zjednoczmy, bracia i siostry, nasze wysiłki i dążenia hierarchii oraz całego Ludu Bożego, aby w duchu Ewangelii Jezusa Chrystusa kształtować chrześcijańską współpracę i współdziałanie również w naszej Ojczyźnie, zachowując i rozwijając bogactwo własnej tradycji duchowej, liturgicznej, narodowej. Duch ten niech przepoi dogłębnie codzienne życie obu wspólnot i stanie się nowym stylem współżycia w miłości i pojednaniu.

4. Umiłowani w Chrystusie bracia i siostry!

Na tym miejscu pragnę wyrazić dziś moje najgłębsze współczucie w związku z bolesnymi doświadczeniami, jakie w ostatnim czasie spotkały Kościół prawosławny w Polsce. Z bólem myślę o spaleniu czcigodnego sanktuarium – cerkwi Przemienienia Pańskiego na świętej górze Grabarce, jak również o kradzieży w monasterze św. Onufrego w Jabłecznej. Te świętokradcze czyny wywołują głęboki ból w moim sercu i w sercach wszystkich katolików. Wszystko, co zakłóca dobre, braterskie współzycie chrześcijan różnych tradycji, pochodzi od Złego.

Z naszej wspólnej dzisiejszej modlitwy niech zrodzi się w nas na nowo Chrystusowe pragnienie: „Aby stanowili jedno”.

Niechaj On, Pan Kościoła i Pan historii, „Alfa i Omega (...), Który jest, Który był i Który przychodzi, Wszechmogący” (Ap 1,8), błogosławi naszym wysiłkom ekumenicznym, byśmy przezwyciężyli w końcu grzech podziału i doszli do pełnej jedności.

Najdostojniejszym hierarchom Kościoła prawosławnego w Polsce oraz wszystkim wiernym niech Pan błogosławi: Ad multos annos – Is polla éti! I da búdut miłosti wielikago Boga i Spása nášzego Iisúsa Christa so wsjémi wámi. Amiń.

Dla wszystkich waszych wspólnot prawosławnych w diecezji białostocko-gdańskiej i w całej Polsce, dla wszystkich parafii, dla wszystkich duszpastry, dla tej wspólnoty, z którą wspólnie modliliśmy się, i dla tego chóru, który nam tak wspaniale w tej modlitwie dopomagał – Bóg zapłać. Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus. Jan Paweł II.

Źródło: www.ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x427/przemowienie_wygloszone_w_czasie_nabozenstwa_ekumenicznego_w_prawoslawnej_katedrze_sw._Mikołaja, dostęp 29.03.2016.

Dokument nr 30

Słowa Pozdrowienia Jego Ekscelencji Arcybiskupa Białostockiego i Gdańskiego Sawy skierowane do Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II podczas spotkania w Katedrze Św. Mikołaja w Białymstoku w dniu 5.06.1991 r.

Wasza Świątobliwość

Kościół Prawosławny w Białymstoku spotkał w dniu dzisiejszym wielki zaszczyt wynikający z faktu goszczenia w jego świątyni katedralnej Jego Świątobliwości.

Jest to moment historyczny posiadający duże znaczenie w skali ogólnoświatowej. W tej historycznej chwili z uczuciem chrześcijańskiej radości i nadziei, witam Waszą Świątobliwość w imieniu prawosławnej społeczności Białostocczyzny liczącej ponad 200 tysięcy wiernych, całej diecezji białostocko – gdańskiej, duchowieństwa i własnym.

Witam Waszą Świątobliwość jako Głowę Kościoła Rzymskokatolickiego, głosiciela pokoju, jedności i poszanowania prawa każdego człowieka słowami psalmu: „Błogosławiony, który przychodzi w imię Pana!” (Ps. II 8.26).

Czwarta pielgrzymka Waszej Świątobliwości do Ojczyzny odbywa się w innych warunkach niż poprzednie. Przybył Wasza Świątobliwość do wolnej Ojczyzny dążącej ku temu, by budować swe życie w oparciu o najwyższe wartości jakimi są: prawdziwa demokracja, troska o dobro i poszanowanie praw wszystkich obywateli, niezależnie od wiary czy narodowości. Pokładamy nadzieję, że pielgrzymka Waszej Świątobliwości te szlachetne dążenia utwierdzi, a Wasza Świątobliwość swoim wysokim autorytetem wpłynie na likwidowanie wszelkich negatywnych przejawów w tym względzie.

Na Polskiej ziemi, od zarania współżyli ze sobą obywatele kultury zachodniej i wschodniej, Katolicyzmu i Prawosławia. Ta symbioza istnieje od

dzisiaj. Ojczyzna nasza to my wszyscy. Uczni i prości, mieszczenie i wieśniacy, katolicy i prawosławni, ewangelicy, Żydzi i mahometanie, dobrzy i źli, święci i grzeszni.

Wierni Kościoła Prawosławnego w Polsce, to synowie i córki różnych narodowości: Białorusinów, Rosjan, Ukraińców, Polaków, Greków, Słowaków, Rusino-Łemków. Ta różnorodność narodowa widoczna jest szczególnie na ziemi białostockiej, gdzie większą część jego wyznawców stanowią Białorusini. Tak było tu od wieków. Kościół niosąc pociechę i strawę duchową pragnął zawsze wraz ze swoimi wiernymi różnych narodowości kultywować ich rodzinną kulturę, język i obyczaje.

Jako całość stanowi to szeroką gamę różnorodnych przeciwieństw, z których wyrasta najczystszy dar, jakim jest jedność wszystkich obywateli mających na celu dobro Ojczyzny. To ona dawała siłę prawosławnym żołnierzom, którzy oddawali swe życie za Ojczyznę pod Tobrukiem, Monte Cassino, czy wreszcie w Katyniu. Ginęli wspólnie katolicy i prawosławni obywatele jednej Ojczyzny.

We współczesnym świecie, w którym wypadło nam żyć, dominują tendencje do izolacji narodów, podkreślania różnych celów i poglądów. Świat podzielony jest sam w sobie. Nie sprzyja to klimatowi wypracowania wartości nadrzędnych. Kościół Prawosławny jest świadomy współodpowiedzialności za los świata, pragnie odnaleźć pierwotny, ewangeliczny sens chrześcijańskiej miłości i pojednania, zgody i wspólnoty. Pragnie być zaczymem, który działając od wnętrza przeobraża powoli życie człowieka, przemienia serca i umysły ludzkie, uzdalnia do służby i poświęcenia. Prawosławie nieustannie przypomina, że chrześcijanin jest człowiekiem, który ze swoimi bliźnimi żyje w pokoju i jedności, a to stwarza poczucie moralnej więzi, zachęca do dzielenia się bogactwem i zasobami materialnymi.

Nie zapominamy także o realiach dnia dzisiejszego, w których żyjemy, nie unikamy odpowiedzialności wobec dzisiejszego człowieka, który cierpi i czuje się zagrożony: wojną, głodem, skażonym powietrzem i innymi negatywnymi przejawami współczesnej cywilizacji. Człowiek, niezależnie od religii, narodowości, rasy i koloru skóry, jest stworzeniem tego samego Boga – stworzonym na obraz i podobieństwo Boże. Są to znamiona cechujące nas

prawosławnych we współczesnym świecie i w naszej Ojczyźnie. I w tym zakresie naszego działania mamy wiele wspólnego z Kościołem Rzymskokatolickim.

Wasza Świątobliwość

Dzisiejsze spotkanie w tej katedrze prawosławnej p.w. św. Mikołaja Cudotwórcy jest kolejnym spotkaniem Głowy Kościoła Rzymskokatolickiego, poza Jerozolimą, Konstantynopolem i Chambesy, z wiernymi prawosławnymi w ich świątyniach. Patronem naszej świątyni jest Św. Mikołaj, wzór wiary i pokory, jak śpiewamy w troparionie, relikwie, którego spoczywają obecnie w katedrze katolickiej w Bari. Fakt ten służy dobrym przykładem uzmysławiającym potrzebę przywrócenie jedności Kościoła.

Spotkanie dzisiejsze odbywa się w oparciu o powszechną wolę Kościoła Katolickiego i Prawosławnego przywrócenie jedności pomiędzy nimi, jest ono pełne pokory i tęsknoty za niepodzielonym pierwotnym Kościołem. Tragedia podziału bowiem to największy i najpoważniejszy problem chrześcijańskiej historii, Nie ufając sobie samemu (I Kor, 1.9) prosimy Zbawiciela naszego i Pana Kościoła, „który On nabył własną krwią” (Dz. A. 20,28) aby nas prowadził w taki sposób, byśmy mogli wypełniać Jego wolę i stanowić jedno (Jan 17. 2. 0.).

Pamiętnego 5 stycznia 1964 r. odbyło się historyczne spotkanie na Górze Oliwnej w Jerozolimie pomiędzy Papieżem Pawłem VI a Patriarchą Atenagorasem I. Spotkali się oni na uroczystej modlitwie, którą Jezus przed swoją śmiercią, za nas, wznosił do swojego Ojca. Był to akt pojednania, który otworzył dialog miłości i stworzył zupełnie nowe podstawy do dalszej wzajemnej współpracy. Ta nowa postawa i nowe wejrzenie, to otwarcie serca dla innych, zaczęły wnosić nowe wartości w stosunkach między Katolikami i Prawosławnymi i stworzyły warunki do dialogu teologicznego. Spotkanie w Jerozolimie umożliwiło inne historyczne spotkania: spotkanie Papieża Pawła VI i Patriarchy Atenagorasa I w Rzymie i Konstantynopolu oraz wizytę Waszej Świątobliwości w Konstantynopolu i Chambesy. Spotkania te dały początek nieznanemu dotychczas procesowi, polegającemu na tym, że Katolików i Prawosławnych łączy wspólna modlitwa, wzajemny szacunek i wspól-

ne dążenie do jedności. Dzięki temu procesowi Waszą Świątobliwość możemy dzisiaj witać w świątyni prawosławnej Św. Mikołaja w Białymstoku.

W tym miejscu przeto niech mi wolno będzie przytoczyć słowa wyjęte z Dekretu o Ekumenizmie „...nie można pominąć faktu, że Kościoły Wschodnie od samego powstania posiadają skarb, z Którego wiele zapożyczył Kościół Zachodni w zakresie liturgii, duchowej tradycji i porządku prawnego. Nie należy nie doceniać tej prawdy, że podstawowe dogmaty chrześcijańskiej wiary określono na Soborach Powszechnych, które odbywały się na Wschodzie”.

Wydaje się, że takie podejście Kościoła Rzymskokatolickiego do wspólnego źródła nauki chrześcijańskiej było bodźcem dla Waszej Świątobliwości, by wraz z prawosławnym Patriarchą Konstantynopola zapoczątkować dialog teologiczny pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim i Prawosławnym. Dialog rozpoczęty w 1981 roku, pomimo wielu trudności, trwa po dzień dzisiejszy. Rzutuje on na dialog i współpracę w wymiarze lokalnym. Wielka szkoda, że kamieniem, o który potykamy się w tym dialogu, staje się dzisiaj tzw. problem unicki.

Mając jednak na uwadze dobro nadrzędne, Międzyprawosławna Komisja do spraw dialogu z Kościołem Rzymskokatolickim, która odbyła swe spotkanie w Konstantynopolu w dniu 12 XII 1990 r. w swoim oświadczeniu stwierdza: „Dialog powinien pomóc prawosławnym i katolikom osiągnąć nie tylko przejściowe uspokojenie, lecz również sprawiedliwe, radykalne i definitywne rozwiązanie problemów”.

Aktualnie problemów jest dużo, tak w wymiarze międzynarodowym jak i lokalnym. Występują one i naszym terenie. Wierzymy jednak, że obecność Waszej Świątobliwości wśród nas pomoże rozwiązać niepokojące zjawiska, które mogą naruszać spoko społeczny i międzykościelny.

Dlatego Orędzia Waszej Świątobliwości z 1988 r. o wolności religijnej, z 1989 r. o poszanowaniu praw mniejszości narodowych i religijnych z 1.01.1991 r. o poszanowaniu sumienia każdego człowieka poruszały nasze serca i serca wszystkich ludzi miłujących pokój. Także zainicjowane przez Waszą Świątobliwość dni Modlitw o Pokój w Asyżu, a zatem w Warszawie i Bari stanowią wezwanie całej ludzkości do troski o zachowanie

pokoju, bowiem pokojem jest sam Bóg. Jest to wartość nadrzędna dla całej ludzkości. Słowa naszego Zbawiciela dotyczące tej kwestii są jednoznaczne: „Błogosławieni pokój czyniący, albowiem oni sami Synami Bożymi będą” (Mat.5.9).

Wasza Świątobliwość,

Dzisiejsze spotkanie, głęboko w to wierzymy, jest sprawą Ducha Świętego. Dlatego pokładamy nadzieję, że On, Duch Święty, pomoże przetrwać istniejące podziały. Bo nikt, a On w dniu Pięćdziesiątnicy zstąpił na apostołów i uczynił ich zdecydowanymi i zjednoczonymi wzajemnie w Chrystusie. On, Duch da nam swą moc, wzmocni w miłości, tchnie twórczą inspirację ekumeniczną, cierpliwość i wytrwałość.

Współczesna droga ekumeniczna to droga prawdziwej braterskiej współpracy, wzajemnego zrozumienia, szacunku, oddania siebie Jezusowi Chrystusowi w pełnym posłuszeństwie Jego woli. Ona nie zna nawracania czy prozelityzmu. Miłość braterska jest zaś fundamentem zdrowej współpracy i sposobem na wyjaśnienie wszelkich teologicznych trudności.

Niech dzisiejsze spotkanie będzie początkiem wzorowego współżycia dla dobra wiernych naszych Kościołów i wzajemnego autentycznego szacunku pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim i Prawosławnym.

Źródło: Marek Kietliński, ks. Adam Szot, *Błogosławiony wśród nas*, Białystok 2011, s. 103-105.

Dokument nr 31

Przemówienie wygłoszone przez Jana Pawła II z okazji otwarcia Synodu diecezjalnego w Białymstoku

Najdrożsi moi Bracia w biskupstwie,
Bracia Kapłani, Alumni, drogie Siostry Zakonne,
Drodzy Cierpiący i Chorzy,
Wszyscy umiłowani Bracia i Siostry obecni na tym spotkaniu!

1. Nawiążę do tego sławnego napisu, jaki widnieje na bazylice św. Jana na Lateranie, która jest katedrą biskupa Rzymu: *Caput et Mater omnium Ecclesiarum*, Głowa i Matka wszystkich Kościołów.

Wchodząc do waszej katedry, uprzytomniłem sobie, że jest ona głową i matką wszystkich kościołów diecezji w Białymstoku. Nawiedzając więc ten kościół, nawiedzam w duchu wszystkie kościoły, w których gromadzi się Lud Boży ziemi białostockiej.

Tym mocniej to odczuwam, że w murach głowy i matki wszystkich kościołów tej ziemi znajdujecie się wy, bracia kapłani, którzy wypełniacie duszpasterską posługę w waszych kościołach, a jako pasterze reprezentujecie tutaj powierzony wam Lud Boży. Żywe osoby nawet znacznie głębiej, bo bardziej pierwotnie, symbolizują jedność Ludu Bożego, niż sama martwa budowla. Przecież i bazylika św. Jana na Lateranie symbolizuje jedność całego Kościoła powszechnego ze względu na biskupa Rzymu, a nie odwrotnie.

Serdeczne słowo kieruję też do was, drogie siostry. Wasza ofiarna praca jest dla Kościoła darem szczególnym. To głównie dzięki wam w pasterskiej posłudze Kościoła nie brakuje rysu siostrzanego i macierzyńskiego. Im pełniej będziecie oddane swojemu Boskiemu Mistrzowi, tym lepiej potrafiacie obdarzać Lud Boży tym duchowym ciepłem, tą macierzyńską troskliwo-

ścią, tą domyślającą się ludzkich potrzeb intuicją, tą potężną modlitwą wstawienniczą, tym wszystkim, czym już teraz ubogacie Kościół Boży. O tym, jak bardzo jesteście potrzebne Kościołowi, świadczy fakt, że Kościół bardzo boleśnie odczuwa pewien brak żeńskich powołań zakonnych.

Są też obecni w tej katedrze przedstawiciele laikatu diecezji w Białymstoku, ci, którzy poprzez chrzest mają swój udział w potrójnym urzędzie Chrystusa: kapłańskim, prorockim i królewskim, a przez to w apostołstwie Kościoła. Szczególnie wymowna jest tu obecność ludzi chorych, którzy w cierpieniach dopełniają w swoim ciele braki udręk Chrystusa dla dobra Kościoła (por. Kol 1, 24).

2. Przybywam do waszej świątyni nie po raz pierwszy. Dane mi było nawiedzić ją przy okazji peregrynacji kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, również obchodów tysiąclecia chrztu Polski, a także poświęcenia kaplicy Matki Bożej Miłosierdzia. Spieszyłem tu zresztą zawsze, gdy była ku temu sposobność.

Okazją do dzisiejszego spotkania z wami podczas mojej czwartej pielgrzymki do Ojczyzny jest otwarcie Synodu diecezjalnego. Jest to wielkie wydarzenie w życiu Kościoła partykularnego. Biskup Edward Kisiel, występując z tą inicjatywą, nawiązał do starodawnej tradycji Kościoła, a także do zaleceń Soboru Watykańskiego II i postanowień Kodeksu Prawa Kanonicznego. Synod jest zgromadzeniem, w którym przeplatają się z sobą tradycja i współczesność. Z tradycji mamy czerpać doświadczenie i uczyć się, jak rozwiązywać współczesne problemy. A jest ich wiele. W perspektywie dwutysięcznego roku trzeba szukać skutecznych dróg dla ewangelizacji – mówimy dziś o potrzebie reewangelizacji chrześcijańskiej Europy – i trzeba szukać adekwatnych odpowiedzi na potrzeby naszych czasów. Chodzi o to, by odwieczna prawda Boża trafiała dziś w nowy sposób do człowieka i do społeczeństwa, a raczej, by Kościół, w tym wypadku lokalny Kościół, diecezja, która jest w Białymstoku, wchodził niejako na nowo, z nową determinacją i gorliwością w Boży plan i wypełniał go na miarę naszych czasów. W tym też celu Synod diecezjalny będzie odczytywał dogłębnie naukę Soboru Watykańskiego II, by w jej świetle i w świetle swojej bogatej tradycji oraz

współczesnych doświadczeń zainspirować i dać jakby nową podstawę duszpasterstwu, katechezie, kaznodziejstwu; by ożywić parafię, a w niej przede wszystkim rodzinę, ale także inne wspólnoty i środowiska. Chodzić będzie o ożywienie obecności Kościoła na wielkim polu chrześcijańskiej miłości i miłosierdzia, w dziedzinie kultury, a także, zgodnie ze społeczną nauką Kościoła, wśród doniosłych przemian, jakie współcześnie dokonują się tu i na całym świecie. Synod będzie baczyl na potrzeby całego Kościoła powszechnego, a zwłaszcza wrażliwy będzie na potrzeby tych części, z którymi historycznie jest tak bardzo związany.

Duszpasterstwo, ewangelizacja jest najbardziej zasadniczą sprawą Kościoła, jest jego racją bytu – nie tylko duchownych, ale wszystkich ochrzczonych. Dlatego też Synod wasz stanie się pod przewodnictwem waszego biskupa zgromadzeniem duchownych i świeckich, które w duchu wiary dokona analizy wszechstronnego "stanu posiadania" tego Kościoła, ażeby ze skarbca swego wydobyć to wszystko, co jego posłannictwo uczyni bardziej jeszcze skutecznym i owocnym na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia ewangelizacji świata.

Cieszę się ogromnie, drodzy bracia i siostry, że mogę dziś w tej świątyni zainaugurować z wami wielką modlitwę i wielką pracę diecezji w Białymstoku, zmierzającą ku temu, aby dzisiejsze i przyszłe pokolenia znały coraz lepiej jedyne prawdziwego Boga, oraz Tego, którego On, Ojciec, posłał na świat: Jezusa Chrystusa, aby dał życie wieczne wszystkim ludziom (por. J 17,3).

Przyjdź, Duchu Święty, napełnij serca Twoich wiernych, rozpal w nich ogień Twojej miłości.

Niech wam towarzyszy, drodzy bracia i siostry, w tych pracach i zawsze moje papieskie błogosławieństwo.

W imię Trójcy Przenajświętszej, Ojca, Syna i Ducha Świętego, na cześć i chwałę Boga wszechmogącego, ku szczególnej czci Najświętszej Maryi Panny, Matki Miłosierdzia, świętych apostołów Piotra i Pawła, jak również św. Kazimierza, głównego patrona prowincji kościelnej, oraz św. Jerzego, św. Andrzeja Boboli – patronów diecezji, ogłaszam jako otwarty pierwszy Synod tej diecezji białostockiej. Niech Bóg wszechmogący w swoim miło-

sierdzu, za wstawiennictwem Najświętszej Maryi Panny, świętych patronów i wszystkich świętych sprawi, aby z tego zgromadzenia wszyscy otrzymali światło i pomoc do pełnienia swoich obowiązków zgodnie z wolą Bożą. Bogu niech będą dzięki!

opr. mg/mg

Źródło: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii_przemowienia/21bialystok_05061991.html dostęp 6.04. 2016.

Dokument nr 32

6 - VI - 1991 r., godzina 6

Polskie Radio Białystok

Po wizycie Ojca Świętego w województwie białostockim i łomżyńskim życie powraca do normy. W obu miastach wojewódzkich policja zlikwidowała punkty blokadowe na drogach. Łomża i Białystok stały się więc ponownie miastami otwartymi dla ruchu tranzytowego. Nie ma już także ograniczeń w poruszaniu się samochodami po mieście.

Dzisiaj przejście w Kuźnicy Białostockiej pracuje już normalnie, natomiast w Ogrodnikach na odprawę paszportową i celną turystów rozpocznie się dopiero po powrocie na Litwę wszystkich autokarów z pielgrzymami.

Źródło: APB, *Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/354/2008, k. 2.*

Dokument nr 33

7 - VI - 1991 r., godzina 7

Polskie Radio Białystok

Podniosła uroczystość odbyła się wczoraj w białostockiej Akademii Medycznej. Członkowie Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Obrońców Białegostoku – wrzesień 1939 r., który ustawiony został na Wysokim Stoczku przekazali tron papieski i klęcznik na własność kaplicy przy auli Akademii Medycznej, pięknie odnowionej. Tron ten i klęcznik ustawione były przed ołtarzem na lotnisku Krywlany. Pieniądze na ich wykonanie przekazał właśnie Społeczny Komitet Budowy Pomnika oraz białostockie zakłady pracy. Dary te będą trwałą pamiątką pobytu Ojca Świętego w Białymstoku.

Inną białostocką pamiątką po pasterskiej wizycie Jana Pawła II jest imponujący ołtarz, wraz z płaskorzeźbą rozgałęzionego drzewa oraz spinającą całość stalową tęczą. Władze miejskie przewidują zachowanie ołtarza i jego otoczenia w niezmienionej formie, na pamiątkę tego historycznego wydarzenia.

Podczas uroczystości przekazania nastąpi przekazanie urny z ziemią z miejsc walki, śmierci i męczeństwa narodu polskiego. Urna ta wmurowana zostanie w ołtarzu Matki Boskiej Kozielskiej- znajdującym się w jednym z kościołów w Londynie.

Źródło: APB, Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłoszenia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/354/2008, k. 3.

Dokument nr 34

6 -VI -1991 r., godzina 15

Polskie Radio Białystok

Skomplikowała się nieco sytuacja na przejściu granicznym w Ogrodnikach. Do Polski na spotkanie z Papieżem przyjechało około 15 tysięcy Litwinów i do dzisiaj do godziny 7 mieli oni opuścić kraj. Tymczasem na granicy nie stawiło się jeszcze około 3 tysięcy mieszkańców Litwy. Odprawę celną i paszportową turystów planowano tam rozpocząć dopiero po powrocie na Litwę wszystkich autokarów z pielgrzymami.

Z ostatnich informacji wynika, że strona litewska rozpoczęła już przyjmowanie pierwszych podróżnych mimo, że nadal na Litwę nie powróciło ponad 30 pojazdów.

Źródło: APB, Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/354/2008, k. 28.

Dokument nr 35

7 - VI - 1991 r., godzina 6

Polskie Radio Białystok

Wczoraj – w dzień po beatyfikacji przez Papieża Sługi Bożej Bolesławy Marii Lemat z Białegostoku do Grodna wyruszyła piesza pielgrzymka z relikwiami Matki Bolesławy Lament. Wymarz poprzedzona był Mszą św. Białostockim Sanktuarium Błogosławionej Bolesławy Lament. Nabożeństwo, które zgromadziło liczne rzesze wiernych, przewodniczył arcybiskup Moskwy Tadeusz Kondrusiewicz, a w koncelebrze wziął też udział biskup Grodna Aleksander Kaszkiewicz.

Inicjatywa przeniesienia relikwii świętej Bolesławy na Białoruś zrodziła się wśród tamtejszych wiernych i zyskała poparcie władz kościelnych. Z Grodna relikwie Matki Bolesławy będą wożone po parafiach Białorusi aż do 7 lipca tego roku. Dotrą do Mohylewa, to tam właśnie Bolesława Lament założyła zgromadzenie zakonne sióstr misjonarek Świętej rodziny. Relikwie zostaną umieszczone w Mohylewskiej Katedrze.

Źródło: APB, Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/354/2008, k. 46.

Dokument nr 36

7-VI-1991 r., godzina 16.00-16.15

Anna Bogdanowicz

Regionalna Popołudniówka Radiowa

Historyczna wizyta Ojca Świętego Jana Pawła II w regionie północno-wschodnim jest już poza nami. Czas na podsumowania – mówi prezydent Białegostoku Lech Rutkowski.

Ojciec Święty Jan Paweł II podczas przesiadania do Białorusinów, wygłoszonego w czasie Mszy św., odprawionej na białostockim lotnisku Krywlany, wspominał m. in. o radości jaką odczuwają wierni z faktu odradzania się religijności we Wschodniej Europie. Dowodem na to jest choćby utworzenie niedawno w Grodnie Wyższego Seminarium Duchownego.

Źródło: APB, Komitet do spraw Radia i Telewizji. Polskie Radio i Telewizja Rozgłośnia w Białymstoku. Teksty Audycji, sygn. 2/354/2008, k. 61.